

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

עומקא דדינא

הלכות השגת גבול ג INFRINGEMENT & COMPETITION

THE DISTRIBUTION OF THIS VOLUME HAS BEEN DEDICATED IN MEMORY OF

RAV YEHUDA KELEMER זצ"ל

WHOSE PERSISTENCE AND DEVOTION TO THE STUDY OF YORUCHA SERVED AS THE CATALYST FOR THE CREATION OF THE WEST HEMPSTEAD CHABUROS

YOUNG ISRAEL OF WEST HEMPSTEAD LED BY R' DOVID FELT, R' AARON GERSHONOWITZ EITZ CHAYIM OF DOGWOOD PARK LED BY RABBI DOV GREER

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

Prepared by HaRav Chaim Weg

Rosh Kollel of Kollel Zichron Gershon - Bais HaVaad Dayanus Kollel

Rav Dovid Grossman Rosh Bais HaVaad

Rabbi Yaakov Tescher Director of Torah Projects

Reb EC Birnbaum Chief Marketing Officer Rav Baruch Fried Dayan and Yorucha Project Editor

> Rabbi Ariel Ovadia Yorucha Content Editor

Rabbi Chaim Belsky Head of Yorucha Development

1.888.485.VAAD(8223) | © 732.232.1412

WWW.BAISHAVAAD.ORG/YORUCHA

YORUCHA@BAISHAVAAD.ORG

105 RIVER AVENUE, SUITE #301, LAKEWOOD, NJ 08701

BAIS HAVAAD DIVISIONS

Business Halacha Services

Bais Din & Dispute Resolution

Zichron Gershon Kollel for Dayanus

Medical Halacha Center

Kehilla & Bais Din Primacy Initiative

Halachic Awareness & Education

תוכן הענינים

חלק א' – יורד לאומנות חבירו

0	ווטיטוו אוו וואי
11	• מתי יכול לעכב התחרות
15	• דין האביאסף
18	• השגת גבול בישיבות ובתי כנסיות
25	• לקיחה מחנות שנפתחה באיסור
זות	חלק ב' - דיני יום השוק וטובת הלקור
28	- דיורי חוץ שבאו למכור בעיר בזמן השוק
32	• אם מותר למכור גם לבני העיר
34	• טובת הלקוחות: למכור בזול
37	• לעכב התחרות ע"י הממשלה•
	חלק ג' – עני המהפך בחררה
42	• מחזר אחר מציאה וקדמו אחר
43	• מחזר אחר מקח וקדמו אחר
51	• בגדר "מהפך"
55	• עני המהפך בשידוכים
58	• קדם להמהפך בשוגג
	חלק ד' – דיני מערופיא
62	מקור דין מערופיא•
70	• לוקח שכבר נכנס לחנות חבירו
72	• לפרסם לרבים שיש לו חנות
73	אם כבר לקח מערופיא של חבירו

In memory of

HARAV YOSEF GROSSMAN ZT"L לע"נ הרב יוסף ישראל ב"ר משה גרוסמן זצ"ל

LOWINGER FAMILY

ר' מאיר משה בן בן ציון הלוי ז"ל - מינקא בת משה שמואל ע"ה - ר' דוד בן ברוך בענדיט ז"ל - גאלדא בת משה דוד ע"ה - ר' יונה בן יצחק ז"ל - מרים בת חיים ע"ה

> לז"נ MR. HOWARD ZUCKERMAN Z"L

ר' צבי יעקב בן פסח יהודה ז"ל By his wife Mrs. Rosalyn Zuckerman ARYEH WEISS & FAMILY

BARRY LEBOVITS & FAMILY

THE KUTOFF FAMILY לע"נ ישראל ליב בן מרדכי ז"ל, ברכה לאה בת ארי ה לייב ע"ה

the program that is transforming the way frum business is conducted

CORE COMPONENTS OF OUR PROGRAM

MAREH MEKOMOS BOOKLET

A set of carefully curated source sheets created by expert Dayanim in the field, which enables you to learn the sugya in depth and gain a thorough understanding of the topic and its intricacies.

2 AUDIO BLATT SHIUR

A daily 15-minute audio shiur delivered by a Dayan who serves as your "virtual chavrusa" and walks you through the entire limud for the day, helping to connect it into a cohesive sugya.

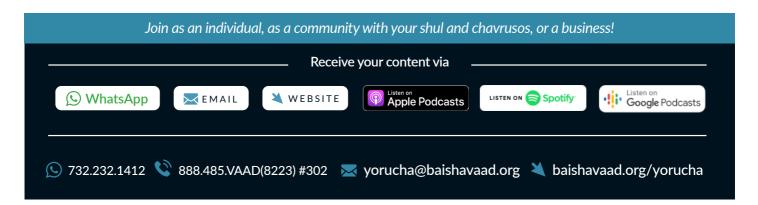
WEEKLY OVERVIEW VIDEO

At the culmination of each week's learning, an overview/halacha l'maaseh shiur is presented, where the concepts internalized through the week come to life in real-life workplace scenarios.

BUSINESS HALACHA DAILY Q&A

Daily 3-5 minute videos that are in sync with the topics of the Yorucha Curriculum, and go through practical questions and answers on the subject at hand.

ATTENTION CHABUROS: Additional zoom Q&A sessions can be arranged | Need help finding a Rosh Chabura? Contact us

INFRINGEMENT & COMPETITION

Sugya Introduction

Concepts that will be discussed in this series of shiurim

1. YORED B'UMNASO SHEL CHAVERO

The Gemara in Sanhedrin discusses the concept of "yored b'umnaso shel chavero", infringing upon the livelihood of another. In certain cases, doing so would be permitted entirely, in others it would technically be permitted but doing so would be discouraged as unfitting for a righteous person, and in some cases it would be completely forbidden.

Halacha differentiates between a new competitor who is a "bar masa", meaning he lives in the same town as the store he wishes to open, and one who is "aino bar masa", meaning he does not live in-town. Additionally, there are halachic differences between where the new competitor is "pasak l'chiyuso", causing his friend to lose his livelihood completely by putting him out of business, and where he is "machlish l'chiyuso", causing him to make less profit but not destroying his business completely. The differences between these two situations will be discussed in this segment.

Halacha also distinguishes between opening a permanent store to obtain the local business, as opposed to "yom hashuk", a market day when many out-of-towners come to town to purchase goods and many vendors from far and wide come to sell their goods. We will discuss what qualifies as "yom hashuk" in contemporary times and how this affects the relevant halachos.

We will also see that Halacha provides certain leniencies when the new competitor is selling a product of different quality than what is currently available. We will discuss how dissimilar a product must be to be considered "different" in this regard and how that will ultimately affect the Halacha.

2. ANI HAMEHAPECH BECHARARA

Ani mehapech b'charara is a concept discussed in the Gemara that literally translates as "a poor man is trying to acquire a pastry". It refers to any case where someone is in the process of attempting to acquire a specific item and someone else tries to preempt him. We will discuss whether and when this is forbidden. We will also discuss to whom the prohibition of ani hamehapech becharara applies - is it only to a buyer or to the seller as well.

There is a major dispute amongst the Poskim whether the prohibition of *ani hamehapech becharara* applies to *metzios* - ownerless items - as well. Perhaps it is only by sales that we expect the newcomer to try his hand elsewhere, whereas by a *metzia* we cannot assume such items can be found elsewhere. This would be very relevant where a unique deal is available that cannot be procured any other way.

3. MARUFIAH

The concept of "marufiah" refers to a case where someone has a steady customer who has been purchasing from him in the past, and a competitor now wants to lure that customer away with better offers to purchase from him. There are different customs regarding whether this is permitted, and we will be studying the reason behind the two opinions, and where it applies. As we shall see, this doctrine may provide a source for copyright laws in Halacha.

QUESTIONS ONInfringement & Competition

Below are some practical scenarios that will apply to the material

- My community only has one pizza store and in my opinion it tastes terrible and the service isn't good either. It's obvious that it's only because there's no competition. May I open a competing pizza shop?
- We have a large Judaica business that focuses mainly on online sales. We get orders on a regular basis from across the country. One local bookseller in a small community is insisting we not sell to people from his zip code. Must I follow his demands?
- Our grocery store uses a marketing company that specifically devises methods to attract the lucrative Yom Tov shoppers, such as seasonal promotions and giveaways. Do I have to be concerned about any loss to my competitors?
- I've developed a specialized Kriah curriculum for 1st and 2nd graders that many schools have been incorporating. In the process, they've been dropping several other ones that have been around for years. Some of those developers contacted me and would like me to refrain from selling my program to schools that have been using and paying for their program. Are they correct?
- We have a successful daycare agency in a large city, and would like to open satellite locations in frum areas around the country. Do I need to worry about the locals who may lose out?
- I'm fresh out of law school and I've heard that the real money is in private practice. There are already quite a few practices here in town, but I feel I have an edge over the others and am offering services that are superior. Am I allowed to open a competing practice?
- I'm trying to build up a small clothing store, but I'm constantly being starved out by the large stores in town who are specifically maneuvering to keep me out. Are they allowed to do this?
- Someone was waiting on the checkout line inside my store, and I overheard the guy standing behind him convince him to buy that identical item at his own shop for a cheaper price. Was he allowed to do that?

Join BHD and receive a 3-5 minute video post derived from the current Yorucha topic.

JOIN "BUSINESS HALACHA DAILY" TODAY!

חלק ג' עני המהפך בחררה

תוכן הענינים

) •	מחזר אחר מציאה וקדמו אחר 2	42
) •	מחזר אחר מקח וקדמו אחר 3	43
1 •	בגדר "מהפך"	51
, •	עני המהפך בשידוכים5	55
) •	פדח להמהפר בשונג	58

For an overview on Part III, see page 92

שנים אוחזין פרק ראשון בבא מציעא

מתניתין מני רבנן היא אלא אי אמרת בעשיר

וענים מחלוקת אבל מעני לעני דברי הכל זכה

לו הא מני לא רבנו ולא ר' אליעזר אמר ליה

מתני' דאמר תחילה הכי נמי מסתברא דקתני

סיפא אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה

תחילה לא אמר כלום תחילה בסיפא למה לי

פשימא אע"ג דלא אמר תחילה תחילה קאמר

אלא לאו הא קמ"ל רישא דאמר תחילה

ואידך תנא סיפא לגלויי (6) רישא סיפא דאמר

תחילה רישא דלא אמר תחילה רב נחמן ורב

חסדא דאמרי תרוייהו 🌣 המגביה מציאה

לחבירו לא קנה חבירו מאי מעמא הוי תופם

לבעל חוב במקום שחב לאחרים מיוהתופם

לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה

אָיתיביה רבא לרב נחמן ים מציאת פועל

לעצמו במה דברים אמורים בזמן שאמר לו

בעל הבית נכש עמי היום עדור עמי היום

אבל אמר לו עשה עמי מלאכה היום מציאתו

של בעל הבית הואף א"ל שאני פועל דידו

כיד בעל הבית הוא יוהאמר רב יפועל יכול

לחזור בו אפי בחצי היום אמר ליה כל כמה

דלא הדר ביה כיד בעל הבית הוא כי הדר

ביה ישעמא אחרינא הוא דכתיב מכי לי בני

ישראל עבדים ◊ עבדי הם ולא עבדים לעבדים

אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן י המגביה

מציאה לחבירו קנה חבירו ואם תאמר

משנתינו הדאמר תנה לי ולא אמר זכה לי:

כותני" יראה את המציאה ונפל עליה ובא

אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה בה:

גמ' אמר ריש לקיש משום אבא כהן יו

ברדלאי יארבע אמות של אדם קונות לו בכל

מקום [מאי מעמא ₪] תקינו רבנן דלא (י) אתי

לאנצויי אמר אביי מותיב ר' חייא בר יוסף

פיאה אמר רבא מותיב ר' יעקב בר אידי נזיקין

אמר אביי מותיב ר' חייא בר יוסף פיאהיו

יונטל מקצת פיאה וורק על השאר אין לו בה

כלום נפל לו עליה פרם מליתו עליה מעבירין

אותו הימנה" וכן בעומר שכחה" ואי אמרת

ד״ה הכא) אמר מילא מים ונתן לחבירו רב ששת אמר כרגלי

נחמן קנה חבירו ולכך הוי כרגלי מי

נר מצוה עד א מיי פ"כ מהלי מלוה ולוה הלי ב סמג עשין לד טוש"ע ה"מ סי קה סעיף א: עה ב מיי פ"ע מהלי

עין משפמ

וע"ם: עו ג ד מיי פ"ע מהלי שכירות הלי ד סמג ולכך כשלקת חבירו ממנו קנאו [מן ששון שט טושים שיית סי ההפקר שמתכוין לקנות אבל המגביה שו ה מיי שיין מהלרות ההפקר שמתכוין לקנות אבל המגביה גדלה ואבידה הלי

רבינו חננאל

מתני׳ דקתני זכה בה אי אכרת מחליקת מעשיר לעני אבל עני לעני דברי הכל זכה כה מי ש שנחליטה לו מתני מני לא רבק ולא ר אליער. פי קודם שיבהיה אמר פי קודם שיבהיה אמר לעצמי אני מבריה כי שאוכה כה אני. דיייקיק שאוכה כה אני. דיייקיק שאוכה לו אמר אני אמר בל הוע בהי אומר אני וסיסא דאמר תחילה לא אמר כלום. פי רישא ורישא פיש מקוחם רישא פירש מקודם שיגביהנה אמר כי לעצמי בה אני, וסיפא הגביה סתם ונתנה לו וטוען מתחילה כי לעצמי אני מגביהה לא אמר כלום, מגביוהו לא אנהו כלום, ואידך תנא סיפא תחילה לגלויי רישא [דלא אמר תחילה]. רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו המגביה מציאר לחבירו לא קנה חבירו

א"ר יוחגן המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו

אם תאמר משנתנו, דלא

רב פפא בהלכה דבתר הא דתניא פועל מציאתו

הוא דאמר ליה זכה

שנתמלאו לו ורש"י גרם התם מ"ם סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי ער סעיף ג ואפי אמר לו עשה עמי מלאכה היום

קני ומר סבר לא קני ול"ג חבירו וכולהו סברי דלא קני חבירו אלא רב נחמן סבר דמגביה נמי לא קני לא הגביה להנות מון ורב ששת סבר דקנה הממלח דכיון דלח קנה חבירו ממג עשין עד טוש"ע ח"מ

יוני במנומי זכיון זכנו קנה חבירו שמי שמן לפט פשף ו: הוא קנה ולכך הוי כרגליו ור"ת פי' עד ומיי שם הלכה אמנו דהתם רב נחמן מודה דקנה חבירו למינו חב לאחרים שיש הרבה מים עם ומיי שם הלי הופ"ד בפור ועוד אומר ר"ת דשפיר גרסינן דוכי לנפשיה וכיון דלא קנה חבירו אלא מטעם דוכי לנפשיה ואי הוה זכי לנפשיה הוי כרגליו השתח נמי דוכי

> תופם לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קני. מה שפרש"י משום דלא עשאו שליח אין נרחה דבפ' הכותב (כתונות דף פד: ושם ד"ה אה) משמע גבי עובדא דיימר בר חשו דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קני אפילו עשאו שליח: איתיביה רבא לרב נחמן. מע"ג

לחבריה הוי כרגליו ולא עדיף מיניה

לענין תחומין והוי כאילו זכי לנפשיה:

דלעיל (ד׳ ת.) דחי רבא דיוקיה דרמי בר חמא משמע דסבר לא קנה חבירו שמא קבלה הכא מר"נ: יכול לחזור בו אפי בחצי היום. וא"ת ומאי קמ"ל והלא בפרק האומנין (לקמן דף עו.) לא פליגי רבי דוסת ורבנן אלח דר׳ דוסת סבר דיד אני מגביהה כדי שאזכה

פועל על התחתונה ורבנן סברי דידו על העליונה אבל לכולהו יכול לחזור פו וי"ל דהמ"ל דיכול לחזור בו וידו על העליונה כרבנן אפילו אם נתייקרו פועלים בחלי היום לחחר שחזר בו לא יפחחו לו מחלי שכרו ולכך מייחי מילחיה דרב דכיון דידו על העליונה

זכי לי. ופ"ח דכפ"ק דגיטין (b) קאמר ר' יומנן כל האומר כנו בכר הנבבה בניאה בל האומר ה דף לא: ושם ד"ה אי) דאמר גבי גונב כים בשבת היה מגרר ויוצא פטור דאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד וקאמר אי דאפקיה לרה"ר איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא ואמאי הא ארבע אמות קונות לו וי"ל דבגניבה לא תקינו רבון דקני אלא

דפרה"ר לא מקינו ארצע אתוא אמי שפיר: בועבררן אתו היפנה. ^[2] אפיר שע לא מקינו אולר שאת דאמר במשר מצאח היב היש שפיר בי מו בי מדי בי מו בי במציאה דלא ליתי לאנצויי ובגט משום עיגונא ולרב ששת דאמר בסמוך

ם) נסייע פים לפון, מתני רבנן הוא. ואשמועינן רישא" להיכא דוכי פיה איהו אמרינן רב נחמן ורב חברא בר. חימה דבשלהי משילין (פיה דף לנו. ושם: מגו וסיפא אשמועינן דהיכא דלא זכי ביה איהו מגו דאי בעי זכי לא אמרי׳: הא. מחני׳ דהכא מני: דאמר תחידה. האי אני זכיתי הממלא ור"נ אמר כרגלי מי שנחמלאו לו ומסיק דבמגביה מניאה בה דקאמר חחילה קאמר ליה מחחילה הגבהחיה לצורכי ולא לחבירו פליגי דמר סבר קנה ומר סבר לא קנה ומשמע דלרב

קרושין כנ:), ו) לעיל ם לצרכך ולעולם המגביה מניחה מיחה מיחה מיחה מידה מידה לחבירו קנה חבירו דומיא דמעני לעני: הכי גמי מפתברא. דוכיתי תחילה משעת הגבהה קאמר מתני': מדקתני מיפא בו'. ואי חחילה דחיפא לאו משעת הגבהה קאמר אלא אני זכיתי תחילה קודם שנחתיה לך נתכוונתי לזכות בה: דמה די. למיתנא בה מחילה פשיטא דאפי׳ לא אמר מחילה בפירוש מסתמה תחילה האמר דמי מצי למימר אני זוכה בה עכשיו והלא אינה בידו: אלא לאו הא המ"ל. דרישא דמתני׳ דקתני זכה בה בדאמר תחילה ואשמועינן סיפא דאם משנתנה לו טען לו אותה טענה ואמר אני הגבהתיה מתחילה לצורכי לא אמר כלום דגלי דעתיה כשנתנה לו דאדעתיה דהאי אגבהה: ואידך. רב נחמן אמר לך דחנא סיפא מחילה: לגלויי רישא. למימר דוקה קתני מדסיפה תחילה קתני ורישה לא מנא דוקא הוא: מיפא. דלא אפשר בלא מחילה אמר אני זכיחי מחילה קודם שנחחיה לך לא אחר כלום דגלי דעתיה כשנתנה לו דחדעתה דהחי הגבהה מו ורישה דלה אמר מחילה ואפ"ה זכה בה: הוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים. כחדם הבת מחליו ותופם ממון חבירו בשביל חוב שיש לחחר עליו ובא לקדם עד שלא יתפסנו בעל חוב אחר ונמלא חופם זה חב בתפיסתו זאת את הנושים האחרים: חב לאחרים. מפסיד את האתרים כמו אין חבין לאדם (כחונות דף יא.): לא קנה. כדאמר בכתובות דלאו כל כמיניה להיות קופץ מאליו וחב לאלו מאחר שלא עשאו אותו הנושה שליח לתפוס: נכש עמי היום. דלה נשכר עמו אלא לניכוש ועידור וכשהגפיה המציחה אין זו ממלחכת בעל הבית והנאה פועל והוא ינכה לו משכרו שכר פעולת ניכוש ועידור כל שעת הגבהה: אמר לן עשה עמי מלאכה

בבר מציאו עסקינן בפר המומנית במי היים ול הדידי לא קמה הביר.

באר עסקינן במי המציא עסקינן במי המציא עסקינן במי המציא לא במי המציא במי המ דבר הפקר אין אחר רשאי לחופסו: אמר אביי מותיב ד' חייא. עלה מיובתה ממתני׳ דמסכת פיחה: ואמר רבא מותיב ר' יעקב. עלה ממחני׳ דסדר נויקין: נמד. אחד מן העניים: מקצת פיאה. שליקט כבר: וזרק (לה ל) על השאר. כדי לקנות: דיקנו דיה. גפי נפל לו עליה ארבע אמות דתקון ליה רבנן: בנפידה ניחא דיה דנקני. לא נתכוין לקנות בתורת תקנת חכמים כסבור שנפילתו יפה לו:

3"5

מסורת הש"ם טם הוספות

ב) כתונות פד: גיטין יה:, ג) [לקמן יב: קיח.], 7) בבא קמא קטו: לקמן עו.. כ) וככל ממל מנח לעיל ב ע״א.

הנהות הב"ח

(d) גמ' סיפה לגלויי ארישא: (3) שם דלה

הגהות הגר"א

[א] תום׳ ד"ה כי. נ"ל בר'. נ"ב והגמ"ר חוסר ביותר משלש (ועמ"ש רבינו נח"ת סי של"ג ס"ק י"ב): [ב] שם ד"ה ביז. אפרי כרי. נ"נ

גליון הש"ם

גמ' כיון דנפל גלי דעתיה. עיין נדרים לד ע"ב בר"ן ד"ה אמר רבא:

תורה אור השלם א) כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עברים עברי הם אשר הוצאתי אותם מאֶרֶץ מצרים אני יי אלהיכם:

הגהות וציונים

ל] כת"י ור"ח מעשיר לעני: נ] ראשונים לעני: 5] ראשונים וכת"י מציאתו לבעל הבית (כמו לקמן): ג] נ"א כהנא (גליון): ג] נ"א לקם, כמו (לקם, כמו (לקם) וכת"י השכחה. ויש כת"י בשכחה, וכ"ה כת"י בשכחה, וכ"ה תו"ט בפאה: סן "דגלי תוי"ט בשחוו. דעתיה כשנתנה לו דארעתא דהאי אגבהה" ליתא בכת"י, (ונראה דבא בשיגרא דלישנא מבטמון, והאחוזנים נרחקו ליישב): י] נמו״י יכת״י דו (ונראה ת"י לו (ונראה מהרש"ל הגיה כן): כת"י להקנותה לו: כת"י לו (וכן הנוסח וו"ז, ונמצא בגמ׳ בת"י): מ] ס"א (גליון): 2] צ"ל מוכח (ב"ש, וכ״ה בכת״י):

ליקומי רש"י

התופס לבעל חוב. שליח החופס מטלטלין של לוה לנורך בעל חוב וכתובות פד:]. אדם מן השוק שחופם מטלטלי כנכסי ראוכן לנורך שתעין שהוא בעל חוב [גיטין יא:]. במקום שחב שמפסיד נע"ח חמרים בתפיסתו

תלמוד בבלי <עוז והדר> - כג בבא מציעא תלמוד בבלי עמוד מס 31 **הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה**

משנה וגמרא בבא מציעא דף י.

המחזר לקנות מציאה וקודם שעשה קנין בא אחר וקנה אותה, זכה הקונה. וה"ה בעני שנפל על פאה כדי לקנותה, אם בא אחר וזכה בה כדין הרי היא שלו.

If one is trying to acquire an ownerless object but is preempted by another who performs the proper kinyan [act of acquisition], the latter is the true owner. Likewise, if a poor man tries to acquire grain that was left out for the poor (Pe'ah) by falling upon it (which is not a valid form of kinyan), and another person arrives and performs a proper kinyan, we remove the first man from the grain and give it to the newcomer.

נמ.

א טוש"ע אה"ע סימן ה א טופיע ההיע סימן לוס סטף יו ב מיי פ"ז מהלטות מכירה הלי י יא סמנג עשין פב טוש"ע חו"מ סימן קפג סעיף ב: ז ג מיי שם ופ"ע מהלי

עין משפמ

נר מצוה

סר רלו סעיף ה:

ד מייי פי"ב מהלי זכייה
הלי זו טוש"ע מו"מ סי"
רמט סער ה:
מה ו מיי פ"ז ומהלי
מאות הלכה ממנע שקו סר כלו סעיף א:

מח טוש"ע אה"ע סימן סעיף א: י ז מיי׳ פ״ד מהל׳ חרומות הל׳ ט טוש"ע יו"ד סימן הלי ט טושיע חיד סיתן או:
יא ח מיי פיד מהלכות
גירושין הלי עו סמג
עשון נ טושיע אהיע סיתן
תמא סעיף נע:
יב ש מיי פיש מהלי כלים
הלכה י:

תום' ר"י הזקן ובת כהן לישראל לא תאכל. שמא קרושין הן ואירוסין פוסלים ולא מאכילין: לא יהבוה ניהליה. לא היו רוצים לאודועי. להכן קודם שיקדשנה להוציא עצמו שיקרשות להוציא עצמו ממנגה לכאות ואטור לעטור כן: באגא דאלימי. בקעה של היו מניחונת היתה ולא היו מניחים לקנות קרקע אצלם אלא לאדם שהיה מחשב בעיניהם: לאודרעי. שלא היהוד לו למותה: היישר הניחוד לו למותה: היישרילי מודה לו שיקחנה: מהפך. שיתננה לו בעל הבית ע״כ. ולא נהירא דהא תנן ע"כ. ולא נהירא דהא תנן
בפיאה פ"ד נטל מקצת
פיאה ווידקה על השאר אין
פיאה ווידקה על השאר אין
או פירס טליתו עליה
ענבירין אותה הימנו.
בשל עוברים ביו אותה הימנו.
בשם ר" מאיר קונסין
בשם "בשר בייבר בי אותו ומוציאין הימנו את שישתכר עם בעל הבית כדי שיתפרנס ובא אחר ועשה מה שהוא היה משתדל לעשות עם בעל הבית זה נקרא רשע ומיהו אין מוציאין אותה מירו: רשע. שיורד לחיי חברו:

קניתי מעולם ואם אמכרנה אינו סימן טוב: ארעא דרבנן. הפקר לתלמידים: מהו. דין

תוך שלשים. למיחל הני קדושין ליחנה: למצות בעולם אפ"ה מקודשת: לא למלוה. ייכידשת. ולא

לפקרון. שאם בפקרון שוה פרוטה

גמ' ומאי שנא התם. כפ' האים מקדם: רקתני האומר לשלוחו. לא לקדושי איתתא לבריה. ומיירי לארנויי ארני קמיה ושמיק דלשוייה שליח אמר לעיל (דף מה:) דלא חליף איניש מקודשת מאי שנא המם דנקע לשון שלימות ששלחו לשם כך והכא נקש - דמשי אבי שליח אבל הרא דארטיי אדלי רושית איכאי למימר דפמיך חברו שלא שלחו לשם כך אלא אם יודמן לו במקום פלוני דרך אללה: עליו: עצר השחשך בחררה ובא אחר ונשדה בר. פיי בקונטרס

דמיירי בחררה של הפקר וקשה מהא דתנן בשנים אוחזין (ב"ת דף י.) ראה את המציאה ונפל לו עליה או שפירש טליתו עליה ובא אחר ונטלה הרי היא שלו וכן הא דקאמר החם (שם) מי שליקט מקלת הפחה יופירש טליתו עליה מעדירים אותו הימנה ואמאי עני מהפך בחררה הוא ואומר ר"ח דאיסור דמהפך דנקט הכא לא שייך אלא דוקא כשרוצה העני להרויח בשכירות או כשרונה להנות דבר אחד וחבירו מקדים וקונה והוי דומיא דרב "גידל ומש"ה קאמר דנקרא רשע כי למה מחזר על זאת שטרח בה חבירו ילד וישתכר במהום אחר אבל אם היתה החררה דהפקר ליכא איסור שאם לא זכה בואת לא ימצא אחרת ומיהו קשה מההיא דפרק לא יחפור כתם (ב"ב דף כח:) להחמל מרחיקין מן הדג כמלא רילת הדג אע"פ שהוא של הפקר ונראה דהתם היינו טעמא מפני שהוא יורד לאומנתו כי ההיא דקאמר התם (שם) האי בר מצואה דאוקי ריחיא ואתא בר מצואה ואוקי בהדיה מלי לעכובי עליה דהאמר ליה דהא פסחת לחיותאי ועוד אומר רבינו מאיר אביו של ר"ת דמיירי בדג מת שכן דרך הדייגים להשים במלודות דג מת והדגים מתחספים שם סביב אותו הדג וכיוו שזה פירש מלודתו תחילה וע"י מעשה שעשה זה מתחקפים שם סביב ודחי חם היה סבירו פורש הוה כאילו גוזל לו ויכול לומר לו תוכל לעשות כן במקום אחר ומכאן נראה למהר"ר יצחק שאסור למלמד להשכיר עלמו לבעל הבית שיש לו מלמד אחר בביחו כל זמן שהמלמד בביחו שמאחר שהוא שכיר שם ילך המלמד במקום אחר להשחכר שם אם לא שיאמר בעה"ב דאין רלונו לעכב המלמד שלו אבל אם שכר בעה"ב מלמד אחד יכול בע"ה אחר לשכור אותו מלמד עצמו ואינו יכול לומר לו הבעה"ב לך ושכור מלמד אחר דנימא ליה איו רצוני אלא לזה שהרי כמדומה לי שזה ילמוד בני יפה ממלמד אחר:

ומאי שנא התם "דקתני האומר לשלוחו הכא רבותא קמ"ל והתם רבותא קמ"ל הכא רבותא קמ"ל דאי תנא שלוחו הוה אמינא שלוחו הוא דהוי רמאי דסמכה דעתיה סבר עבד לי שליחותי אבל חבירו דלא סמכה דעתיה אימא לא ליהוי רמאי התם רבותא קמ"ל דאי תנא האומר לחבירו הוה אמינא חבירו הוא דכי קדשה במקום אחר אינה מקודשת דסבר לא מרח אבל שלוחו דמרח אימא יי מראה מקום הוא לו קמ"ל רבין יי חסידא אזיל לקרושי ליה איתתא לבריה הידשה לנפשיה והתניא מה שעשה עשוי אלא שנהג בו מנהג רמאות "לא יהבוה ניהליה איבעי_ליה לאורועי סבר אדהכי והכי אתא איניש אחרינא מקדש לה רבה בר בר חנה יהיב ליה זוזי לרב אמר מובנה ניהלי להאי ארעא אזל זבנה לנפשיה והתניא ° מה שעשה עשוי אלא שנהג בו מנהג רמאות באגא דאלימי הוה (6) ליה לרב נהגי ביה כבוד לרבה בר בר חנה לא נהגי ביה כבוד איבעי ליה לאודועי סבר אדהכי והכי אתא איניש אחרינא זבין לה רב גידל הוה מהפיך בההיא ארעא אזל רבי אבא זבנה אזל רב גידל סבליה לרבי זירא אזל רבי זירא וסבליה לרב יצחק נפחא אמר ליה המתן עד שיעלה אצלנו לרגל כי סליק אשכחיה אמר ליה עני מהפד בחררה ובא אחר ונמלה הימנו מאי אמר ליה ינקרא רשע ואלא מר מאי מעמא עבר הכי א"ל לא הוה ידענא השתא נמי ניתבה ניהליה מר א"ל זבוני לא מזבנינא לה דארעא המייתא היא ולא מסמנא מילתא אי בעי במתנה נישקליה דרב גידל לא נחית לה 🤊 דכתיב א ושונא מתנות יחיה רבי אבא לא נחית לָה מִשום דהפיך בִה רב גידל לא מר נחית לה ולא מר נחית לה ומיתקריא ארעא דרבנן: וכן האומר לאשה התקדשי לי כו':

לא בא אחר וקידשה בתוך שלשים מהו רב

ושמואל דאמרי תרוייהו המקודשת סואע״פ

שנתאכלום המעות מאי מעמא הני זווי לא

למלוה דמו ולא לפקדון דמו לפקדון לא דמו

פקדון ברשותא דמרא קא מתאכלי והני ברשותא דידה קא מתאכלי למלוה נמי לא דמו מלוה להוצאה ניתנה הני בתורת קידושין יהבינהו ניהלה לא בא אחר וקידשה וחזרה בה מהוח ר' יוחגן יאמר יחוזרת אתי דיבור ומבמל דיבור ריש לקיש אמר אינה חוזרת לא אתי דיבור ומכמל דיבור איתיביה ר' יוחגן לריש לקיש במל ואם עד שלא תרם בימל אין תרומתו תרומה והא הכא דדיבור ודיבור הוא וקאתי דיבור ומבמל דיבור שאני נתינת מעות ליד אשה דכי מעשה דמו ולא אתי דיבור ומבמל מעשה י איתיביה השולח גם לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר לו גם שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל והא נתינת גם ליד שליח דכי נתינת מעות ליד אשה דמי וקתני הרי זה במל התם נמי כל כמה דלא ממא גימא לידה דיבור ודיבור הוא אתי דיבור ומבמל דיבור איתיביה ר"ל לר" יוחנן מיכל הכלים יורדין לידי מומאתן במחשבה ואין עולים מידי מומאתן אלא בשינוי מעשה

מטשה

אינה מקודשת: מלוה להוצאה ניתנה. ולאו דידיה היא ולא יהב לה מידי: וחזרה בה. תוך שלשים יום שאמרה בפני ששברם או ינקבם וכן עד שלא יקבלו טומאה אין שלין מחורת קבלת טומאה שירדו במחשבה זו אלא בשיטי מעשה עד שיתחיל לשוף לשבץ ולגרר:

מכורת הש"ם עם הוספות

f) לעיל כ, ב) ולעיל מח: וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר אינה (מוספתה דיכמות פרק ד ולין מד:ן, ה) נדרים כט: כורות מט. ועי תוס׳ לעיל מו. ד"ה ואפילו ושם לבקשה לי במקום אחר ולא סמכה צ"ב ר"ה ושמע ויבמות דעתיה לשוויה שליח אלא באותו מהום: צג. ד"ה קנויה, ו) גיטין מראה מהום הוא לו. אם ממנאנה שם קדשנה לי שם ואיני מטריחך ז) גיטין לב, ט) חוספחה למקום אחר ומיהו אם עבד עבד: כלים ב"ב פ"ג ה"ד ופ"ו ס"ה שבת נב: נת: סולה לא יהבוה ניהדיה. לא רצו ליתנה לנורך בנו: ומקשינו איבעי ליה לאודועיה. מנסות סט.], י) לעיל ו: להוציא עלמו מן מנהג רמאות: באגא

דסבר. האי משלח לא טרח האי שליח

דאלימי. בקעה של בעלי זרוע היתה

ולא יניתו לכל אדם לקנות קרקע

אנלס: מהפד בההיא ארעא. מחזר

עליה לקנוחה: קבדיה. קבל עליה

סיפר דברי לעקתו לר׳ זירא: דרגד.

כשדורשין בהלכות הרגל היו מקבלין

פני הרב: עני המהפך בחררה.

מחזר אחריה לזכות בה מן ההפקר

או שיתננה לו בעל הבית: נהרא רשע.

שיורד למיי ספירו: לא הוה ידענא.

שרב גידל מתעסק בה: דארעא

קמייתא. זו היא לי ראשונה שלקחתי

מעולם: ולא מסמנא מילתא חינו

סימן טוב שימכור אדם מקחו הראשון:

ואע"פ שנתאכלו המעות. בתוך לי

יום דכי בעו קידושין למיחל ליתנייהו

למעות אפ"ה חיילי: לאו למדוה דמו, דנימא המקדש במלוה אינה מקודשת^o:

ולאו לפקדון דמו. דנימא אם לא נשתייר

בה שוה פרוטה אינה מקודשת כדאמר

בהאיש מקדש (לעיל דף מו.) המקדשי

דניתחלי קידושין וכי אמר לה התקדשי

לי בה לאו דידיה היא ולאו מידי יהיב

לה אבל אלו לא ניתנו לה להוציאן

אלא ע"מ שתתקדש בהן ולהכי כי

מי מפשי בכו: בישל אם עד שלא

תרם בישל. האומר לשלוחו גא ותרום וחזר ובטלו מלהיות שלוחו או בפניו

או שלא בפניו: דכי מעשה דמו.

ואע"פ שלא חלו מיד הוי מעשה מיהא

לחול אחר שלשים והא דקרי ליה דיצור

משום דלאו מעשה ממש הוא: והגיע

יורדין לידי מומאה במחשבה. כגון

דף כה.) כל שעתיד לשוף לשבד ולגרר

ואמר התם דאכתי חסרון מלאכה הוא

וטהורים ואם חישב עליהם שלא לשוף

ושלא לשבן הביאתן מחשבה זו לידי

גמר מלחכה מכחן ולהבח: ואין עודין

משומאתן. משקכלוה: אלא בשינו מעשה. שיעשה נהן מעשה לקלקלם

ארעא דרבנן. הפקר

הנהות הכ"ח (ח) גפו' באגא דאלימי הוה לרב כל"ל ותיבת ליה

חורה אור חשלה א) עַכֶּר בֵּיתוֹ בּוֹצֵעַ בָּצֵע ישונא מַתָּנֹת יְחָיָה:

הנהות וציונים

ל] [בספר חסידים סימן תתשט"ז איתא רב ממרםן איתא נתעבלו פרש״ שאינן בעין וכ״א בנדרים] (גליון): **ל**] בראשונים ודפר״ס נוסף רבי יוחנן אמר חוזרת ור״ל די חוזרת וריד בסקים (תקדם (נשית דף מו) התקדםי אשר אינה חוזרת. ב) דפוים פיקדשה: ב) דפוים הוו בימוד: ב) דפוים הוו בימוד: ב) ציל ואיכא (נשיש) 2) ציל ואיכא (נשיש) נא (רש"ש): פאה כו' מקודעת כו': להוצאה ניתנה. מקמי

ליקומי רש"י

טכנו ע"מ שתחקדש בהן ולהכי כי מומר דשבוחו. לא אכלה דידה אכלה ולכי מטא זמנא זקש לי אשה מוקום מקום מקדש ה: וחזרה בה. במוך ל' אמרה פלוני וחלך נמקום אחר שנתאכלו ואשים שנתאכדו המעות. שאינן נעין בכורות מט.). של קדושין שאינס נעולם, הוי מקודשת לאחר לי יום בשדיח. רבותה השמועינן הע"פ שלה יצה החריו לשם כך אלה שפגע פו והמר לו הרי בעל יו ולה המרינן מקדמ למה כ ייים בייו ולתר לו הכי בטני ובנו אתוי ע אחר בייום בייום ולתר לו הכי בטני ובנו אתוי ע אבר הוורת. של לעורי בעלתה קה מכוין והכי קדם שים הלן: אתי מפודכת בפי הסולה: כל כבה דיא קדם שים הלן: אתי מפודכת בפי הסולה לאו תידי הוא: ול ידי הדבור שנתרלתה נקדושין אתי דבור של זורה ומבטל דבור (גיטין דבור של גולמי כלים דאמר בהכל שוחטין (חולין וולה ותכנול דכור (גיטין ב:ן. והגיע. והטיג (שם ב:). יורדין "דידי זומאתן במחשבה. נחת שחשב עליו וכשיו

תלמוד בבלי <עוז והדר> - כא קידושין תלמוד בבלי עמוד מס 128 **הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה**

גמרא קידושין דף נט., תוד"ה עני המהפך

עני המחזר לקנות חררה ובא אחר וקדמו נקרא רשע. ופירש רש"י דמיירי שהי' מחזר לקנותה מן ההפקר או שבעל הבית יתננה לו במתנה. אמנם תוס' הקשו מהגמ' הנ"ל גבי קניה מהפקר דמשמע שאין איסור בדבר. וע"כ כתב ר"ת דיש איסור רק כשרוצה העני לשכור או לקנות דבר, ואז המקדים לו מקרי רשע דהו"ל להשתדל כמותו במקום אחר. משא"כ במציאה או הפקר דליכא למימר שימצא במקום אחר מותר להקדים. וע"ש בהמשך שמטעם זה אסר הר"י למלמד להשכיר עצמו לבעל הבית שכבר יש לו מלמד, דהא יכול למצוא תלמיד אחר. משא"כ בעה"ב יכול לשכור מלמד של בעל הבית אחר אם נדמה לו שזה ילמד את בנו יותר טוב. ודומה למציאה שאינו יכול למצוא במקום אחת

If a pauper is attempting to acquire a loaf, one who interjects and takes it first is a rasha [wicked person]. According to Rashi, this is referring to a pauper trying to acquire an ownerless loaf or a gift. Tosafos disagree, citing the abovementioned Gemara which implies that one may preempt another person trying to acquire an ownerless item. Therefore, Tosafos conclude that "Ani Hamehapech" is limited to buying or renting, because the intruder is expected to look elsewhere. Whereas for ownerless objects, one may preempt another because he cannot be expected to find it elsewhere. Based on the above, the Ri prohibits a teacher from appealing to a parent who already hired another teacher. On the other hand, the parent may appeal to the teacher of a different parent if he feels this teacher would be particularly good for his child.

את שתיהן ואת המצר דמחזיק ביה מהו. מי אמרינן כיון שחלק לו רשות ושם לעצמו בנכסי הגר לא קנה. ולא אפשיטא.

הכי גריס הרב רבי שמואל ז״ל לקנות אותו ואת החיצון קנה את שתיהן. ופירש משום דתיצון משועבד לפנימי ויש לו דרך עליו ומשום הכי קנה תרוייהו. לקנות את החיצון אף פנימי לא קנה. אבל בנוסחי הגאונים ובהלכות רבינו הגדול ז״ל גרסינן לקנות אותו ואת החיצון פנימי קנה חיצון לא קנה כי ההיא דלעיל, וצריכא להוציא מדברי הרב רבי שמואל ז״ל, אי נמי שלא תאמר שניהם קונין זה בזה מפני טעם זה*), ומיהו לא ידענא להך גירסא אמאי נקט האי לישנא דהוה ליה למימר התזיק באחד מהם נכני בראמרינן לעיל.

הבונה פלטרין גדולים בנכסי הגר. פירוש ואע"ג דרפק ביה פורתא לאושין לא הויא חזקה, דכיון דלאו אדעתיה למיקני בהאי חזקה אלא בבנין לא קני. והרב ר' יהוסף הלוי ז"ל אוקמה כגון דלא עבד מעשה בגוף הקרקע. ולי נראה שאפילו דעתו לקנות בחפירת האושין לא קנה, שאין חפירת הקרקע קונה אלא בשדה שהוא עשוי לחרישה והוא שבחה אכל בכנין אין השבח בחפירה אלא בכנין, ולא דמיא להא דתנן (נ"ז א") עשה מקום לזכלו עמוק שלשה דאתמר עלה רבנכסי הגר קנה, דהתם חפירה גופה כנין היא שחפירה עומדת לעולם כן והזכל משתמר בתוכה ומתאסף בה, אבל חפירת אושין אין בה הנאה בעצמה אלא עשוי למלאת הוא וליהנות בבנין, וכל שכן אם בא אחר והחזיק בחזקת אחרת שהאחרון קנה, ורבותא קא משמע לן דאפילו בדלתות קנה, סלקא דעתך אמינא לא גרע בנין דראשון מהאי בנין, קא משמע לן כיון שעדיין פרוץ הוא לגמרי ועיילי כה ברווחא אע"פ שבנה כותלים אין זו שמירת בתים, לפיכך ראשון לא קנה אחרון שגדר כראוי לכית קנה.

דף נ"ד ע"ב. ושאינה מסויימת במצריה עד כמה. פירוש עד כמה הוא קונה במכוש אחד, כדאזיל תוארא דתורי והדר. והוא שיעור ידוע. וזה הדין בשדה בית הבעל, וההיא דאמרינן לקמן (נ"ו א") כל שנקראת על שמו, בבית השלחין ובשדה אילן, וכך פר"ח ז"ל דקרו לה בי גרגותא דפלניא אע"פ שאינו מסויימת במצריה דמיא למסויימת, והוא הפירוש הנכון.

נכסי הגוי הרי הן כמדבר. פירש הרב רבי שמואל ז"ל אבל נקרא רשע כי הא דגרסינן בפ' האומר שבקדושין (נ"ט א') עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה הימנו אמר ליה נקרא רשע. ויש מקשים מדאמרינן בפ' שנים אוחזין ("א') ראה את המציאה ונפל לו עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה בה, ואייתינן נמי התם הא דתנן במסכת פיאה נטל מקצת פיאה וזרק לו על השאר פירס טליתו עליה מעבירין אותה הימנו והני מהפכין בחררה הם, ובפ' שור שנגח את הפרה הימנו והני מהפכין בחררה הם, ובפ' שור שנגח את הפרה

(מ"ט ב") נמי משכונו של גר ביד ישראל וכו' ובא ישראל אחר והחזיק בה קנה כנגד מעותיו וזה קנה את השאר. ופריק ר"ת ז"ל כולהו לא קשיאן, דכי אמרינן במס' קדושין נקרא רשע במהפך בה ללוקחה ובא אחר ולקחה שאם לא לקח זו ימצא אחרת ליקח ואם לא מצא אין הפסדו מרובה, אכל בדבר של הפקר דקא זכי לנפשיה לא מיקרי רשע דלא משכח אחרינא וחייו קודמין, כלומר רווחא דידיה עדיפא, מה שאין כן במכר, ואפילו לקח בפחות מכדי דמיו הואיל ומכר הוא אין לחלוק, והא דאמרינן בפ' לא יחפור (כ"א ב') מרחיקין מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג, שאני דגים דיהבי סיארא, וכדברי המפרש שמאחר שנצודו ברשתו של זה יוצאין המתוכה למזונות אחרים, אבל כנכסי הגוי אם לא עכשיו אימתי ימצא שהרי מן ההפקר הוא זוכה.

אבל רש"י ז"ל פירש שם עני המהפך בחררה לזכות בה מן ההפקר או שיתננה לו בעל הבית, וכן נראה ממה שאמרו עני, ועוד שאין בדברי ר"ת ז"ל טעם כעיקר. והנך פירכי לא קשיאן, דבמציאה לא היה יודע אותה שיהפוך בה ולא על ידי טרחו באה ואע"פ שהפיל עצמו עליה זה זכה בה, ואם אין טעם זה מספיק אומר לך שנקרא רשע והתם דינא קאמרינן, ומה שאמרו לענין פיאה מעבירין אותה הימנו, מפני שכל העניים מהפכין כמותו אחר הפיאות ולא הוא בלבד מחזר אחריה. ומשכונו של גר ביד ישראל לא הפך אחריו לקנות גופו לפיכך קנה האחר.

רשמענו שדעתו של ר"ת ז"ל לומר שכל מקום שנקרא רשע בית דין מחייבין אותו להחזיר*) הדמים, ולא מסתבר דאי הכי התם אמאי אמרינן (קירושין שם) לא מר נחית לה ולא מר נחית לה משום דנכסים ראשונים נינהו, הרי מן הדין היה חייב להחזירה, והרב ר' שמואל ז"ל שכתב ומיהו רשע מיקרי אמר שאינו חייב להחזיר דמים ללוקח ראשון. אבל מצאתי לרכינו האיי גאון ז"ל שכתב בספר המקח בשער י"ד דחייב לאהדורי דמי, ונראין הדברים כיון דמשום זוזי דהאי מסתלק גוי ומשתרשי ליה הני זוזי ללוקח שני מחייבין אותו להחזיר מעות ללוקח ראשון, ומיהו אחריותו על הגוי שהוא המוכר ולא על ישראל זה, אבל בהנך שארא בכולה לא מחייבין להחזיר דמים כלל שכיון שעדיין לא זכה בה אין מחייבין אותו כדאמרן.

ויש לדקדק אי גוי כיון דשקיל דמי מסתלק אם חזר וכתב אחר כך שטר היאך יקנה לוקח ראשון, ואם שמא לעולם לא קנה עד שיכתוב שטר קודם שיתן כסף.

דף נ״ה ע״א. אם כן בטלת ירושת בנו הבכור. קשיא ליה לר״ת ז״ל אי הכי האי מאן דאית עליה כתובת אשה ובעל חוב ומשתעבד להו כל מאי דאית ליה הכי נמי דבטלת ירושת בנו הבכור. ואיכא למימר לא דמי, דאלו הכא אי מדינא מחייב לשלומי כרגא משערי דכדא, מלכא כמאן

חידושי הרמב"ן <זכרון יעקב> -בבא מציעא, בבא בתרא, סנהדרין, מכות משה בן נחמן (הרמב"ן) עמוד מס 215**הודפס ע"י תכנת אוצ**

רמב"ן בבא בתרא דף נד:

According to the opinion of Tosafos, even if this particular sale cannot be found elsewhere, the prohibition would still apply.

Even according to Rashi's opinion, if the ownerless item is a known item that many people are trying to acquire, anyone may try and get it even if the other is already actively trying.

^{*)} תיבת הדמים ליתא בחידושי הר״ו.

^(*) עי׳ חרושי הריטב״א,

לדעת תוספות אף שמוצא לקנות בזול מ"מ כל שהוא מכר אין לחלק. עו"כ ליישב את דעת רש"י דשאני פאה שהיא מציאה ידועה שהכל מחזרין אחריה, ע"כ מי שקדם לקנות לא מקרי רשע.

סעיף מ' כגן ולא יתן לבעלים כלום. ואט"ג דגם זה הגוי מסחמא זו אין צריך להחזיר לבעלים כו'. אם קנאם, וה"ה אם גולם אורר ההתכםה מיזל במכירת השדה כיון שבא לידו בעקיפין בחנם, מ"מ כיון דנחיאש לא ממנו, כ"כ בספר באר שבע דף ע" ע"א [סנהדרין צ"ד ע"ב ד"ה כיון]*. עיין משה"א סק"ח נשאר לו זכות בו, משא"כ במליק וסיקריקון הנ"ל בסעיף א' דאין הוכחה בחשובת רמ"א *סוף סי' קי"ג [קש"כ]: סעיף ש' ז) ודאי נתיאש מכח"י

שלריך הלוקח ליתן לבעל שלישית כנ"ל

בסעיף א', וזה ברור, ולא מכעיר שושן דכתב ז"ל, והכא לא אמרינן דמחיל האנס ומכר, דהא לא באה לו הקרקע בחנם שהרי בחובו או בטענתו לחחה ממנו כו', הרי דס"ל דוה לא איירי אלא בגוי הלוקמו במובו, חה אינו, דהא הטול (המובא בציונים אות י"א) וגס המחבר כחבוהו אגוי שלקחהו בעקיפין מישראל בלי שום טענה, ואפ"ה אין לריך ליתן להבעל שליש, גם לסברתו קשה למה חלה הטעם ביאוש, בלא יאוש נתי אתרינן כיון דלא תבעו ודאי הדין עם הגוי ומחל לו בחובו, וגם יתור גמור הוא לסברתו דהרי כתבו שם נסעיף ז': כדן דהא כדין מכרה כרי. ז"ל ב"י שם סוף סיתן ק"ן, מכיון שעבר זמן שח"ל לפרעו יש רשות בידו למכרו, אבל אם מכרו בפחות משויו אפילו כל שהוא חחר כדין שליח שטעה ראה סימן רכ"ז בטור סעיף מ"ח ומחבר סעיף לי], עכ"ל. ובלשון זה הביחו

עיין ב״י בדרכי משה ג״כ בסוף סימן זה ע״ש. והרא"ם לא ור"ל, כיון שלא חלט הישראל הקרקע

דנחיאש, דמחמח יראה שמסור בידו להורגו הולרך לשחוק, משו"ה חיקנו בוי. עיין לקמן סימן שע"א [סעיף א'] ודוק, ועיין בחוס' והרא"ש פרק

חוקת הבתים מזה ריש דף מ"ד [תוס׳ ד"ה דוקא והרא"ש סי׳ מ"אן *: ד"ה דוקא והרא"ש סי׳ מ"אן וה באנם. עיין ניש"ם *שם [ב"ק פ"ו מכת"י

סיי י״דן מדינים אלו: סימן רלז סעיף א' א) המחזר כו'. עיין בתשובת מהרש"ל סיי ול"ון ובתשובת משאת בנימין סיי [כ"ו] באריכות מדינים אלו, ובתשובת רשד"ם [חו"מ] סי רנ"ט (ושנ"ב) [ושנ"ד], ובתשובת ר"מ אלשיך סי" ס"ו [קש"ב]: יאין נריך להחזיר לבעלים מלבד ספרים דאין מייאש מינייהו דידעינן דאינן מוכרין רק לישראל. מורים בשאין שופטים במאין שופטים כדי שיוכל להוציא שדהו מיד הגוי אבל אם יש שופטים בארץ והיה אפשר להוציאו מיד הגוי בדין ולא עשה אז ^{יי}ודאי נתיאש וישאר ביד הלוקח כגוולא יתן לבעלים כלום. הגה חייםוכל זה באנם שאין לו משפט עליו אבל שר ומושל שקלף על עבדיו ומשרתיו ולקח מחחד מהן

ביתו דינא דמלכותא דינא ואין הלוקח חייב ליתן לבעלים כלום. "אישראל שמשכן קרקע אלל גוי וקבע זמן לפדוחה ולא פדאה ומכרה לאחר אם מכרה בשוויה ממכרו קיים כרון מכרה אבל אם מכרה בפחוח משוויה אפילו כל שהוא חוזר ועיין לקמן סימן שע"א מאלו הדינין.

סימן רלז

המחזור אחר דבר לקנותו וקדם אחר וקנאו

וכו ב' מעיפים

א ^{א)ל}המחזר אחר דבר לקנותו או ■

ציונים ומקורות יא) טור סעיף ה' * (נשם ר"י והרא"ש). יג) מרדכי ריש פרק האומנין ב"מ סי' שמ"א ופרק הכונס ב"ק סי' ס'. ד"מ שם. ועיין לקמן סימן שס"ג סעיף י' בהג"ה וסימן שס"ט סעיף מ'. יג) ב"י בסוף סימן ק"נ. ד"מ שם.

שיים אדין היי לי ליון מלם מאם של בל היים לו רשום למוכרה, ובדינינו בכיוצא בזה אין לו אלא דין שליח [אף אם א"ל בלשון המועיל דלא הוה ע"ש בסעיף אסמכחא כמ"ש בסימן ע"ג"], ואף אס חאמר שבדיניהן אין הדין כן, הלא מסיק הב"י שם סימן ק"ן בשם הרשב"ן [ח"א סי נ"ב] שכחב ז"ל, וכיון שמכר זה בטל בדינינו, אפילו אם היה קיים בדיניהם אנו מבטלין אומו, והביא ראיה לדבריו, ע"ש בב"י שהביאו*. ולא ★כעיר שושן שכתב אדין זה ז"ל, משהיא הקיים ואם מכרה בפחום משויה אפילו כל שהוא חור לבעלים, דחזינן שלא ביקש גוי לוכוח אלא במה שמכרה [כונחו, דאף שאמר להגוי אם לא אפדהו בחוך זמן יהיה שלך, לא ביקש הגוי לזכות בכולה אלא כפי מה שמכרה וקיבל דמיו, ולא במה ששוה השדה יוחר, נמצא דיש לבעלים עדיין זכות בהשדה], עכ"ל. ולה נחית בעל עיר שושן לעיין מקום מוצה דין זה וכחב טעם מנפשו, והין טעם לטעמו:

שאין דרך למכרן כי אם לישראל. (מרזכי ב"ק טי סי והגהות מרזכי ב"ם טי תכ"ז). 🏻 סימן רלו סעיף אי. או לשכרו, ונ"ל דה"ה למכור אן להשכיר.

'בו 'ע חו"מ סימן רלז סעיף א' וב

אם אחד מחזר לקנות או לשכור איזה דבר ובא אחר וקנאו נקרא רשע [וע' סמ"ע שמכריזין עליו בבית הכנסת שעשה מעשה רשע]. ואם הי' מציאה או הפקר הביא המחבר ב' דעות אם נקרא רשע, ורמ"א כתב לעיקר שלא מקרי רשע. וכן פסק באגרות משה אה"ע ח"א סי' צא, הו"ד לקמן, אך כתב שראוי לירא ה' להחמיר כדעת רש"י.

If someone is actively pursuing a specific sale or rental opportunity, anyone who interferes is a considered a rasha. [See the Sema that an announcement can be made in shul to this effect that this person has done a wicked act.] If it is an ownerless object, Shulchan Aruch cites both opinions of whether "Ani Hamehapech" applies or not. Rema rules like Tosafos that it is permitted. See below from Rav Moshe Feinstein that one who is God-fearing should be stringent in all cases.

םימן רלז מעיף ביון שאינו [ההפקר והמתנה] דבר המצוי. משא"כ כשבא לקנות דבר דיכול להשתדל לקנותו גם במקום אחר, אף שיהיה לו טירחא צזה. והחולקים סבירא להו דאף במחנה והפקר נקרא רשע, דכיון דוה כבר בא ליקחנו ולקבלו ה"ז השני כנוטל במה שכבר זכה בו הראשון. ועיין פרישה, שם כחבחי טעם שתי הדעות, דמר מדמה זה לפאה שהיא הפקר ובא אחד ונפל עליה, דמנן נפאה פ״ד מ״גן דהרשוח להשני לבוא ולדחוחו ממנו כל זמן שלא נטלו בידו, ומר מחלק דשאני פאה דכל עניים

מהדרים אחריה לזכות בה, משא"כ דבר הפקר ומתנה דבא לפרקים ואין יודעים שימלא שיהדרו אחריה: גן והקונה קרקע על מצר חבירו כו׳. המרדמי [המובא בציונים אות ג׳] לתל לין זה בקונה שדה מגוי דלית ביה משום דינא דבר מלרא כמ"ש בסימן קע"ה [סעיף ל"ח], ומור"ם ז"ל סתם הדברים וכתב והקונה קרקע כו' אע"פ שאין בו משום דינא דבר מלרא כו', וטעמו, מפני שיש עוד כמה ענינים דליח ביה משום דינה דבר מלרה כמ"ש הטור והמחבר שם בסימן קע"ה, וגם קנה מגרי בכללו. וכתבתי זה לאפוקי ממה שראיתי שמגיהין בדברי מור"ם תיבת "מגוי", וטעות הוא בידם: דן ה"ג

ב) ובא אחר וקנאו כו'. עיין דלשכרו בין קרקע בין ^ימטלטלים ^{בי}ובא אחר (ב וקנאו ^{אזג}נקרא רשע ^{הזו}והוא הדין לרוצה ששכר שום דבר מהמלך כגון העפר להשכיר עצמו אצל אחר ^{נוס}ויש אומרים שאם בא לוכות בוול דקנותו בזול כרי. פנל בא לזכות בהפקר או לקבל מתנה מאחר ובא הרמנ"ן נחידושיו פרק חזקת _{[ב"ב נ"ד} אחר וקדמו אינו נקרא רשע ^{בז}כיון שאינו דבר על ניינ נכסי גוי הרי הס כמדכר המצוי לו במקום אחר (גויוהקונה קרקע על מלר חבירו אע"פ שאין בה משום דינא דבר מלרא רשע החלה בעל המצר [ילקדמו] לקנוחה ולא מקרי רשע

במשובת מבי"ט ח"א סי' קל"ד באחד לעשות ממנו עופרת כו', ע"ש [קש"כ]: כתב, ואפילו לקח בפחוח מכדי דמיו, הואיל ומכר הוא אין לחלק:

היוכל לקנוחו בזול שאינו מולא מבר הבר הדבר החד ובא חבירו ^הויוכל לקנוחו בזול שאינו מולא ציונים ומקורות סימן רלז ל) טור פעיף ה' נשם ר"ת קרושין נ"ט ע"א חוס' ד"ה עני. נ) שם בטור נשם ר"ת שם ומהר"ק

שורש קיים סוף ענף א'. ד"מ מ'. ג) כ"י נשם מרדכי פ"ק דכ"מ סיי רל"ו. ד"מ שם. ד) רד"ך במשונה בים (ל"ח) כ"ז חדר ב'. ד"מ סימן רלו ו) כ״ה ממהדורת הבאה״ג ואילך, ובד״ר: בעל המצר לקנותה, ובמהדורת הסמ״ע ועוד: לקדם ולקנותה, ראה סמ"ע סק"ד.

יכוד בעד המצר דקדם ודקנות כוי: (רן) הן דהוי כמציאה. דניחא ליה לאדם להיות שדותיו זה אלל זה וטוב לכמה ענינים:

הבירו. (ב"י בשם המרדכי בב"מ סי' רל"ו).

נקרא רשע. ויש לחזן הכנסת להכריז עליו בבית הכנסת ברבים. הגהות או לקבל מתנה מאחר כו". או שכא לקנות מגוי שדה הסמוכה למיצר מיימון ריש פ״ח מהלכות חובל. ועיין לפנים סימן ת״ך (בערך לחם על טעיף א׳).

כאר הגולה

ביאור הגר"א

ב. לשכרו. כפירוש חוס' עני המהפך בחררה, ועיין חוס' שם ד"ה עני, ואומר ב. נלמד מלשון עני המהפך בחררה נשם,, דחררה מידי דטלטל הוא. ר"מ כו', ובנ"ב כ"א כ' ד"ה ומרחיקין כו', אלא בעני כו' משום כו': ג. בין ג. וכתב הסמ"ע [סק־א] ב־שמכרחין עליו צבית הכנסת שעשה מעשה רשע כזה. מטלטלין. למ"ש נב"ב שם מרסיקין כוי, ועיין באה"ג [אות בין, וכמ"ש רש"י ל. שם [בטור] בשם ר"ם, כ"ל הסוס' שם [דיה עוין בשמו. ה. שם [בטור שם [בקדושיו] ד"ה עני כוי: ד. וה"ה כוי. כמ"ע נכ"ב שם מרסיקין בשם ר"ח, וכ"ל הסוסי שם כשמו והרא"ש ושם פ"ג ס" ב", ממשנה ג' פ"ד מלודת הדג כו', ועיין תוס' שם [בב"ב] ושם [בקרושין]: ה. וי"א כו'.

כמ"ש בב"מ י' א' ראה את המניאה כוי, ומשמע דאף רשע לא מיקרי, ועיין סוסי שם ד"ה מעבירין כוי, ורא"ש שם וסימן כ"ח), ושם נפל עליה כוי. וכן במסנה אמרו בפרק המקבל [ב"מ ק"ח כין דלים בה משום ועשים הטוב והישר לענין דינא דבר מצרא: ו. והקונה כו', וכן כו'. דכל שאינו מוצא כל שעה כך הוי כמציאה:

פתחי תשובה

סימן דלו פעיף אי א. ובא אחר וקנאו. עיין באר היטב נפקיאן. ועיין עוד סימן דלו פעיף אי א. ובא אחר וקנאו. עיין באר היטב נפקיאן. ועיין עוד מדינים אלו בתשובת חתם סופר חלק חו"מ מי׳ ס"א וסי׳ ע"ט וסי׳ קי"ח בנימין [פי׳ כ״ו] נאריכות מדינים אלו, ונתשונת רעד"ס [חו"מ] סי׳ רנ"ט (ושנ"צ) באריכות, ועיין מה שכתבתי לעיל סימן קנ"ו סעיף ה' סק"ג ובס"ק ד: [ושנ"ד, ונסטונס ר"מ אלטיך סי ס"ו, ועיין נסטונס מני"ט ס"א סי קל"ד נאמד ב. נקרא רשע. כתב בספר ארעא דרבנן אות תצ"ט וז"ל, נסתפקנו אי הוי ששכר שום דנר מהמלך כגון העפר לעשום ממנו העופרם כו', ע"ש. ש"ך [סק"א-בי]: קל ממפיר של דבר תורה, או בעובר על דברן מדברי סופרים גמי רשע ב. המצוי. משל"כ כשכל לקנום דבר שיכול להשמדל לקנוםו גם כמקום לחכ, לף מיקרי. ומצאתי למור"ם בחו"מ סימן ל"ד (סעיף ד׳) כתב, המגביה ידו על שיהיה לו טרסה כזה. ויש חולקין ס"ל דחף במחנה והסקר נקרה רשע, דכיון שזה כה חבירו להכותו פסול לעדות מדרבנן. משמע דס"ל דמדברי סופרים גמי כנר ליקחנו ולקנלו ה"ו השני כנועל כמה שכנר זכה בו הרשאן. פמ"ע וסק"בן: ב. רשע מיקרי ודוק, עכ"ל. ואיני יודע למה לא זכר דברי הסמ"ע שם סק"ז - כמציאה. דניסל ליה לאדם להיום שדוחיו זה אלל זה וטוב הוא לכתה עניים. שם שכתב, אע"פ שהוא איסור דאורייתא מ"מ מאחר שאין בו מלקות כר', [סמ"ע סק"ה]: ד. בזול. אל הרמנ"ן נסימושיו פרק חזקח גדי נכסי גוי הרי הן ע"ש וצ"ע. ועיין בתשובת מהרי"ט ח"א בחידושיו על הרי"ף פ"ג (מדנר כמכ דלפילו לקס פחות מכדי דמיו הואיל ומכר הוא אין לחלק. ש"ך [פקיג]: דקדושין מבואר דנקרא רשע מדברי קבלה, שכתב שם וז״ל, והא דאמרינן

וקרושין נ"ט נ"א ע"א) עני המהפך כו' דנקרא רשע, לא איתפרש היכא אשכחן דנקרא רשע, נהי דעבריינא מיקרי דכל דעבר אדרבנן שרי למיקרי עבריינא [שבת מ׳ ע״א], אבל רשע מנ״ל כו׳. ונראה משום הא דאמרינן סוף פרק הנשרפין [סנהדרין פ״א ע״א], ואת אשת רעהו לא טמא [יחזקאל י״ח ר׳], שלא ירד לאומנות חבירו, וכתיב בתריה (שם שם כי) צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה, אלמא רשע מיקרי בחדא מהגך. ואע"ג דיורד לאומנות חמיר טפי משום דפסיק לחיותיה, מ״מ התם בשל הפקר מיירי, ומהפך בחררה של שכירות שוה הוא לנכנס לאומנות של הפקר כדמוכח מדברי התוספות וקדושין שם ד"ה ענין, ותרווייהו רשע מיקרי, עכ"ל. ועיין בתשובת חתם סופר חלק חו"מ סיי ע"ט שהביאו וכתב עליו ודפח"ת, והאריך שם בביאור דבריו במ״ש כדמוכח מדברי התוספות ע״ש. ועיין באר היטב סק״ו מ״ש והריטב״א הביא משם ר״ת דכל מקום שאמרו חכמים דנקרא רשע מחייבין אותו להחזיר המקח, והוא ז"ל חולק עליו כר'. ועיין בנ"י פרק חזקת הבתים [ב"ב כ"ט ע"א מדפי הר"ף] בסוגיא דגוי מכי מטא זוזי לידיה אסתליק ליה. שכתב ג"כ וו"ל, והעלו האחרונים ז"ל דבמקום שנקרא רשע מ"מ אין מחייבין אותו ב"ד להחזיר, מדאמרינן פרק האומר בקרושין דף נ"ט (ע"א) זבוני לא מזבנינא כר, שלא כדברי ר"ת שפרש שמחייבין, עכ"ל. גם כתשובת מהרי"ק סוף שורש קל"ב כתב כן בפשיטות ע"ש, וכן פסק בתשובת מהרש"ל סימן ל"ו וכתב שם בזה"ל, ותמה אני אם יצא דבר זה מפי ר"ת ז"ל, שאלמלי נשתכחה תורה מישראל החזירה בפלפולו וישגה בזה, וגם אני לא מצאתי רמז בכל הפוסקים שום צד הו"א לחזור המקח אלא לקרותו רשע כר', והאריך בזה ע"ש, וכן הסכים בתשובת משאת בנימין סימן כ"ז ע"ש [ועיין מה שכתבתי לקמן סימן רנ"ט סעיף ז׳ סק"ג]. ועיין בתשובת חמדת שלמה [חו"מ] סימן ד׳ שהוכיר דברי מהרש"ל ומשאת בנימין הנ"ל, והסכים עמהם דאין בו דין חזרה כלל, רק שמכריזין שעשה מעשה רשע כדי להכלימו שלא יעשה כזאת, וכתב דאפשר יש ביד ב״ד לענשו עונש אחר דרך קנס כדי שלא יעשה כזאת, אבל המקח קנה לגמרי כו׳. וכתב עוד דבשוגג דלא ידע פשוט דאין עליו

חירושי רעק"א

עיין כנסת הגדולה חלק חו"מ סיי (ק"ס) (פיפו בהגהם הטור אות ק"ל: שם. וי"א שאם בא. קר"ה הכיא משובת מהר"ם נדיק טיי ועיו-ועייו ודיפ טיי וותרייאן שכסב על ראובן שהיה מסור לקנות קרקע מגרי אלל שמעון וקדם שמעון וקנה, שאין לשמעון דין רשע, משום דמיהר לקנוחה מיקרי שמעון רשע, כיון דגם ראובן היה מסלק הארי ממנו, עיי"ש:

נ"ב, המהרי"ט בחידושיו על הפוסקים פ"ג דקדושין ודיה והא דפריתן כתב, אף אם הראשון רולה לימן אח"כ משום להשני לקנוח (שוה בסק"ל) ושדה בחקום אחרן אינו נקרא רשע כיון להכרים הארי מעליו, ושמא בין כך ובין כך היה מוכרה לבוי אחר, אולם אם היה ראוכן עומד דנמית בהיתר: סמ"ע ס"ק ג'. שדה מהגוי דלית ביה. נ"ב, בחשובת הראנ"ת ח"א סי

שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - כה חו"מ ז (קפט - רמ) קארו, יוסף בן אפרים עמוד מס 310**הודפס ע"י תכנת אוצר החכמ**

Rema adds that even a sale or rental is considered a metziah if it is an unusual bargain.

עו"כ הרמ"א שאפי' מכר או שכירות הוי כמציאה אם הוא בזול שאינו יכול למצוא כן במקום .אחר, ועש"ך

שפירושו שאינו מלוי כלל אפילו לקנותו

בדמיו], ומשו"ה השמיטו וחיסרו. וא"כ

שגג בעל עיר שושן בכמה ענינים

הנראים לעינים וכמו שכתבתי, וקשה

לאומרו על חכם כמוהו, ובפרט בדבר

שהביה הב"י שהיה תמיד לפניו לכתוב

ממנו רוב דבריו, וגם לא ה"ל לסמום אלא ה"ל להביא דברי מור"ם בביאור

יותר ולכתוב עליו מה שהיה קשה עליו

בדבריו. ע"כ נראה דיש השמטה

בדפום העיר שושן מעשיר רחשון עד

עשיר שני, והעתיק דברי מור"ם ככחבו

וכלשונו שהוא נדפס לפנינו בהגהתו הכ"ל, וכן ל"ל, ומיהו אפילו לפברא זו

דוקא בעני אבל בעשיר לא, אם לא

בדבר שחינו מלוי דאו אפילו בעשיר

מיקרי רשע. ומ"מ מה שהוסיף חיבת

"ומיהו", יחור כנטול דמי הוא, ודו"ק:

מ) זן בין אם המוכר גוי או

מהם זו ואפידו לסברא בוי. פירוש, לסברא זו האחרונה דק"ל שאינו מצוי, ומשו"ה כמב מיבם "ומיהו", ור"ל מיהו אף למ"ש דאינו דאפילו במציאה והפקר וכיוצא בוה נקרא רשט, מודים דאם זה הבא נקרא רשט. ועל פי פירוש זה הוה קשה לבעל עיר שושן, א"כ מהו זה לזכות או לקנות תחילה הוי עשיר, ובא אחר ליטול מלפניו הן דבר הפקר שמסיק וכתב מור"ם אם לא בדבר שאינו מלוי כו' [ולא חילק בין דבר או שאר דברים הנקנים במסנה, אינו נקרא רשע בכך, כיון דעדיין לא זכה 🏻 שאינו מלוי ראשון, שפירושו שאינו מלוי בסנם או בזול, לאינו מלוי השני,

בה לגמרי ויכול להשמדל ענין כזה ממקום אחר אלא שנריך להוליא עליה דמים, אין בכך כלום כיון דעשיר הוא, אם לא שהוא דבר שאין העשיר יכול להשתדל אפילו בדמים, דבוה העשיר שוה לעני. וכאשר כתבתי וביארתי דברי מור"ס כ"ל הר"ן [קדושין כ"ד ע"א מדפי הרי"ף] נשם הרמנ"ן [ב"ב נ"ד ע"ב ד"ה נכסין בהדים והבימו הב"י ע"ש. ומהחימה על מעיר שושן שכחב בענין זה ז"ל, וכתב מורי מהרמא"י ז"ל דסברא ראשונה נראה עיקר, מיהו אפילו לסברא זו נראה דוקא בעני אבל בעשיר נקרא רשע, עכ"ל, וזהו דלא כמו שכתבתי בכונת מור"ם דמה שכתב אבל בעשיר לא, ר"ל דבעשיר לא מיקרי רשע. וגם חיסר והשמיט מ"ש מור"ם ז"ל אם לא בדבר שאינו מלוי כו', וגם הוסיף וכתב חיבת "ומיהו" אפילו כו'.

ולכאורה נראה דהוא פירש דברי מור"ם איפכא ממה שכתבתי, וס"ל ישראד. פירוש, לא מבעיא אם המוכר ישראל שתקנת המוכר ישראל דמ"ש מור"ס ואפילו לפי סברא זו, ר"ל אפילו לסברא ראשונה דהיא היא בכך, דאל"כ יפסיד המוכר, דמיד שיבוא ישראל אחד לקנותו עיקר, דם"ל דבדבר הפקר ומניאה אינו נקרא רשע, היינו דוקא בעני ויפסוק עליו פחוח משויו יצטרך המוכר ליתן לו דאין אחר רשאי שבא לקדם וליטול מלפני חבירו שהיה בא על דבר ההפקר תחילה, אבל לקנוחו, אלא אפילו המוכר גוי, כ"כ המרדכי והמובא בציונים אוח זין עשיר הבא לקדם וליטלה מיקרי רשע אפילו במציאה והפקר שהוא דבר

לקנותו כך במקום אחר הוי כמו מליאה ויוכל לקנותו כל זמן שלא זכה בו הקונה) היריש אומרים דלא שנא. הגה וסברא הראשונה נראה עיקר יויואפילו לסברא זו דוקא בעני אבל בעשיר לא באס לא ["בדבר] "שאינו מלוי דאז אפילו בעשיר מקרי רשע ועיין לעיל סימן קנ"ו סעיף ה' "וכל זה לא מיירי אלא כשכבר פסקו הדמים שביניהם ואין מחוסרין אלא הקנין אבל אם מחוסרין עדיין הפסיקה שהמוכר רולה בכך והקונה רולה יותר בזול

מותר לאחר לקנותו חבין אם המוכר גוי או ישראל ציונים ומקורות ה) הר"ן נקדושין פ' האומר כ"ד ע"א מדפי הרי"ף. ד"מ שס. ו) ל"ן שס נשס הרמצ"ן ב"ב נ"ד ע"ב ד"ה נכסי. ד"מ שס. ו) ב"י נשס מרדכי פרק חוקת ב"ב סיי תקנ"א. ד"מ שם.

בן תוקן ממהדורת הסמ"ע ואילך, וכ"ה בד"מ, ובד"ר: אבל (2 לא. (3 תוספת מהדורת הסמ״ע, וכ״ה בד״מ. 4) תיבה זו נשמטה במהדורת באה"ג והושבה במהדורת קניגסברג, וראה בחידושי חת״ס.

והביאו ד"מ, ע"ש:

שם בסופו. עיין סימן (שע"א) (שיע סעיף דיה׳ ובערך לחם שסו, וי"א דליתיה 💎 הפרדכי בביב סיי תקניא). ואין נראה כן מדכרי שאר הפוסקים, מדאצטריכו להוציא מן הכלל זוכה מן ההפקר ומקבל מתנה, וזה פשום.

ז. וי"א כו'. כפירושם המהפך נחררה [קדושין שם], שמהפך נחררה של

הפקר לקנותה: ח. דוקא כו'. שלכן אמרו [שם] עני כו'. וכתב [הר"ן

המובא בבאה"ג אות וין ואע"ג דמעוכדה דרכ גידל [בקדושין שם] משמע דהף

בעשיר, ה"מ במקח קרקעות (שהן) [שאין] מלויין, וו"ש [בהג"ה] אם לא כו', ח"ש ואפילו לסברא זו כוי, דלסברא ראשונה אין חילוק, דבדבר שאינו מצוי אף

לעני אינו רשע: ט. וכ"ז לא מיירי כו". דלעולם חשו רבען יותר לפסידא

דמוכר, כמ"ש נפרק המקבל [ב"מ ק"ח ע"ב] בדינא דבר מלרא דכל שהוא

להאי דינא אלא כשפסק הדמים ומחומר כתיבה ובירור המקח. וביי בשם באר הגולה

דפאה הובא בפ"ק דבבא מליעא דף י" ע"א, נפל לו עליה פירס טליתו מעבירין אוחה ממנו, דמשמע אוחו שנטלה לא מיקרי רשע כיון שאינו מצוי. והיינו נמי עני המהפך בחררה, שממליא עלמו אלל בעל הבית לעבדו כדי שיתן לו לפעמים חררה, כי זה יכול למצוח גם הוח. ו. כן דעת רש"י כפירושו שם (בקדושין, ד"ה ענין, (ד)אפילו כזוכה מן ההפקר שייך דין עני סמהפך נחררה, וכ"כ הר"ן (שם כ"ד ע"א מדפי הרי"ף) נשם הרמנ"ן (ב"ב נ"ד ע"ב ד"ה נכסין, חהו ששנינו מעבירין אותה הימנו, היינו טעמא, שלא הוא

פתחי תשובה

שום דין כלל, ומה שאמר ר' יצחק לר' אכא [בקדושין שם], השתא נמי ניתבה ניהליה מר, הוא רק למדת חסידות. וע"ש עוד שכתב וז"ל, ולענ״ד יש מקום ספק היכא דהיה מזיד, אף אם מחזיר המקח אם מתוקן בזה המעשה רשע שעשה, וכדאיתא בב"מ דף כ"ו (ע"ב) נטלה לפני יאוש ע"מ לגוזלה עובר בכולן ואע"ג דהחזירה לאחר יאוש מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה, ועיין בחו"מ סימן רנ"ט (סעיף א׳) דכל היכא דאין כו דין חזרה אין האיסור מתוקן בהחזרה, אם לא שעושה כן דרך תשובה וחרטה, אבל אם אינו עושה כן רק להנצל מן ההכלמה שיכריזו עליו ברבים אין בזה די השב כיון שלא ניתן להשבון ומתנה בעלמא הוא דיהיב, עכ"ל ע"ש: ג. אבל אם מחוסרין כו' מותר לאחר לקנותו. עיין בפרישה שכתב וז״ל, ועתה נוהגין לפסוק על כיוצא כזה שהיא הסגת גבול. ולכאורה נראה לחלק, דכשבא אחד לקנות דבר מהשני ומחולקים בפיסוק הדמים, זה אומר קחהו בששה וזה אומר תנהו דרך משל בארבעה, ומתעסקים בפיסוקו זה להוסיף וזה לגרוע, ולולא שבא השלישי היו משוים נפשם, זה מיקרי ג"כ הסגת גבול, והא דאמרו שאינו נקרא הסגת גבול עד שיהיו מושוים בפיסוק, היינו כשהלוקח הלך מהמוכר ואמר לא אתן יותר מזה, עכ״ל. ואיני יודע למה לא הזכיר מזה בסמ״ע:

כאר הימב

ה. זו. פירוש, לסברה זו האחרונה דס"ל דאפילו במציאה והפקר וכיוצא בזה נקרא רשע, מודים דאם זה הבא לזכות או לקנות חחילה הוא עשיר, ובא אחר ליטול תלפניו הן דבר הפחר או שאר דברים הנקנין במחנה, אינו נקרא רשע בכך, כיון דעדיין נא זכה בה לגמרי ויכול להשחדל ענין כזה ממקום אחר אלא שלריך להוליא עליה דמים, אין בכך כלום כיון דעשיר הוא, אם לא שהוא דבר שאין העשיר יכול להשתדל אפילו בדמים, דבזה העשיר שוה לעני. וכאשר בארחי דברי הרמ"א כ"כ הר"ן בשם הרמב"ן בהדיא והביאו הב"י ע"ש, ודלא כהעיר שושן שכמב בענין אחר, ע"ש. סמ"ע [סק"ר]: ו. ישראל. פירוש, לא מבעיא אם המוכר ישראל שחקנת המוכר הוא ככך, דאל"כ יפסיד המוכר, דמיד שיבוא ישראל אחד לקנותו ויפסוק עליו פחות משויו ילטרך המוכר ליתן לו דאין אחר רשאי לקנוחו, אלא אפילו החוכר גוי, כ"כ החרדכי. ד"ח, ע"ש. [סמ״ע טק״ז]. [עיין במהרי״ק שרש קל״ב, ולחם רב סי׳ קמ״ה, ופני משה ח״ח סי׳ ל"ט, וח"ב סי' קכ"ב. והריטב"ל בחידושיו מסכם קדושין [נ"ט ע"א ד"ה והא] בעובדה דרב גידל הכיא משם ר"מ דכל מקום שאמרו חכמים דנקרא רשע מחייבין אותו להחזיר המקם, והוא ז"ל חולק עליו וכחב שאע"פ שנקרא רשע אין מחייבין אוחו להחזיר כלום, מפי רבי נר"ו, ע"כ. ועיין במהרשד"ם סיי רכ"ה וסיי (של"ד) [שנ"ד]. המחזר אחר מזקה לקטחה ובא אחר ונטלה מידו אינו נקרא רשע. מהר"א ששון סיי קל"ז. ועיין בתשוכת מהרי"ט ח"א סיי ל"ה. בני חיי [הגה"ט אות א'-ב']]:

אמרי כרוך

סימן רלו. רמ"א סעיף א'. בין אם המוכר גוי או ישראל. נ"ב, יעון כמרמות מהר"ם מרוטנבורג סי" מקנ"ה כדף קי"ג ע"ל ולפנינו בטף שורת מהר"ם מרוטנבורג דפוס פראבן:

חידושי חתם מופר

שם בהג"ה. אם לא דאינו מצוי. כן נ"ל:

שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - כה חו"מ ז (קפט - רמ) קארו, יוסף בן אפרים עמוד מס 311**הודפס ע"י תכנת אוצר החכמ**ו

One is only considered a "mehapech" if the deal is finalized and is only lacking a formal kinyan. However, if they are still negotiating over the price, then anyone can still interfere.

וכ"ז מיירי כשנגמר כל העסק ורק היו מחוסרים קנין, אבל אם עדיין לא הי' פסיקת דמים ביניהם מותר לאחר לקנותו.

חשן משפט רלו הלכות אונאה ומקח טעות מאירת עינים

^סים מי שכתב שהוא חרם רבינו גרשום שלא סימן רלח סעיף א' אן אע"פ שאין אותו פלוני לפנינו. לוכין להשיג גבול בשכירות בתים מן גוים והוא הדין לאדם שלא בפניו, וכיון דאין כותבין במקום שנהגו לשכור ההלואה מן הגוים'. השטר בלשון כאילו הסכים הלוחת ב שייאסור למלמד להשכיר עצמו לבעל הבית בקנין, אלא שהמוכר אמר להם כך וכך שיש לו מלמד אחר בביתו אם לא שיאמר וכמ"ש בסמוך [סק"ד], נמלא דאין בו לד חובה להלוקח: הבעל הבית אין רצוני לעכב המלמד שלי

35-

סעיף ב' בה אבל אם שכר בעל הבית מלמד אחד יכול בעל הבית כו׳. אינו דומה לשכירות הנ״ל [סעיף אי], דלעיל בשכירות בתים או כלים כולם שוין הן, משא"כ בהסברת הלימוד ועיונו אין מלמדים שוין וה"ל כדבר שאינו מלוי הנ"ל*, וק"ל:

ש"ר כת"י: עיין לקמן ס סימו של"ד

סימן רלח כותבין שמר למוכר ולא ללוקח

בו ג' סעיפים

יכול אם שכר בעל הבית מלמד ⁵אחד יכול בעל הבית אחר לשכור אותו מלמד עצמו*.

א לכותבין שטר למוכר שמכר שדויו לפלוני אאף על פי שאין אותו פלוני

ציונים ומקורות מ) מהר"ס פדוולה סי' מ"ל. ד"ת שם. ט) סוס' פרק האומר קדושין ג"ט ע"א ד"ה עני לדעת ר"ם. ד"מ שם. בד״ר: אחר, ותוקן במהדורת קניגטברג, וכ״ה בתוס׳.

ערך לחם

סעיף ב" בסופו. הלוה מעות ברבית לנכרי ובא שמעון ואמר לנכרי ראשונים שלא יוסיף ולא ישכור כן הני הבית או החנות שדר בו אני אתן לך בפחות, ומתוך כך החזיר המעות הנכרי לראשון, אינו חייב ישראל, ואם בבית דירה אמרו כך, כשש במקום שתלוים בו פרנסתו לשלם לו כלום, דלא ברי הזיקא אלא ספק גרמא הוא דשמא לא יוכל ופרנסת ביתו. ואפילו אחר שנשלם זמן האלתזא"ם אסור לישראל להלוות מעותיו ברבית כ"כ מהרה. רבינו ירוחם נתיב ל"א ח"ב והובא להשתדל לקחת מקומו, דלא גרע מעני המהפך בהררה, דאומדן דעתא בארוך פימן שפ"ו (ביי פעיף בי). הלוקח אלתוא"ם שביד הבירו, פירוש, הוא דלהכי נהית תחילה שאחר שיושלם הזמן יהדש אלתוא"ם אחר, מקום מכם שכור מן המלכות, כתב רדב"ז ז"ל סי" ס"ה (לפנינו בח"ד ס" ע"כ. ולא נהגו כדבריו. ועיין מהר"י קולון שרש כ', ועיין לפנים סימן אלף קכ״ון דנקרא רשע. וכתב עוד שיש במצרים תקנה קדומה וחרמן של

ביאור הגר"א

פסידה דמוכר אין בו משום ועשית כו', ועל כרחך לאו בכה"ג מיירי, וא"כ בלבד מחור אחריה שהרי כל העניים מהפכים כמוחו אחרי הפיאות. ז. ועיין לעיל שיין לשיל ה"ה במוכר גוי*: י. ויש מי בו'. עיין בהגהות אשר"י פרק ב' דב"ב ד"ה סימן קנ"ו סעיף ה' בהג"ה. סעיף ב' ח. בית יוסף בשם התוספות שם מוקרי לשע מי כוי, ושם ובא"יו כתב דרש"י כוי, וכל אלו הדינין כוי, וה"ה כאן, וכמ"ש [קדושין ניש עיא דיה ענין בשם מהר"ר ילחק. ע. גם זה שם ובבי"ן ושם ובחושין. בתנה, הבקדב לעיל כסימן קנ"ו [סעיף ה' בהג"ה ובהגר"א סקכ"ח] בענין המערופיה כוי, הכ"ל בני, ה"ה לעיל כסימן קנ"ו [סעיף ה' בהג"ה ובהגר"א סקכ"ח] בענין המערופיה כוי, בב דכל ניקרן ע"ש: סעיף ב' יא. אסור כו'. כמ"ע לעיל סעיף ה', וה"ה כו': יב.

דעני כו' על דעני כו' על כרחך לאו כו'. וא"כ כו' הרמי"ג

אבל כו׳. כמ"ש [שמחות פ"ד הלכה כ"ו עירובין מ"ו ע"ב ע"ו י"ג אין שלא מכל אדם זוכה כו׳:

באר הימב

םימן רלח סעיף א' א. משנה פרק י' דנ"ב דף קס"ז ע"ב.

ש"ע ובערר לחם על סעיף ה"ז. באר הגולה

ד. ויש מי שכתב שהוא חר"ג בו". עיין בתשובת חתם סופר חלק חו"מ סעיף ב' ז. יכול. ולא דמי לשכיות כלים ונמים דלעיל, דהמס כולן שוין הן, משא"כ בהסברת הלימוד ועיונו אין המלמדים שוין וה"ל כדבר שאינו מלוי. סמ"ע [סק"ח]:

בלשון יש מי שכתב, אולם ראיתי בתקנת רגמ"ה שבסוף תשובת מהר"ם לשון כאילו הסכים הלוקס בקנין, אלא שהמוכר אמר להם כן וכך, נמלא דאין בו לד חובה להלוחה. סמ"ע וסק"אן:

פתחי תשוכה

סי׳ ק״ד שכתב דמלשון רמ״א משמע לכאורה דלא ברירא כולי האי שיש חרם רגמ״ה שלא לשכור דירתו של חבירו מהאינו יהודי, דכתב סימן רלח סעיף אי א. שאין. דוכין נחדם של נפניו, וכיון דחין כוסבין נשטר בר ברוך דפוס פראג כתב תקנה שלא לשכור בית גוי שדר בו ישראל עד מלאות לו שנה אחר שיצא ישראל מהבית [וכן הוא בתשובת מהר"ם

מינץ סימן ק"ב (אות ס"ה), ע"ש עוד מזה), וא"כ מ"ש רמ"א יש מי שכתב, צ"ע, כי אין ספק וחולק על זה. אך נ"ל דקאי אמה שהוסיף וה"ה במקום שנהגו לשכור ההלואה, שזה כתבו מהר"ם פדוואה ס" מ"א מסברא דנפשיה דמה לי הלואה וחנות ומה לי דירה, ובאמת יש לחלק כו". וע"ש עוד אודות חד גברא ששכר כפרים מהשר ובתוכם כפר אחד שדר והוחזק כו יהודי אתר ודחאו מביתו וחזקתו, ועמדו לפני בד"צ ויצא פס"ד שיחוש לנפשו מלהלכד במצודה, וע"כ עליו החיוב שיחזור להשכיר זה הכפר ליהודי זה באותן דמים שהחזיק מהשר, וגם שיהיה לו כל יפוי כח כמקדם, והנה זה לא שמע לקול מלחשים ולא רצה להשכיר אלא בסך עצום יותר ובתנאי שלא ימכור יי״ש להדרים תחת כפרים ששכר הוא שלא להפסידו [עיין מה שכתבתי לעיל סימן קנ"ו סעיף ה' סק"ח], ואחר שראה זה היהודי צרתו וא"א לו לווז ממקום חיותו התרצה גם לזה, אך בתחילה מסר מודעא, ושוב עשה עמו קאנטראקט כרצון של זה הגבר אלם בביטול כל המודעות, ועתה בהגיע זמן לפרוע שכירות של חצי שנה גילה לו שמסר מודעא ונתעצמו בדין כר. והשיב כי יפה דקדקו הבד"צ בלשונם בפס"ד שלהם שיחוש לנפשו מלהלכד במצודה כו', משמע שלא פסקו אלא דיני איסור והיתר שיחוש לנפשו מחומרת חרם רבינו גרשום ועשה זאת והנצל, אבל לא פסקו שלא הועיל קנינו מהשר שיהיה כנכסי מדבר וממילא ישאר לישראל ראשון, כי פשוט שרבינו גרשום לא הפקיר נכסיה ולא ביטל קנין אלא החרים שלא לעשות כוי. והאריך לבאר דלא שייך בזה לבטל קנינו מהשר מטעם אי עביד לא מהני [עיין מה שכתבתי לעיל סימן ר״ח סק״א]. ומסיק וכתב דאפילו לא היה משכיר כלום והיה מחזיק לעצמו אין יכול להוציא מידו. כי שכירותו מהשר שכירות מעליא היא, רק דעביד איסורא וחרם כרוך על עקבו, ומכ״ש השתא שהשכירו לישראל קמא שלא להוציאו מביתו רק שלא בא לתקן עותתו והשכירו ביותר, לא שייך לומר אמר רחמנא לא תעביד, דלא אמר רחמנא לא תקח יותר אלא לא תשכור, ועבר אתמול ושכר, והיום אינו עובר כלום אלא שאינו מנתק לאו דידיה, ואילו היה לנו רשות היו מכין אותו עד שתצא נפשו לאמר קיים מצוה שעליך, ומשום כן לא יודקק שום ב״ד להוציא מיד השוכר יתר על שכירתו כדי שלא לסייע ידי עוברי עבירה, אבל העבריין יטעון אם לא יתן לי המותר אינני מניחו כלל בבית כי הבית שלי הוא ואדעתא דמותר השכרתיו אע״פ שהוא באיסור ואי לא לא, ואין כאן ענין למסירת מודעא כו', רק ה' יתן בלבו לשוב וירחמהו ויתהפך חרם לרח"ם, עכ"ד ע"ש: סעיף כ' ה. יכול בעה"ב אחר. עיין באר היטב (סקיין, עד וה"ל כדבר שאינו מצוי. ועיין בנתיבות המשפט נמשה"א סק"בן שכתב, ולפ"ז לדעה האחרונה דלעיל סעיף א' דאוסר אפילו במציאה, גם בזה אסור, ולפ״ז מוכח דגם המחבר סתם כאן כדעה הראשונה, עכ״ר, ועיין בנחלת צבי הארכתי בענין זה:

חידושי רעק"א

מהחקנות שלא לשכור מגוי בית שדר בו חבירו בלא רשותו עד מלאת לו שנה אחר בעה"יב אלא לשכיר יום או יומים ולא עשה עמו עת קלוב עד כמה ימים, אבל שכרו יליאחו. אמר הדר לגוי שכרהו לי בפחות ממה ששכרה מכבר, ולא הוולו הכמים הבעה"ב לומן קצוב, והקדים זה קודם כלוח הזמן והשכיר עצמו לבעה"ב, אינו בכלל עני בשכירתם, ולא אמר אמחלא למה רוצה לפחוח בשכירום, ובא אחר ושכרה בשומח שנה המהפך, זולה בחלמד ששכרו בעה"ב על הישוב בחקום שלא ומצא מלחדים וחבורם שעברה או ביותר, אין כזה תקנת הסרס, עכ"ל: שם. בשבירות בתים מהגוים. נ"ב, אנשים, מסתמא דעם המלמד לא אותן אחד אלא על כמה (ימים) וזמנים). רש"ל במשובה סי (ל"ה) נליון:

שם בהג"ה. שהוא חדר"ג. נ"כ, ככל כו סיי קט"ז כמקנמ רכינו גרשום כמב ח"ל, גם רביחן: ספיף בי. מלמד אחר בביתו. נ"כ, היינו היכא שזה המלמד לא נשמכר לוה ומשכנתה מגור יש לו דין שכירות ומכלל התקנה. (רד"ק) נדדיךן בית (ל"ה ול"ב) וב"ז

שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - כה חו"מ ז (קפט - רמ) קארו, יוסף בן אפרים עמוד מס 312**הודפס ע"י תכנת אוצר החכמ**

Shulchan Aruch cites the aforementioned Ri that a parent may appeal to a teacher who is being sought by another parent if he feels this teacher would be good for his son. This would seem to imply that the Shulchan Aruch also agrees that the Halacha is like Tosafos.

בסעיף ב' חילק המחבר שמלמד אסור להשכיר את עצמו לבעל הבית שכבר יש לו מלמד, אבל בעל הבית יכול לשכור מלמד השכור אצל אחר. ובסמ"ע ביאר הטעם שבהסברת הלימוד וכדו' אין המלמדים שוים והו"ל כדבר שאינו מצוי. ור"ל שמהאי טעמא הוי כמציאה. ולדבריו מבואר שגם המחבר ס"ל לעיקר כדעת תוספות שבמציאה ליכא איסור עני המהפך. וע"ע בערוה"ש שריאר ראוף"א.

מהאנס בהתירא אתי לידיה [וח״ט דכרי הט״ך (פק״ו). וכ״ז בחפצים הראוים לכל העולם, אבל ספרים ותפילין ומזוזות וכיוצא בהם שאין ראוים רק לישראל לא מייאש מינייהו דיודע שלא ימכרם רק לישראל, וישלם לו מה שנתן להאנס:

יא כתב רבינו הרמ"א (ס"ט) דכ"ז באנס שאין לו ט משפט עליו, אבל שר ומושל שקצף על עבדיו ומשרתיו ולקח מאחד מהם ביתו, דינא דמלכותא דינא ואין הלוקח חייב ליתן לבעלים כלום. עכ"ל. ודוקא כשפשע נגדו דאז נוטל בדין, ועיין מ"ש בסימן שס"ג ושס"ט:

יב ישראל שמשכן קרקע אצל עכו"ם וקבע זמן לפדותה ולא פדאה ומכרה העכו"ם לאחר, ממכרו קיים, דהא כדין מכרה, ודוקא כשמכרה בשויה אבל אם מכרה בפחות משויה אפילו כל שהוא חוזר, דכיון שלא חלט משויה אפילו כל שהוא חוזר, דכיון שלא חלט הישראל את הקרקע להעכו"ם שבהגעת הזמן יוחלט לו ומסתמא היה כוונתו שימכור אותה, הוי כשלוחו, ושליח שנתאנה חוזר אפילו בכל שהוא [סמ"ע (פקס"ר)], ואף דאין שליחות לעכו"ם מ"מ לא עדיף משליח, ולכן אם א"ל מפורש שאם לא יפדנה עד זמן פלוני יוחלט לו, יכול שעכו"ם למכרה במקח שירצה [עיין סמ"ע (פס)]:

לזה. וכל זה במקום שאין ערכאות אבל במקום שיש ערכאות ושתק ודאי מחל, ואין הלוקח שיש ערכאות ושתק ודאי מחל, ואין הלוקח מחזיר לו כלום אף שהאנס נתנה לו במתנה דהרי הפקירה מרצונו כיון ששתק [קמ"ע (פקכ"נ)], משא"כ בסיקריקון היה מתיירא לצעוק על האנס בערכאות מפני יראת ההריגה, ולכן בכל מרונותינו אין לכל הדינים שנתבארו שום מקום, כי בכל מקום יש שופטים ושוטרים מהמלך ואין ביכולת שום אנס לגזול קרקעות:

בהבעלים שנתבארו אינם אלא בקרקעות דהבעלים אינם מתייאשים מהם, אבל אנס שגזל מטלטלין כיון שיכול להטמינם מתיאשים הבעלים מהם וא"צ הלוקח מהאנס להחזירן להבעלים, ודוקא בידוע שנתייאשו ראל"כ סתם גזילה אין בה יאוש כמו שיתבאר בסימן שס"א (מ"נ), אבל בידוע שנתיאשו קנאן הלוקח ביאוש ושינוי רשות, אמנם אם גזלה מהאנס אין זה שינוי רשות כמ"ש שם (מ"מ) [מס"מ (מסס"מ סק"מ)]. ואפשר דבאנס גם מסתמא מתייאש, וזה שנתבאר שם דסתם גזלה לא הוי יאוש זהו בגזלן ישראל, ועוד אפשר לומר דזה שנטלה מהאנס קנה אע"ג דליכא שינוי רשות, דמי לאבידה דקני ביאוש לחוד משום ובהתירא אתי לידיה [נ"ק מ"ו.], וה"נ כשנטלו

רלו דין עני המהפך בחררה ובא אחר ונמלו נקרא רשע ובו ה' סעיפים:

דבר נקרא רשע. וכתב רבינו הרמ"א (פ"ח)
דסברא ראשונה נראה עיקר, ולדעה זו אם בא
אחד לקנות קרקע על מצר חבירו במקום שאין
שם דינא דבר מצרא כמו בקונה מאשה וכיוצא
בזה שנתבאר בסימן קע"ה (פל"ח), יכול בעל
המצר לקדמו ולקנותה ולא מקרי רשע, דזהו
כעין מציאה דטוב לו לאדם שיהיו שדותיו
דבר בזול הוי כמציאה ויוכל אחר לקדמו
ולקנותו כל זמן שהראשון לא זכה בו עדיין,
ולקנות, וכן עיקר דכן משמע בירושלמי שם
לקנות, וכן עיקר דכן משמע בירושלמי שם
(פ"ח). ועוד מבואר שם דכשאחד עומד על
המקח לקנות אסור לו לאחר לעמוד על מקח

א אמרו חז"ל (מש פ"ג לקלוטין (מנ.)], עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלו נקרא רשע, ומה שעשה עשוי אם אין מחזירה מעצמו ואין מה"ד כופין אותו על זה, ועובר על לאו דדברי קלה דאסמכוה רבנן (פנסדמן פּהַ) על קרא ביחזקאל (מּ וּ) שלא ירד לאומנות חבירו. ויש מרבותינו שאומרים שאין דין זה רק במחזר אחר דבר לקנותו או לשכרו בין קרקע בין מטלטלין, והוא הדין אם בא להשכיר את עצמו לאחד, או להשכיר ביתו ושדהו וכל כיוצא בזה, ולמה לו לירד לשל חבירו והרי ימצא זה למקום אחר, אבל אם אחד בא לזכות בהפקר מו לקרא רשע, כיון שאין זה דבר המצוי לו במקום ובל מרבותינו דלא ס"ל חילוק זה ובכל אחר. ויש מרבותינו דלא ס"ל חילוק זה ובכל

Aruch Hashulchan rules like the Ramban that a bargain sale is still considered a sale and not a *metzia*, unlike the Rema. *However, see below that the Avnei Nezer sides with the Rema.*

ערוך השלחן חו"מ סימן רלז הכריע כדברי הרמב"ן שהביא הש"ך שבמכר אין לחלק ואסור אפילו הוא מכירה בזול. מיהו ע' לקמן שהאבני נזר כתב לסמוך על המיקל בזה. *ובביאור המחלוקת, ע' באגרות משה אה"ע* ח"א סי' צא, הו"ד לקמן.

וכן כחב מורי נרא בסימן רלא וכל זה מססיק שלה לחייבו לפרום פחב שהות סטוח והולכנו לכל זה תם זה הסכח הות פרות מכין חצב רתובן לחלר שמעון חבל חם הוח מכיהו של רחום למרספת של שמעון סשימם ופשימל שיש לו חזקה דהול מזיק וחימ ניזוק דהול רולה מפחתו מה שעושה בחכשדרי שלו ושמעון חינו כוחה מפתחו שה שעושה כחוכן בחוך ביהו ועוד שים לו דרך לנאם להצר שמשון השמעון אין לו דרך עליו והאי כפוחח ביתו לחצר חברו דחים ליה חוקה ומיהו חם פחמו שמעון בסרי ראובן אבד חוקתו כיון דמסחח זה הוא נכנם לו אורה ואין אדם ששרי שבוחמים חורו בסניו ושוחק וחסר שלח סרן סנימיו וכדכתוב בנמוקי יושף בסרק חזקת ישיש וכדברי השור סי' קריד וססילו שענה סין צריך דשוכח דחוקתו היחה בפעות כדכתב הפול שם הגלפיד כתבתי ותחמתי שמי : כאם כצעיר וקטן אברהם בכמהיר משה די בוטון זלהיה:

קמה שאלה מושבי פיר שארתי לא סים להם כחים לדור בשכונת יהודים וגם התנרמר לא היו רונים להשכיר להם בתים בשכונחם והלכו אל השל ובקשו ממנו שיבנה לכם בחים חחתיים שניים

ושלישים בחלר לדור הם ובניהם ונשיהם והוציתו על זה שך מעות עד שנחרנה כשר לבמת הבמן חיהי היום ומת השר ההוא וכשאר כבמן בפל בלתי נגמר ומקצח מן סיסודים לא מנאו ביח לדור ולסיוח שלא סיס לדור על שני השדה כלט לדור אל ארן אחרת וכתוכם כלך ראובן לראצודים ועחה העיר הי רוח חים חי והום השר לנמור הצנין בתגחי שימנו לו כיכ מעות בשכירות מוקדם ויודע הדבר לראובן העומד בראנוזיה ושלח לאמר לחושבי שאראיי שיש לו זכוח בבנין ככוא וגם עחה שרונה כשר לבשע הברין יחן מה שנוגע לו משכירות מוקדם שכן נחן חלקו בתחלת הברין ואם שמח השר ומחבשל הכנין לא בכך אבד זכותו ועחם שמחחש נמד הבנין מתחדש זכותו אשר יש לו שם וכמה שעקר דירתו לא אבד זכותו כי לא היה להם למעפרי שארא"י מה לזכוח אחר שמח השר ונחבמל הברץ ועחה בנמר הבמין שאם לא יקן מה שנוגע לו משכירות המוקדם חבו הם בזכוח חשר היה לו בבנין רונה הוא לזכוח ולהחזיק בזכוחו משר סים בחתלת הבתין עתה יורמ מורנו הדין עם מי וחבמה וחכוק כסא כבוד

הוד והדר קדוטתו לעד אנפ"ו : תישובה ודמי דמין לרמובן זם חוקה בעיר שמרחיי כלל דמין דין חזקה אלא כסדר בכיח החוגר וסרע שכירוח כתו שקבלנו

מקדמונינו זיל משחיים כחן חלח שמיים חני חומר דרחובן זה לח גרם מעני המהסך אחר חררה וכא אחר ונטלה דנקרא רשע ולא מבעים לרשי זיל דסובר דאסילו במנים' נקרא רשע דכאן ודאי מי שרונה לימול זכוש של רחובן שהולית מעותיו ומרח בו שנקרת רשע חלת אפילו לדעת רים שסובר דלח חמרו רק חלח במכירי ושכירוי חבל במניחה וההקר לח וכמו שכחב המור בשמו בסימן רלייז בחים ליכא למימר בכיד דדמי למניאם שאינו יכול למצוח במקום אחר והכם נמי הבח ליפול מידו של רפובן חים מוצא כים אחר לדור ולא מקרי רשע דשארי ניד דראובן כוליא מעום ומרח הרבה בדבר ודמי למי שסירש מנודה ולד חיה ועוף דחשיב דחין כמצודה עשויה ככלי ולא קנו לו כליו מכל מקום אפור לאחר למפלם וכמו שכחב הפור בסיי רעיג מסני דרכי שלום דכיון דסרח הרבה כל סך ובא אחר ליטול ממנו אמו לאנטיי וברדון דידן דכווחא היא דכיון דפרח ראוכן כל כך והוציא מעוחיו ובא אחר ליפול ממנו אתו לאנטיי ולכן אמ אומר דהבא ליטול מיד ראובן זכותו אף על פי דאין לו חזקה מים לם טוב עשה ולח מבעיח לרשיי דיל דמקרי רשע כדכחיבוח חלח אסיני לרביט חם אסשר דמקרי רשע כיון דערת ראובן ברבה כדכתיבוא וראוי

לכל אדם להרחיק מדבר זה הנראה לעיד כחבחי : נאם הצעיר וקמן חייא אברהם בכמהר"ל משה די בומון אלסיה: קמו שארה כחוכן שטו לו כי חלכום מי ישן ומי חדם ממוכים זם

לפד זה בלא הססק ביניהם ובחי חלר החדש כם חחדיים שניים ושלישים כשורה אי ודיופא עליונה על גביהם בריש שורח הבחים וסחחי כל בתי החצר החדש וכנף אי ארוכה ורחבה מני ים שיוצאה ומושכת לאורך גיג בתי החור החדש שמי הצחים יורדים בה הכל שונה ויורד לחצר החדש ומשעת קרקעות דיומה העליונה הנה כדי רוחב הכסדרתת הבסים מן כצד מפני קיום כוחלי בחי העליונות מהמער הולית נ"כ מכחון של אויר חצר היכן החי ועל קנח רוחב כל הנארדאקי מהחצר טיען כקף רחבה מני ים שהיחה סובבת וחוברות חשה אל אחותה ובכמות ע סכקף לא היחה מקבלה מי הבחים כלל ועיקר אלא קצח מים היורדים על נגפ מדיומא עליונה ומן השמים וממנה סיו יוכדים על הגארדאקי האכי ומהגארדאקי יורדים לחצר הישן ומהחצר טישן כולכים ומהכוסים לחצר החדב ומי הדיומה והשמים יותר מכמות הככף כלהו סכי יורדים לחצר הישן ומחכנסים לחצר החדש ורחובן החי היה נשר עם לחה וחחר כמה שמים שבנה החור ושה חשה החרת עלים בחיים ונתן לשמים החור החדש כמתנה גמורה וכחב בשפר המתנה דכל כח וזכוח שים לו בחצר כחדש עם כל זכות הבנויים שבנה בחים ופתחי הבחים וחלומת וסולמות וכוי מולחות ומוכחות וכו' וכור ושוקה כמים ככל מתפומה דחרעת ועד רום רקיעת וכו' כדרך שכוהבים שפרי מחום ומכירם ולח פורש בשפר המחום פנין בנין הבנסים כלל ועיקר ושייר לעזמו החלר הישן ולא כחב בשפר המתונה אלא חלר החדש ולאה לא נחרלים וראובן נפשר לביש וב"ד גט ללאה החור הישן עם כל זכיוחיו בכתובחה אחיכ מכרה השניה לשמשון החלר החדש עם כל זכיוחיו שהיה לה בשפר המחנה ולח סירש גייכ בשפר התכירה ענין בנין הכנפים ובשפח התכירה לא היחה עותדח הבקף השורה לחצר

ליה חזקה וכדכתב הרימבית בחשו' החכרת שם בבית יוסף בחותו סיתן שכחב שם חכל חלון כנבד חלון דחרווייהו מזקי חהדדי לח למה זה דומה לביזה רחים דשוחפים בחצר וכרי וחיב כיון דברח"ם פליג עם הרמיה היכי מכים דבריהם הפור נסחם כשני המקומות. ותו קשים להרמיה דחיד אמשר לו להכחים מה שכחב הרחים דחיקשי ליה מה שכחב בריש בחרח -דמדחמרו במחריחין השוחסים שרעו משמש דוקח רעו חין לח רעו לח שמש מינה דביחק רחיה לח שמיה היחק וכתב שם נמוקי יוסף דהוקשה להכיחף המנח לים דלח שמים היחק דילמת שמיה היחק וחפילו הכי לח רנו לח מפום הסיקו זה על זה ומכלון יצא לו להרייף זייל דהיות ראים אין לו התקם אבל כל שאר המסרשים הוצרכו לומר לחירוץ קושיא זו דדוקא באצר כום דמין לו חזקה כי ההים דהשוחשים ומעמח משום דמזקי חהדדי וח"כ בכמדה דאית ליה דאסי' דמוקי אהדדי אית להו חזקה איך יחרץ קושיא א. ומראה לחרץ קושיא זו עם מה שכחב היה בסייב מהלכוח שכנים חייל דעת המחבר כדעת רבו דבחצר בדוקה אין לו חזקה דממילה כם מזיקים זכ את זה כלה עשיים שום מעשה וכו' הכל הם עשו מעשה כגון סוחח הלונות על חור חברו וכף שיב. ואם כוונת דברי הרב המגיד דיל הוא לחת המעם שנראה מדברי הראים ז"ל משום דהם מזיקים זה לזה ונמלא השחים מזיק וריווק קשם למח לו להזכיר בדבריו עשיית מעשה אלא נראם פונת הרב המגיד זיל דאשיע דהוי מזיק וריזוק אם הוא דבר דאתי על ידי מתשם כני חזקה כמו פוחה חלון נגד חלונו דאפים שכשהוא פוהח החלון פוא מזיק ומזוק ממנו מכל מקום ים לו חזקה דהיה לו למחוח בו ולא לסכיחו לסחוח דכשלמה דבר דממילה היכה שעמה דהרח"ש שהיה מתחיו סחברו יחחיל לחבוע אבל כשחברו עושה מעשם סיה לו למחוח ומה היה לו לכמהין יותר ונמלח לסי זה דחלון כנבד חלון מעיב דהוח מזיק וניזוק כיון דעביד מעשה יש לו חזקה וחפילו לדברי הרחיש ז"ל דלח דבר הרחיש ז"ל אלא בענין חור דהוי ממילא ונכרים הדברים מסני טעמו שאמר אולי חסחח -אחם דמעם זה לח שייך כשרואה לחברו עושה מפשה. אייכ לפי זה לח פליג סראים על הרמ"ה ונחיישבו דברי הפור שהבית דברי בניהם דליח ליה כהריפביא זייל דמשמע ליה משום דמזיק וניזוק גבי חלון כנגד חלון דלים לים חוקם כמו בחצר השוחפין דשות ושות כדכחיבות :

דרשב"ם שהכים הרב ב"י זיל שכחב גבי מהגי' דלה יפתח סתח כננד פתח דאטי דאיכא חזקה אית לים כהריפביא דאפסיי דים חזקה לחחק רחיה מית גבי סחח נגד סחח וחלון כעד חלון כיון דהם ניווקים זה לזה לית ליה חוקה והוצרך רשביים זייל לפרש כן במחני משום דקשיח ליה מה הודיענו דלת יפחח בחור. השוחפים פחח כונד פחח חפילו שלת כמד פחח אמרה מחמי לעיל דלא יפחח לכך הירן דמאי דקאמרה מחמיתין הכח הוא דלא מסני ליה חוקה משום דמוי מזיק וניזוק כדברי הרימב"א כדכחיבות או משום דהוי מילחת דחיסורת ואים ליה כפעמת דקחמר הכמיה גבי סתח כנגד פתח משום דהוי מילחת דתיסורת דתמרי הכי בחלון כנגד חלון אבל מכל מקום אים ליה דיש חזקה להיזק ראיה ודלא כדכחב הדב כיי דמים לים דחין לבחק רחיה חוקה דהח הוא כחב לקמן גבי יחלון מצרי וצורי ולדברי האומרים שיש חזקם להיזק ראיה וכף המשנה והסובים כססמן בחלון שים בו החק ראים חה נראה דעת רשבים והרח"ם חייל משמע דרשביים זייל אית ליה דיש חזקה להיזק ראיה ונמלאו דבריו י פתרים זה לזה אם לא שנאתר דמאי דכתב כאן דאית ליה לנשב"ם זייל - שאין חוקה להיוק כאים לאו דוקא אלא כייל להיוק כאיה כי האי דמזיק וניזוק. נמצינו למדים דהיכה דמזיק וניזוק בעשיית מעשה כנון חלון כנבד חלון לדעת הרב רבינו חשר והרמיה והרב המגיד זכרונם לברכה חית ליה חזקה ולדעתם היכא דפתח פתח בין חגרו לחגר חברו אעיים שנמלאו

מזיקים זה לזה יש לו חזקה משום דהוי שיי עשיים מעשה: איברא דרחיתי בפסקים רחשומים מהרב מהרייו ז' לב זייל סימן עייב גבי פתח שבין שתי חוכות דחשיב ליה החם מזיק וניזוק אליבא דהכאים וכות הפך מה שכתבנו חלה שיש לומר דהחם לה עשה מעשה שפחה פחח אלח שמחחלה לא היה כוחל מססיק ביניהם ועחה לא עשה מעשה אדרבה הבית אותו המקום כמו שהוא שלא בנה אותו וכמו שכתב הוא שם באותה תשובה וכיון שכן לא חשיב ליה עשיית מעשה איכ לעולם דהיכא דעושה מעשה שפותת מחזרו לחזר חברו אמיע דמחים וניחוק אית ליה להראיש 'ולהרמיה ולהרב המגיד ז"ל כדכחיבום דהוי חזקה חבל חין כן דעת הריעב"ח והכים כלוי הנשים זיל שכחב הום בחוחה חשובה חלם חיח להו דבכל

בווכא לית לבו חזקה היכא דמזיק וניזוק: רשתה נכח לחיד אם נכרים הדברים דראוכן זה או מי שמכר נו פחח סחח זה לחצר שמשון אף עיג דהוא מזיק וניזוק איכא פלונחא דרבווחת מי חים ליה חוקה או לח כדכמיבות וכיון דחיכת פלונחת מבדיק כדכתב המשביא זיל בתשובה החכרה בבית יוסף סיתן קרייד גבי סית ראיה דהביא שלוגהא וכחב דאם כבר שתח אל יהחייבורו לסתום סית ראיה דהביא שלוגהא וכחב דאם כבר שתח אל יהחייבורו לסתום ואם לא פחת אין מניחין אותו לפתוח הכא נמי כיון דאיכא פלוגחא אחר שמחח חין מחייבין חותו לסחום כיון דחיכה מחן דמסייעי ליה ועוד דלה הוי מזיק וניזוק גמור דאע"ג דשמעון מזיק לראוכן בראיה וככניסה לחזרו כמו שמזיק כחובן לו מכל מקום חץ כחובן ניחוק כל כך דהח חים ליה מחם רוח הרבה בהך סחח להכנים חויר ושענה היא כדכתב השור בסימן קריב גבי חלון שכוא עשוי לככנים אויר וכיון דאינו ניזוק כל כך לא שייך חמחין עד שחסחת לחבוע דלעולם מעמח דהרחים דיחמר יפחח לחבום כיון דחית ליה כנחה מוכח מהפחת והיחק שורחת ולח הוו מדיק ומצוק כי הדדי ולח כחב כן הכחים חלח היכח דמוקי כי הדדי

לחם רב די בוטון, אברהם בן משה עמוד מס 113**הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה**

Where the first person invested significant effort or expenditure to attain the ownerless item, perhaps all would agree that it would be a wicked act to interfere.

שו"ת לחם רב סימן קמה אם טרח הרבה או הוציא הוצאות להשיג מציאה אפשר דלכו"ע נקרא רשע. [וע' בספר משפט שלום כאן שהביא סמוכין לדבריו.]

מחבח

שבועה לכל הפחוח הגאים מכחה מעכבין מה שבידם בלא שבועה. ותדע שכך שכיחי גביה דליכא למיחש לחשדה כדמשמע פרק כל הצלמים שאני ר"ג דאחרים הוא דלא אמרינן כיון דאיהי בעיא שבועה ודאית מפקינן לממוניה מהבאים מכחה קאמר חלמודא טעמא משום דהוו דברים העשוין להשאיל ולהשכיר דאבוהון לא היה נאמן לעכבם אפילו בשבועה אא"כ מביא ראיה בעדים שקנאן אבל דברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר לא הוה מפיק אע"ג דלכל הפחות היה לריך לישבע שבועת היסת שלקתן בודאי ויתמי לא מלו לישבע הכי אלמא דכל כה"ג לא מפקינן כדפי׳ וה״מי במטלטלים שבאין מכחה מחזקינן בהו [יורשיה] ולא מפקינן מינייהו אבל מקרקעי דלא שייך דין תפישה בהן ואלו באין להחזיק בהן מספק ממוקמינן להו בחזקת יתמי דהיינו חזקת מרא קמא ועל הבאין מכחה להביא ראיה ואם מכרה או נחנה מקרקעי של בעלה ולא נשבעה על כחובתה יועתה מה שמכרה ונחנה בטל שמספיקא לא מפקינן ממונא מחזקת יורשין כיון דבאין מכחה אינם מוחזקין כלל. ומ"ש ששמעון יחזיק במה שהכניסה לו בלא שבועה היינו טעמה דידי דלה משבעינן ליה בטענה שמה דחין נשבעין בטענה שמה אלה הני דפרק כל הנשבעין דמורו היתרא כגון שוחפין ואפוטרופסין כו' וכן אנו רגילין לפסוק גבי יתומים בין גדולים בין קטנים אם בא אחד ואמר מנה לי ביד אביהם שמת ואין לו לא שטר ולא עדים שהודה בשעת מיחתו ואפילו אית ליה סהדי דאחפיה מהימנינן ליחמי בלא שבועה שאינם יודעים שאביהם היה חייב לו והא דתנן שהיחומים נשבעים שלא פקדנו אבא כו' היינו דוקא ליטול ולגבות בשבועה זו כגון בשטר יחומים מן היחומים אבל כשהן נחבעין נאמנין בלא שבועה וראיה מהא דאמרי פרק כל הנשבעין וכן היחומין ("מן היחומים) לא יפרעו אלא בשבועה והוינן בה ממאן אילימא מליה השמא אבוהון שקיל בלא שבועה ואינהו שקלי בשבועה וכו׳ והשתא קשיא לן לישני מלוה וכגון דטעין להו אשתבע לי דלא פרעית לאבוכון דאלו אבוהון קיים כה"ג היה לריך לישבע שבועה ודאית והיתומים ישבעו שבועת יורשין אלא כיון דלא משני הכי ש"מ דלא חקנו שבועה על היחומים אפילו ליטול אלא מיחומים משום טובת היחומים הנחבעים ואפילו לר' אלעזר דפליג על רב ושמואל דאמר הפוגם את שטרו ומת יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין אלמא אע"ג דהנחבע אינו יחום אפ"ה הם נשבעין ונוטלין ה"מ המם דנשבעין הם ליטול 6 השבועה היא לטובמם דאלו לרב ושמואל כיון דאין יכולין לישבע [שבועה] שנחחייב לאביהם מפסידין לגמרי י דאמר אין אדם מוריש שבועה לבניו דנמצא לר' אלעור דאמר נשבעין זו היא שבועה כדי שיטלו דאלו לא היו נשבעין לא היו נוטלין דלא היו מוליאין ממון מספק בלא שבועה אבל כשהם נחבעים לא חקנו עליהם שבועה ממה נפשך דאלו לא חבעו החובע את אביהם בחייו וחבע את בניו לאחר מותו אין נשבעין כיון דלא נתחייב אביהם שבועה בחייו דהשתח אפילו ליטול נוטלין בלח שבועה והיכח דנחחייב אביהם שבועה בחייו ולא הספיק לישבע עד שמח ולאחר פטירחו חובע את היתומים פטורים כמו כן דלא תקנו שבועה על היתומים לרעתם דאם לא ישבעו אפ"ה לא מפקיע ממונא מינייהו מספיקא וזה אין להקשוח אמאי לא מוקי מחניי דוכן היחומים ("מן היחומים) לעולם מלוה וכגון דאמר ליה בחיי אבוהון אשחבע לי דלא פרעתיך ולא הספיק לישבע עד שמת דהשתא יתומים באין ליטול [ובשבועה] כיון דאבוהון נחחייב שבועה הא ודאי לא מלי לאוקמי הכי לרב ושמואל משום

> היתומים ושלום מאיר בר ברוך: תקממ [דף נד ע"א] °דרב לא קני ליה לגינתיה אלא בצורתא. פרשכ"ס לורת חיה

> תקמח דאין אדם מורים שבועה לבניו: °ועוד יש לי ראיה ברורה דיחומים אינם נשבעין

ליפטר דכל מלחא דהויא תקנחא דרבנן לא תקינו רבנן להרע ליחומים כדקאמרת

פרק הניזקין גבי משיכת יחומים הרי היא כהקדש ליפות כתם אם משיכה טובה

להם יותר ממעות אמרינן משיכה קניא להו ואי מעות עדיפי להו קנו להם

המעות וגם אני רגיל לדון שלא להשביע אפילו גדולים וכל שכן קטנים וכן מנאחי

של היולא על פרק המוכר את הבית גבי שטר כים היולא על במוס' דרבינו יהודה מפרי"ש פרק

ועוף - מכאן הוכיח רבינו מאיר דהא דתנן במכילחא לא חעשה לך פסל כו' עד [יכול] לא יעשה לך גלופה אבל יעשה לו אטומה ח"ל וכל חמונה וגו' עד אפילו בהמה חיה ועוף דגים וחגבים [*היינו] דוקא פרלוף גמור חקוק וגלופה היינו לורה בולטת אטומה היינו לורה שוקעת אבל במיני לבעונין מוחר אפיי גישראל עלמו ללור כדמשמע הכא מפרשב"ם אבל חוחם בולט או שוקע ודאי אסור לישראל לעשות אבל אם אחרים עשו מוחר להניחו שם היכא דרצים בעדים שלא היה לראובן מחחלה חזקח אורה

הגהות הב"ח ל נ״ב דתפסי כו׳ מוחזקין בהו: מצ"ל מפקינן מינייהו ומוקמינן: נצ"ל ומתה: סנ״ב דין זה מביא גם הגדת מיימוני פ״ב מהל׳ זכייה ומתוה: ענ״ב את: סנ״ב לראות: צנ״ב פ״ לשון זול: סנ״ב דין זה מביא גם בהגדת מיימוני פ״ו מהל׳ שכנים: ר(כי יש לי כו׳ ולא נתן לך מתגה) תא"מ ונ״ב במ״ם אין זה: שצ"ל לי:

(6) פי׳ רשב״ם אדם בטל ממלאכה ומתלמוד ומדרך ארץ ואין עוסק ביישובו של עולם כלל [וכ״ה בשפת לועז פאראדאקס ועי׳ בב״ר ס׳ על פסוק ושמו לבן] והתוספות

חדושי אנשי שם

[4] וק"ק שלקמן כחב והשיב ר" מתחיה וכו" עד ואינו יכול לססום ולא להאפיל ואינו יכול בעל הסלונות לעכב עליו מלבנות כנגדו וי"ל דודאי במקום שאין לידע איך באו הסלונות בדין או בעל הכלי והשיב רב אחת גאון וכו" מה לנו ולנימוסיהן וכו" עד ויכול שלא כדין שספק אם נקנה מבעל החלר לפחות או לאו יש לנו להלוך בחר דין חורה ואין

קובץ מפרשים

.) דהשבועה כצ"ל [הגהות ממ"ין: נ) דאמרי כצ"ל [הגהות ממ"ין: נ) לישראל לצורך עצמו [הגהות ממ"ין: ז) נ"ב כל אחד [הגהות ממ"ין:

תלמוד בבלי <עוז והדר> - כד בבא בתרא תלמוד בבלי עמוד מס 972**הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה**

מרדכי ב"ב סי' תקנא

אם ישראל מחזר לקנות איזה דבר מנכרי, כל זמן שלא נגמר פיסוק הדמים ועדיין מדחיקו שי־ זלזל לו עדיין לא מקרי 'מהפך'. וכן אם בא לקנות מישראל לא מקרי 'מהפך' אלא אם נגמר כל הענין ולא חסר רק הקנין. אבל כל זמן שהמוכר אינו רוצה למכרה בכך, ודאי יכול אחר להיכנס ולקנותו, דאל"כ הרי יש בזה הפסד למוכרים.

עשו לו:

כיון דאינהו לא מצו לישבע שבועה ודאית כמותה דהא רבא מפיק וווא דסרבלא [דף נד עייב] °[דישראד שקנה מעובד כוכבים] ובא אחר והחזיק בה אין מוציאין תקן חותו מידו. נראה לר"י דשרי לישראל לחזור ולתבוע מעובד כוכבים

"מעותיו אע"פ שמתוך כך יחזיר העובד כוכבים ויגוול הקרקע מיד הזוכה דכי תובע ישראל לעובד כוכבים בדין קא חבע דאנן סהדי דלא נחן המעוח לעובד כוכבים אלא על מנת שישאר הקרקע בידו וכיון שהקרקע לית ליה שנסחלק העובד כוכבים בקבלת המעות ובא זה והחזיק בה מן ההפקר חייב העובד כוכבים להחזיר המעות לישראל ואם הישראל יכול להשמע מן העובד כוכבים ישמע ואע"ג שהלוקח מפסיד ואם הישראל הזוכה בה בא לשלם מעות ללוקח נראה לר"י אם היה בא הראשון להפקיע הקרקע מידו על ידי העובד כוכבים הוי ליה מסור ממש:

הרי הן כמדבר. פרשנ"ס דישראל [שני] הזוכה נקרא רשע. "וכתב רצינו מאיר תקנא

דאם ישראל מחזר לקנות וקדם ישראל אחר וקנה אינו נקרא רשע ולא שייך עני המהפך בחררה אא"כ ("שהישראל ראשון) גמר ["ראובן] פיסוק דמים עם העובד כוכבים ולא היו חסרים רק כחיבת השטר ולהעלות בערכאות שלהם ולברר המקח וכה"ג אם קדם שמעון המקח וחלך לקנוחו נקרא רשע אבל אם לא גמר ראובן המקח עם העובד כוכבים ודוחק אוחו בשמא (ב"יולולו) ["יולול לו] העובד כוכבים וקדם שמעון וקנאו לא מקרי עני המהפך בחררה ובלוקח מישראל נמי לא מיקרי מהפך בחררה אלא היכא דגמרו הפיסוק כבר הלוקח והמוכר ונתרלו זה לזה ולא היו מסרים רק הקנין והלך זה וקנאה או באותן דמים או הוסיף דמים אז נקרא רשע אצל אם המוכר אינו רוצה למכרה בכך והלך אחר וקנאה לאו רשע הוא דאי אפילו בכה"ג נקרא רשע א"כ מפסדי' למוכר שאם יבא ראובן לקנות קרקע של שמעון לא ירצה לחת לו [אלא דבר מועט ולא כפי] שויה [לא יהא אחר רשאי לקנותם] ורבנן חשו טובא לפסידא דמוכר (*משום דמוכר) [*יען כי מוכר הוא] מחמת דוחקו וכן משמע (*בפירקין) בשמעחין דמלרנות דאמוכר לא תקנו רבנן תקנתא דועשית הישר והטוב וכן הני ליירי והני שרי וכלל אין לנו לעשות חקנתא שיבא בה המוכר לידי פסידא בעולם עי׳ פ׳ (האומנין) [האומר קדושין נט.] גבי רב גידל הוה מהפך וכו' ולעיל פ' לא יחפור גבי ההוא בר מבואה וכו':

מרבה העין. מהר"ם]:

ינשאד לרבינו מאיר (h) קפרדכת שאין לו משא [*עוד כמב באגודה ז"ל כמב הר"מ תקנב ° ומחן *חם יכול להוליח מן העיר [*חח] מי ו"ל פרדכת שחין לו שום משח ומחן

שאין לו יישוב [שם] דבר פשוט הוא שיכול להוציא בשיר אפיני הכי יכולין בני העיר להוציאו מו העיר כי יאמרו אחה דאמר ליה אף אם אין לי מעות אעפ"כ קפסקת לחיותאי המליאות שבאין לידך היו באין לידי וכמה מיני רווחים שהיו לי אם לא היית וגם אתה מייקר שכירות הבחים וכמה ענינים

שלא ניתנו ליכתב: °גם נשאל לו על עסק ראובן שהיה לו בית במצר העובד תקנג כוכבים ופתח לו חלונותיו שלה כדין כי דיניהם של עובד כוכבים לבנות ד) בתוך שלהם כל מה שירלו ואם היו פתוחין עליו חלונות כמה שנים היה סותם אותם כשירצה כי היה בונה לפני החלונות בחוך שלו ועתה הלך העובד כוכבים ומכר את ביתו לשמעון וא"ל בשעת המכירה יש לך לבנות ולסתום חלונותיו של ראובן כשתרלה ועל הדבר זה כתב לו כתב (פסול) בחתימת עירונים והנה עתה באו לדין ואמר לו שמעון סחום חלונותיך והשיב ראובן כי החזיק בחלונות כמה שנים והשיב שמעון אותה חוקה אינה חוקה שמה ששחק העובד כוכבים היינו משום שיכול לסתום בדיניהם החלונות מתי שירלה ולהמתין לבנות לפני החלונות מתי שירלה ועוד חזקה שאין עמה טענה הוא רכי יש לי כתב (פסול) שלא מכר לך האורה ולא נתן לך מתנה. וגראה שלר"י כי שמעון אינו יכול לכוף את ראובן לסתום חלונותיו דלא עדיף מגברא דאתי מחמתיה והבא מחמת העובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים וכיון דאין העובד כוכבים יכול לכופו לסתום דבדיניהם כל אחד עושה ובונה בחוך שלו מה שהוא חפץ גם שמעון הבא מחמחו לא עדיף מיניה מיהו שמעון יבנה בשלו כנגד חלונותיו ויסחום האורה של ראובן

שהרי ראובן אינו טוען שלקח האורה מן העובד כוכבים אלא טוען חזקה שאין עתה טענה ואינה שמה טענה כנון שטען לקחמי מן כלוס* [א] וגדולה מזו נ"ל דאם נודע הדבר השבד כוכנים כמו שמסיק הספר

ועתה טוען להחתיה כו']:

have not yet agreed upon a price, another Jew is permitted to enter into the negotiations. If it is a Jewish seller it is certainly permitted, because prohibiting this would cause a loss to the seller.

If a Jew is in negotiations with a non-Jew to buy something but they

דינים חדא דלפעמים הולכין אחר הולאת הלוקח עד כדי דמי הבית והיינו מסחמא שלא היה יכול הבעל הבית להשחדל בזול יוחר השני דוגם בזה אין הולכין אחר משמעות לשון כ"כ והיינו דאם קנהו הלוקח בזול אין לריך הבעל הביח שיחן לו כפי מה שההנהו וק"ל. ונמ"ש נחיישב נמי דלה חיקשי דברי רבינו אהדדי דמתחיל וכתב דשמין לו כו׳ ואח"כ כתב דנותן לו כפי הולאתו ודו"ק: (ו) וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה. סוף כלל ל"ה: (ו) ומ"ש ואם בעודה בידו בנה אותה. עם נמעונה השינ כן על מה ששחלוהו: מוד

עציך ואבגיך כוי. עיין לקמן סימן שע"ה (ס"א, י) נתכאר דין זה: רדו (א) המחזר אחר כוי. דנר זה נקידושין ריש פרק האומר רנ גידל הוה מהפך בההוא ארעא כו' עד עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה נקרא רשע והנה מדאמרינן עני המהפך בחררה שהיא מטלטלין ועובדא דרב גידל בקרקע משום הכי כחב רבינו בין קרקע ובין מטלטלין ודקדק וכתב המחזר אחר דבר לקנותו דומיא דהתם דקאמר הוה מהפך דהיינו שעדיין לא קנה קנין גמור. ומיהו כתב המרדכי פרק חזקת דבעינן שכבר גמר הראשון פיסוק הדמים ולא חסרו כי אם הקנין אבל אם עדיין אינם מושווים יחד

כרש"י וסייעתו דס"ל דהלוקת לריך להחזיר בחנם קמ"ל דלא אלא לריך ליתן לו כל מה שההנהו. גם מפני שפחמא דמלחא לא היה יכול הבעל הביח להשחדל ליחנהו לו שול יוחר. משום הכי כחב רבינו גרשום שלריך ליחן לו כל מה שההנהו וכן היא כוונת הרא"ש במשובה שהביא רבינו אחר דין זה שבאותה תשובה סוף כלל ל"ה נשאל על זה עייש: ובאשר כתבתי נתישב נמי דלא מיקשי ששם במשובה דימהו הרא"ש לרועה שקידם במקלות כו' ובפסקיו פרק הכונס הנ"ל כתב דלא דמי דבפסקיו איירי הרא"ש באם היה יכול הבעל הבית להשחדל בזול יותר ובחשובה איירי כשלא היה יכול להציל בול יותר גם נחיישב דלא חיקשי דשם בחשובה כתב אבל יותר ממה שהוליא כו׳ הרי כתב האי דינא בלשון "אבל" ורמינו שהמיא התשובה כתבו בלשון "וגס" אין לריכין ליתן לו יותר ובאמת לשון "וגס" אינו מיושב שפיר דהרי לפני זה איירי בלריך ליתן לו ובמ"ש ניחא דרבינו הביא כאן החשובה כאילו לא הושבה על השאלה הנ"ל והביא תחלה דברי רבינו גרשום דאמר דשמין לו והיינו דאין הולכין אחר הולאת הלוקח אם היה יכול הבעל הבית להשחדלו באל יותר ואח"כ כתב שהרא"ש כתב כן בתשובה והוסיף בפירוש דבריו שני

הגהות והערות

יא) ערי"ש לשון רש"י אין דין אנפרות בכבל. לאפסודי ללוקח: עכ"ל, דיוק לשונו מוכח כדברי הב"ח דלא פירש אינו צריך להחזיר, אלא דלא מפסדינן ליה:

פרישה

ומה שכתב רבינו דהוא הדין ליה לטרוח ולקנות במקום אחר: ומה שחילק בשכירות. הטעם ג"כ דיכול לטרוח לשכור נמקום אחר: בין דבר הפקר שאינו מצוי ובין דברים הנקנים או נשכרים. כן כתבו החוספות והרא"ש שם בפרק האומר והביאו ראיה מהא דתנן במסכת פאה נפל לו עליה או פירש טליתו עליה מעבירין אותו ממנו דמשמע דאותו שנטלה ממנו לא מיקרי רשע והיינו משום דהפקר הוא ולא כרש"י ורמב"ן לא אמן יותר מזה. ועיין דרכי משה: ומ"ש רבינו נקרא רשע. ר"ל דס"ל שאין חילוק וכחבו דההיא דפיאה שאני משום דהכל חוזרין אחריה לזכות נה ודו"ק:

בפיסוק הדמים לא מקרי האחר רשע אם קדם וקנאם ועחה נוהגין לפסוק אכיולא בזה שהוא השגח גבול. ולכאורה נראה לחלק דכשבא אחד לקנוח דבר מהשני ומחולקים בפיסוק הדמים זה אומר קחהו בששה וזה אומר תנהו דרך משל בארבעה ומתעסקים בפיסוקו זה להוסיף וזה לגרוע ולולא שבא השלישי היו מושווים נפשם זהו מיקרי ג"כ השגם גבול והא דאמרו שאינו נהרא השגח גבול עד שיהיו מושווים בפיסוק היינו כשהלוקח הלך מהמוכר ואמר וקורין אותו גם כן כן בבית הכנסת ועיין בדרכי משה והטעם משום דהוה

הגהות והערות

: ב"לו אן ז"ל שו"ו. חות יאיר סימן מב "שזה יניקתו ומחייתו תמיד שזה ביאור שם מערופיא לשון יערפו טל ויערוף כמטר" עכ"ל:

Prisha cites the Mordechai mentioned above, however he writes that the common custom is not to interfere once the buyer and seller have seriously begun to negotiate and will likely come to terms. Others may try their hand only if the negotiations break down.

פרישה חו"מ סימן רלז סק"א הביא מנהג לאסור להיכנס בעסק חבירו אפילו לא גמרו פיסוק הדמים, כל שאלולי היה נכנס היו הם משווים נפשם, ומותר להיכנס רק אם הלוקח כבר הלך מהמוכר ואמר שלא יתן יותר. *וכן* הסכימו במשפט שלום ובערוה"ש, ע"ש.

דשער כזה אין חושש להניחו ביד מלוה. וע"כ אף שאם הי' שנים היו מחייבין לוחו ממון מ"מ כיון שאין מחייבין רק משום חזקה והשתא ליכא חזקה נאמן לומר פרעתי. דלגבי משועבדים אין עדות העד אחד מועיל ודינו ככתב יד. ולא שייך לומר אילו הי' שנים כו׳ שאם הי׳ שנים רק לבני חורין כמו שהוא העיד ג"כ הי׳ נאמן לומר פרעתי. וכן מבואר בסוף התשובה (סי' ל') להדיא. ומבואר שם דבאמת לדעת הסוברים שגם בכת"י אינו נאמן לומר פרעתי גם בזה אינו נאמן עיי"ש. ואף דאית לי' מיגו כיון שהי' חייב לישבע הוי מחוייב שבועה ואין יכול לישבע ומשלם וכמו נסכא דר׳ אבא. ואינו ענין לדברי רמב"ם בהלכות איסורי ביאה כלל:

הרוש"ת הק' אברהם:

סימו יו

ב"ה אור ליום ועש"ק ויחי פה סאכמשאב. שלום לכבוד הרב החריף מו"ה שלמה נ"י אבדק"ק ניישמאם.

דבר האיש אשר יש לו פאבריק לכפתורים ויש שליח אחד אשר שוכר לו כמה וכמה אנשים שלריכין לו ועתה קם אחד ועשה לו ג"כ פאבריק כזה ורוצה ליקח את אנשי הראשון ויוכל להשתדל להשיג ממקום אחר אך אינו רוצה מפני שחדשים לא הורגלו במלאכה זו ועוד יעשה הולאות יתירות ממקום אחר:

וכתב תוך מסתפק אם אסור משום עני המהפך בחררה. וכתב דוה הדין המבואר בסי' רל"ז. ודין זה בין במכירה בין בשכירות כדמוכח ממה שרולים התוס' [קידושין נט.] לאסור במלמד. אך החירו במלמד משום דהוי דבר שאינו מלוי. אבל בנ"ד אסור. וכתב דאיסור עני המהפך בחררה גם על המוכר. והוכיח זה ממ"ש המרדכי [ב"ב סי מקנ"א] שאם אינו רוצה למוכרה בסכום שרוצה הלוחח ליתן והלך אחר וקנאה לאו רשע הוא. וכתב שם בד"מ דאל"כ מפסידין למוכר. הרי מוכח שאם הי׳ פיסוק דמים גם המוכר אינו רשאי למכור. עכ"ד:

תשובה. דברים אלו אין להם הבנה דמאין מוכח זה. אם כוונתו דא"כ גם בפיסוק דמים מפסידין למוכר שלא יהי׳ יכול להוסיף בדמים. זה אינו כלום. חדא כיון שפסחו דמים ביניהם כבר נתן לו שוי׳ ואין המוכר מפסיד. ועוד דבאמה לפי סברא זו אף פסקו דמים ביניהם והמוכר חוזר ואינו רולה למכרה לו באותם דמים מותר לאחר לקנותו ביותר. ואם היינו אומרים דאף שאינם משוים בדמים מ"מ אסור לאחר לקנותו אף שאין המוכר רוצה למכור לראשון הי' הפסד למוכר. אבל לפי האמת אנו אומרים שאין איסור רק אם בלא זה האחר היי מוכר לו לזה הראשון. אבל כל זמן שאינו רוצה למוכרה לו אין דין עני המהפך בחררה. ואיים לעולם יכול המוכר לחזור מהראשון ולמכור לאחר והאחר מוחר לקנות ממנו דכיון שהמוכר רולה למכור להאחר ולא ללוקח ראשון

המוכר בעוד שרלה למכור להראשון. וזה פשוט וברור שאין שום סברא לאסור על המוכר למכור את שלו: ואם לדון בזה כק משום מחוקרי אמנה אם השוו בחפן זה. ואם

נור

שוב אין איסור להאחר ואין איסור רק אם האחר התחיל עם

מדמן לו למכור לאחר ביותר ממה שפסק זה חלוי במחלוקת הפוסקים אם בתרי תרעי יש משום מחוסרי אמנה זעי חו"מ סי׳ ר"ד סערי י"א]. ובנ"ד שלא השוו בפירוש שיהי׳ שכיר שלו לעולם רק בכל פעם שוכר האנשים אף שסכום השכירות ידוע. מ"מ אם לא ירצה עכשיו לשכור לעצמו אינו מחוסר אמנה כלל ואין איסור עליו כלל:

ועתה נדבר אם בעל הפאבריק השני מותר להתחיל עם האנשים לשוכרם. ונ"ל שאין איסור. והנה גוף עשיית הפאבריק שהשני עושה אף אם ע"י זה יבואו אנשי הראשון להיות שכירים שלו ודאי אין איסור שדומה לבר מבואה (ב"ב כ"א:) דאוקי ריחיא ובא בר מבואה אחר ואוקי ריחיא דמוחר דאומר לו מי שבא אליך יבוא ומי שבא אלי יבוא. ה"נ יאמר מי מהפועלים שיבוא אלי יבוא. אך ממילא גם הוא יכול לשכור הפועלים. ולא דמי כלל לפיסוק דמים שאסור שוב לאחר לקנות. דהתם כיון שפסקו הדמים ביניהם סמכה דעתיה דלוקח שימכרנה לו כיון שכבר פסקו הדמים ואסור לאחר להתחיל עם המוכר לקנות. דכיון שאם לא יתחיל הוא בטח ימכרנה לראשון חשיב נכנס בגבול חבירו. אבל בנ"ד אף אם לא יחחיל הוא שמא יבוא הפועל אללו. ואף שתחילה היי נשכר לראשון משום שלא היי פאבריק אחר. אבל עכשיו שיש פאבריק שני ילך הפועל אללו. וכיון שאינו ברור שהראשון ישכרו אף אם לא יחחיל הוא שוב אין איסור אף שיתחיל הוא. וכן מעשים בכל יום באחד עושה חנות ואת"כ עשה שני חנות ושני משחדל עם לוקחים שיקנו אללו אף שמחילה קנו אלל ראשון ואין פולה פה ומלפלף. ואף בסחורות ששומתם ידוע ואפי׳ בסחורות שאין שומתם ידוע הלא כתב הפרישה [סי׳ רל״ו] דדווקא אם הלוקח הלך מאתו ולא יכלו להשתוות יחד אבל כל זמן שהם באמצע הסכסוך ואם לא הי' בא אחר בוודאי היי משתווין יחד יש בזה משום השגת גבול. והרי כל זמן שלא עשה השני החנות היי הכל קונים אצל הראשון והיי משוים עלמס. אך משום שאין משם ראי׳ על עכשיו שעשה חנות שני׳ שמא אם לא יתחיל עם הלוקח יבא הלוקח אצלו. והוא הדין בנידון דידן:

ושוד דכיון שהשני אומר שהמה חדשים לא יוכלו לעשות בטוב כמו בעלי מלאכות אלו. דומה ממש למלמד שמוחר לבעה"ב לשכור המלמד שאומר כמדומה לי שמלמד זה טוב יותר. ה"נ אומר בעלי מלאכה אלו טובים יותר. ועוד דכיון שממחום אחר תעלה ההוצאה יותר הא פסק הרמ"א (סי' רל"ו) בסחורה בזול דומה למציאה דלית בה משום עני המהפך בחררה. ואף שהש"ך הביא דעת הרמב"ן החולק בדינים אלו ודאי אזלינן לקולא וסמכינן על המיקל שאין כאן אלא איסור דרבנן. ואפילו בהיזק שאינו ניכר דלאו שמי׳ היזק ופטור מלשלם מפורש

אבני נזר המפואר - ד (חו"מ, ספר המפתח) בורנשטיין, אברהם בן זאב נחום עמוד מס 31הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אבני נזר חו"מ סימן יז

אין ללמוד מהמרדכי שאחר שגמרו הפיסוק אסור למוכר למכור לאחר מדין 'עני המהפך', דאדרבה, כל זמן שאין ברצון המוכר למכור ללוקח זה מאיזה טעם שהוא, מותר לאחרים ליקח ואין בזה משום 'עני המהפך' כלל. עו"כ שמה שפותח חנות [באופן שליכא איסור השגת גבול] ועי"ז הלוקחים יבואו אליו אין בזה משום 'עני המהפך'.

The seller is never limited by 'Ani Hamehapech' to sell to a particular buyer, and if he is unhappy with the buyer for any reason he may solicit other customers who would then be permitted to buy it. [The opposite is true as well, a buyer is not limited to a particular seller, and may buy from anyone he chooses. 'Ani Hamehapech' only concerns a buyer/finder from another buyer/finder, or a seller/provider from another seller/provider.] Additionally, the mere opening of a store [in a location permitted by Halacha] is not considered a wicked act even if it may attract potential buyers away from others.

בגיטין (נ"ג.) דאין איסור מה"ח. וכ"ש בהיפוך בעלמא. והוא כעין עני מנקף בראש הזית [גיטין נט:] דאין בו גזל אלא מפני דרכי שלום ואזלינן לקולא. מכל הלין טעמי נראה שאין בזה דין עני המהפך בחררה כלל:

נאום הק' אברהם:

סימן יח

ב"ה יום ג' שמיני מ"ז אדר כ' בונה ירושלים לפ"ק פה סאכמשאב.

חיים שלום וברכה לכבוד הרב החריף ובקי מו"ה נתן נשע הכהן נ"י האבר"ק ראדשיםץ.

בדבר אשר ר' זאב קנה יי"ש אלל רא"ז הלוי. שהי' היי"ש ההוא אלל אדון שלא פרע מנת המלך ולקת היי"ש על שם ר' זאב מחמת כי רא"ז לא הי' לו רשות מן הממשלה ובבוא ר"ז עם היי"ש הקביל פניו המפקח בדרך ויאבק עמו כי רלה ליקח ממנו וא הנית עלמו. ואח"כ בא המבקר הממשלתי לבית ר"ז ולקח היי"ש והניתו בבית הממשלה עד יבוא המשפע מלד הממשלה (האקליז). אח"כ באה משם פקודה שימנו היי"ש בחזרה לר"ז. ואז פרע המעות לרא"ז. אח"כ נתמנה באקליז פקיד חדש. ובאה משם פקודה שישלם ר"ז את דמי האקליז:

תשובה. הנה רו"מ כתב בפשיטות שחוק הממשלה באמת שמחוייב הקונה לשלם דמי האקליז. ולדידי הדבר ספק. כי לויתי לסוחר אחד פה שיברר מה החוק ושאל פה ואמרו לו כי על הקונה אין שום תביעה מלד הממשלה. ובלא זה איך יהיי הפקיד החדש נאמן להוליא ממון. בפרט שהוא נגד הפקיד הראשון:

רחבה לכאורה אף שאין דינם שישלם הקונה. מ"מ הלוא בשלהי הגחל קמא (ק"י:) יבמה שנפלה לפני מוכה שחין חיפוק בלא חליצה דאדעחא דהכי לא קידשה. וה"נ אדעחא דהכי שהשלטונות יעלילו עליו לא קנה זה את היי"ש. כי לא החל לו השער מחמת שלא שילם מנת המלך. והי' יכול לקנות מן היי"ש ששולם עליו מנת המלך:

לכבר הקשו החוס' בפרק נערה (מ"ז:) בהא דלא כחב לה אלא
על מנת לכונסה דאם כן אם ימצא הבהמה טריפה אצל
הלוקח יחבטל המכר דאדעתא דהכי לא קנה. וחירצו דאנן סהדי
שהלוקח הי' נכנס בספק זה. ודווקא ביבמה שנפלה לפני מוכה
שחין כיון שהדבר תלוי בדעתה לבד שהוא אינו מקפיד מה שיהי
אחר מותו אינה נכנסת בשום ספק. והכא בוודאי אין הלוקח נכנס
בשום ספק כיון שיוכל להשיג היי"ש ששולם עליו מנת המלך. וגם
המוכר בוודאי מתרצה בתנאי זה מטעם הזה. כי מי פתי יקח
ממנו שאם יצטרך לשלם לשלטון יהי' ההפסד ללוקח. ולא דמי לדין

המבואר בש"ע (סי' רכ"ה [סעי צ']) שאם טרפו ממנו השדה בדין המלך או בערכאות אינו מחוייב באחריות. דשאני התם דמה שטרפו ממנו השדה בטענת גניבה דבר זה יוכל להיות בכל שדה שיקנה. על כן הלוקח נכנס בספק זה. כמו אם נטרפה הבהמה אחר המכירה. משא"כ בנידון דידן שהפסד זה לא יוכל להיות רק בזה שלא שילם מנת המלך:

אך י"ל דמה בכך דאדעתא דהכי לא קנה והמקח חוזר למוכר מחוייב הלוקח לשלם למוכר אם מכר היי"ש מה שנהנה או מחוייב הלוקח לשלם למוכר אם מכר היי"ש. ומה ששילם מנח המלך אין המוכר מחוייב להחזיר לו דקיי"ל (בסי' קכ"ח [סע" ב']) אין לך הנחפס על חבירו שחייב לשלם אלא בכרגא שהוא חייב מן הדין ומן הדין חבירו נחפס עליו. וכאן אין הדין ליקח מן הקונה הדין ומן הדין דינם שישלם הקונה קיימינן]. מכל מקום יש לומר דאמרינן בזה טעות סופר כיון דאנן סהדי שהמוכר הי' מתרצה באחריות זה כנ"ל ואינו מוכרם:

רחבה אף אם נניח שדינם שהקונה ישלם מנת המלך. יש לומר דלא מלאנו אחריות ט"ס רק באופן שאם יחזור המקח למוכר יצטרך המוכר לשלם לו המעוח שלקח מאחו. ואף שגם בשבח אמרינן ט"ס היינו משום דרואין את השבח כאילו קנאו ומכרו וחוזרת המכירה שמכר המוכר ללוקח את השבח ג"כ. אבל בנ"ד שאם יוחזר המקח מ"מ לא יוכל לנכות מה ששילם מנח המלך כנ"ל לא שייך ט"ס:

אך זה אינו שאם הדין על הלוקח וכיון שהיי״ש הי׳ על שם ר״ז ובדין נחפס ר״ז על רא״ז. ומחוייב רא״ז לשלם לו כמו בכרגא דהטעם משום שבדין אחריות חבירו עליו כמ״ש הה״מ (פ״ח מהל׳ חובל ומזיק הלכה ו׳). ועיין במשו׳ רשב״א שהביא בית יוסף (סי׳ קס״ג מחודש ט):

אך אם אין הדין על הקונה יש פנים לכאן ולכאן. אך כמדומה לי שאף אם השלטון מצווה לשלם אין ביד המתחייב לומר שלא ישלם עד יהי׳ דין ביניהם בערכאות. וכן שמעתי ג"כ. אך אין לי בזה ידיעה ברורה. ואם כן הדבר וגם בדיניהם שאין הדין על הקונה. ור"ז לא רצה לדון עמהם ושילם. פשיטא שאין רא"ז מחוייב להחזיר לו. אך אם יתברר שהדין על הקונה באמת יוכל ר"ז לטעון למה הי׳ לי לעשות הוצאות בחנם ומחוייב רא"ז לשלם לו:

שיומא דפסקא שאם יתברר שבעת שלקח ר"ז היי"ש שנית מבית הממשלה כבר הי' דינם שהדין על הקונה מחוייב רא"ז לשלם לר"ז מה ששילם מנח המלך. ואף שבשעה שלקחו ראשונה עדיין לא הי' כך דינם. שהרי בשעה שלקחו ראשונה נאמר אדעתא דהכי שיתחדש חוק כזה לא קנה. כהא דיבמה שנפלה לפני מוכה שחין. מה אמרת הלא אף אם נתבעל הקנין ילטרך ר"ז לשלם. ורא"ז לא יצטרך להחזיר כמו בנחפס על חבירו. ליחא

אבני נזר המפואר - ד (חו"מ, ספר המפתח) בורנשטיין, אברהם בן זאב נחום עמוד מס 32**הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה**

דף כ"ג דרק בתרי ותרי שהוא ספקא דדינא תצא משמע דבספק אחר לא תצא. ועוד הא עיקר הקידושין לפי דבריה לא היו כלום כיון שהטבעת לקח על רגע אחת מבתולה אחרת ואחר שקדשה לקחה בחזרה. ולומר שאנן סהדי שידעה הבתולה שהשאילה הטבעת שצריך ליתן במתנה כדי שיוכל לקדשה וגמרה לשם מתנה עיין ברא"ש פ"א דקידושין סי' י"ב, ליכא משני טעמים חדא שבזמננו רובא דרובא אין יודעים ועוד הא לפי דבריה היה זה לשחוק בעלמא וא"כ אף האשה המשאלת אפשר ידעה שרק לשחוק היה זה ולכן אף אם היו שם עדים שחשבו שהוא לקידושין והיה זה שהם חשבו בלכם לשחוק רק דברים שבלב מ"מ הא נמצא שלא היתה הטבעת שלו כיון שליכא אנן סהדי שגם המשאלת חשבה שהוא לקידושין שנימא שגמרה ליתן במתנה. ולומר שהיה התשמיש שוה פרוטה וכיון שידעה המתקדשת שהטבעת היא שאולה היו הקידושין רק בהנאת התשמיש נמי ליכא למימר דהא היתה השאלה רק על רגע אחד שלא שוה זה כלום דלא נתקשטה בו כלל. וגם בעובדא כזו שאחד רוצה לקדש בתולה שלא מדעת אביה ואמה ובצנעא ושלא כמנהג שודאי אין לשום אדם לסייעם בזה פשוט שליכא אנן סהדי שגמר המשאיל ליתן במתנה כדי שתהיה מקודשת כיון שהוא שלא כהראוי לעשות ויש לתלות אדרבה שאף שידעה לא רצתה ליתן במתנה כדי שלא יהיו קידושין ואף אם נסתפק כיון שליכא א"ס לא נשנה מעצמנו משאלה למתנה וא"כ אף לדבריה לא היו קידושין. ולכן ברור למעשה שאין לחוש לדבריה כלל.

ידידו,

משה פיינשטיין

סימן צא

ליתר עיון

בעניו איסור מהפך בחררה בשירוכים

כ"ה מנ"א תשט"ז.

מע"כ ידידי הנכבד הרה"ג ר' משה זאב אספיס שליט"א.

בדבר שאלתו באחד שמשתדך לאיזו נערה אם מותר לאחר לנכות להשתדך לאותה נערה שגם הוא רוצה בה אם יש בזה דין עני המהפך בחררה או לא. אבאר הנכון לע"ד בזה.

ותנה כל זמן שלא החליטו ביניהם שנגמר השידוך שהוא או היא מסתפקים עדין בעצם הדבר אם הוא

טוב לפניהם או אף רק באיזה תנאים בעניני ממון כאלו שאפשר שלא יבא לידי גמר, ברור שליכא דין מהפך בחררה. דאף בעניני מקח וממכר פסק הרמ"א בחו"מ סי' רל"ו סעי' א' דדין מהפך בחררה הוא כשכבר פסקו הדמים שביניהן ואין מחוסרין אלא הקנין אבל אם מחוסרין עדין הפסיקה שהמוכר רוצה בכך והקונה רוצה יותר בזול מותר לאחר לקנותו בין אם המוכר עכו"ם בין אם המוכר ישראל ופי׳ הסמ"ע בסק"ז לא מבעיא אם המוכר ישראל שתקנת המוכר ישראל היא בכך דאל"כ יפסיד המוכר דמיד שבא ישראל אחד לקנותו ויפסוק עליו פחות משויה יצטרך המוכר ליתן לו כיון דאין אחר רשאי לקנותו אלא אפילו המוכר עכו"ם עיי"ש. ולכן ברור שבמוכר ישראל כו"ע לא פליגי דאיך אפשר להחשיב זה לדבר אסור ולהפסיד למוכר. ולא עדיף דין זה מדינא דבר מצרא שהוא תקנה אף להוציא בדיינים שלא תקנו כשיש מזה איזה פסידא אפילו מועטת למוכר כדאיתא בש"ע חו"מ סי' קע"ה סעי' כ"ג. וכ"ש דין מהפך בחררה שהוא רק לאיסור שליכא כשיהיה מזה פסידא להמוכר ולכן אף אם יחלקו על הרמ"א במוכר עכו"ם לא יחלקו במוכר ישראל. וא"כ כ"ש בשידוכין שכל זמן שלא החליטו לגמור הענין משני הצדדין אין בזה דין מהפך בחררה לכו"ע שאין לך הפסד גדול מזה שתהיה הנערה מוכרחת להנשא רק להראשון שנשתדך לה משום שנאסור לכל העולם לישאנה. ולכן ברור שמותר לכו"ע ול"מ לשיטת הרמ"א שאף בלא טעם הפסד להנערה ליכא דין מהפך בחררה בלא הושוו ביניהן.

אבל אם כבר החליטו לגמור השידוך אך שעדין לא נעשה הקנין שנוהגין לעשות בגמר שידוכין וכדומה, תלוי זה בדין הפקר ומתנה שלי"א הראשון שהוא שיטת תוס' והרא"ש ליכא בשידוכין איסור מהפך בחררה, דיש קפידא גדולה לאדם כשרוצה בזו יותר מבאחרות עיין בתוס' יבמות דף מ"ג שכתבו ושמא אפילו לא היתה משודכת היה מתיר מאחר שחפץ בה יותר מבאחרת ואף שהתם מסתפקי התוס' הוא לענין להתיר נישואין תוך שלשים אולי צריך לזה צורך יותר גדול אבל ודאי בזה שהוא קפידא גדולה לאדם לא מסתפקי. ולכן הוא בהפקר ומתנה שליכא לדידהו דין מהפך בחררה, והרמ"א מסיק שסברא זו עיקר, ולי"א השני שהוא שיטת רש"י יש שסברא זו עיקר, ולי"א השני שהוא שיטת רש"י יש בזה האיסור דמהפך בחררה.

אבל כשנעשה הקנין שנוהגין אף שהקנין לישא זא"ז לא מועיל דהו"ל כקנין דברים כדאיתא בסמ"ע סי' רמ"ג ס"ק י"ב וא"כ להסוברים דבהפקר ומתנה ליכא דין מהפך בחררה. גם אחר הקנין אין להיות

אגרות משה - ג (אה"ע א) פיינשטיין, משה בן דוד עמוד מס 239**הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה**

יתר עיון: בענין עני המהפך בשידוכים אגרות משה אבן העזר חלק א' סימן צא

ע"ש שמטעם "הפסד המוכר" פשוט שליכא איסור עני המהפך כל זמן שלא החליטו לגמור הענין משני הצדדים. ואפילו כבר החליטו רק שלא נעשה הקנין, תליא בדין הפקר ומתנה. זע"ש בהמשך דבריו לבאר המחלוקת אם מכירה בזול נידון כמציאה. ובסוף דבריו מבואר שאפילו אחר שנגמר הענין מותר להתפלל שהמוכר יחזור בו וימכרנו לו, ואין בזה משום עני המהפך

Further lyun: following the reasoning of the Mordechai, Rav Moshe allows interfering in a potential shidduch until a commitment has been made by both sides. Otherwise, a prospect may lose out on a far better opportunity just because one side has expressed interest and is trying to pursue it. Even if both sides are committed but it hasn't been finalized, it would still depend on the abovementioned opinions in regard to a *metzia*.

דין זה, מ"מ אסור מצד החרם שיש בבטול שידוכים ואינו מצד שהקנין מהני לזה אלא משום דכיון דנהגו לעשות קנין לא הוי גמר הדבר ממש כ"ז שלא עשו קנין ואם נהגו דוקא בכתיבת תנאים לא הוי הגמר אלא בכתיבת התנאים דהוי כהתנו ע"מ שיכתבו השטרות שכתב הרמ"א שם. ולכן אם החליטו לגמור השידוכין ולא יעשו שום דבר לא קנין ולא כתיבת תנאים כמו שנוהגין הרבה בכאן על זה לבדו יש כבר החרם (ומה שנוהגין הרבה לכתוב תנאים כשנתאספו הקרואים להחופה אינו כלום לענין גמר השידוכים כדחוינן שכבר הכינו כל דבר להחופה והוציאו הרבה ממון וא"כ החשיבו כגמור מכבר והוא מהחלטתם לבד) וא״כ אסור לאחרים להשתדך לה ולגרום שתעבור על החרם. ונמצא שבמדינתנו כאן כשלא התנו בעת שהחליטו לגמור הענין לעשות כלום שברוב הפעמים הם כבר בשם חתן וכלה תיכף אחרי החלטתם אף שליכא האיסור מצד מהפך בחררה לסברא הראשונה יש האיסור מצד החרם. אך כשעדין לא פרסמו שהם חתן וכלה אולי אף במדינתנו כאן לא נחשב גמר ממש וליכא עדין החרם. ויש להחמיר כי בספק חרם הרבה סוברים שהוא לחומרא.

ומסתבר לע"ד דאחרי שיש החרם, יש ממילא גם איסור מהפך בחררה דהא בעצם אף בהפקר הוא מהפך בחררה שהרי כבר מהפך בה חברו ויש בעצם ענין האיסור רק שסברי התום' דבהפוכו אינו יכול לטלק זכות האחרים ולכן אף שע"י שיזכו האחרים יפסיד טרחתו והפוכו לא נאסרו בשביל זה להפסיד זכותם דמאי אולמיה דמהפך שלא יפסיד הפוכו מהאחרים שלא יפסידו זכותם. ולכן תליא איזה הפסד הוא יותר שבדבר המצוי, הפסד המהפך גדול מהפסד זכות האחרים שיכולין לקנות במקום אחר ובהפקר ומתנה שלא מצוי, הפסד האחרים גדול. ויש לומר עוד טעם דבמכר שהמוכר מוכן למכור לכל הרוצה ליקח נמצא שהיה חסר רק ההפוך והטירחא של הלוקח וזה הא עשה המהפך לכן אין רשאין ליקח ממנו שלענין איסור להקרא רשע סגי בההפוך לבד להחשב כקנה כיון דלמוכר אין חלוק והוא כהקנה מצדו כבר אבל בהפקר ומתנה שאין תלוי בההפוך לבד שבמתנה אין מוכן לכל אלא למי שירצה הנותן ליתן וגם עד שיקנה בהקנין ממש לא ברור שיתן אף שהבטיח דלא יהיה אף מחוסר אמנה כשיחזור כדאיתא בב"מ דף מ"ט. ובהפקר נמי הא תלוי רק בקנינו לבד שאין מי שיקנה לו לכן אין שייך לומר דיהיה בההיפוך כקנה אף לענין איסור עד שיקנה ממש.

ובשני טעמים אלו נראה שפליגי הרד"ך שפסק הרמ"א כמותו שגם במכר אם בכאן הוא בזול שלא מצוי במקום אחר ליכא איסור מהפך בחררה והרמב"ן שהביא הש"ך סק"ג סובר דבמכר אף בזול שלא יכול להקנותו במקום אחר נמי אסור, שהרד"ך סובר כטעם א' שלכן כיון שלא מצוי במקח זה במקום אחר הפסד האחרים עדיף. והרמב"ן סובר כטעם ב' שלכן במכר כיון שלכל לוקח היה מוכר במקח זה ולא היה חסר רק ההיפוך והטרחא של הלוקח נחשב כקנה לענין האיסור, ורק במתנה והפקר ליכא דין דמהפך בחררה להרמב"ו.

עכ"פ לשני טעמים אלו כיון שמשודכת יש כבר עליה איסור החרם מלהתחרט מזה ולהנשא לאחר נמצא שליכא בה כבר זכות לאחרים להשתדך לה וליכא טעם א'. והיא כבר כקנויה לו לענין איסור זה וליכא טעם ב' וממילא אסור לאחרים להשתדך לה גם מצד איסור מהפך בחררה כיון שליכא הטעמים דמסלקים איסור מהפך בחררה כבהפקר ובמתנה.

והנה הרמב"ם פסק בפ"ט מאישות הי"ז באמר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית והלך וקדשה לעצמו שהוא רשע-והמחבר בש"ע אה"ע סי׳ ל"ה סעי׳ ט׳ כתב רק לשון הגמ׳ שהוא מנהג רמאות והב״ש בסק"כ כתב שהרמב"ם כתב שנקרא רשע, משמע שנקרא רשע הוא חמור ממנהג רמאות לבד וסובר הב"ש שפליגי הרמב"ם והש"ע בזה ועיין בסמ"ע סי׳ רל״ז שפי׳ שנקרא רשע הוא שמכריזין עליו בביהכ"ג שעשה מעשה רשע כזו. וזה משמע מהב"ש שליכא במעשה רמאות, דקריאת רשע אף שלא בבית הכנסת הא מצינו שהוא גנאי גדול דבקידושין דף כ״ח תניא הקורא לחברו רשע יורד עמו לחייו ולא מצינו זה בקורא לחברו שעושה מעשה רמאות שיורד צמו לחייו והוא משום שקריאת רשע הוא על חטא היותר חמור. וא"כ קשה מגליה להרמב"ם זה שנקרא רשע הא בגמ' לא הוזכר שנקרא רשע אלא שנהג בו מנהג רמאות שהוא קיל מנקרא רשע וא״כ אפשר שדוקא נקט ומנליה שנקרא גם רשע.

ולמה שבארתי ניחא דאף שבעצם לא היה כאן איסור מהפך בחררה משום תרי טעמי חדא דהא לא אירי שהיה הסכם מהאשה שרוצה להתקדש להמשלח דאיירי אף בלא ידעה האשה כלל מזה. כדחזינן מעובדא דרבין חסידא דמסיק שלא יהבוה לבריה המשלח ופשוט שגם המקשה ידע דהאשה לא ידעה כלל עד שבא רבין חסידא שבריה רוצה לקדשה ולא היה שייך איסור מהפך בחררה כיון שלא נגמר

אגרות משה - ג (אה"ע א) פיינשטיין, משה בן דוד עמוד מס 240**הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה**

ביניהן עדין כלום כדאיתא ברמ"א. ועוד משום דהוא כהפקר ומתנה שלתוס' ופסק הרמ"א ליכא איסור מהפך בחררה ואולי סובר כן גם הרמב"ם. אבל האיסור ככאן הוא מה שהבטיח להמשלח לקדשה עבורו וסמך עליו ולא קיים הבטחתו. ועיין בפ״ת אה"ע שם סק"ט בשם הנו"ב שכתב דעיקר העבירה בכאן הוא במה שלא קיים שליחותו שחברו סמך עליו. וזהו מעשה הרמאות שאמר בגמ'. אבל סובר הרמב"ם דממילא יש בזה גם איסור מהפך בחררה, דסובר כטעם א' שבארתי להסוברים דליכא בהפקר ומתנה איסור מהפך בחררה דהוא משום דאינו יכול לסלק זכות האחרים. וטעם זה יסבור גם בהא דליכא האיסור כשלא נגמר ביניהם עדין שפסק הרמ"א משום דאף דעכ"פ היפך וטרח בזה ושייך ענין האיסור מ"מ לא נסתלק בהיפוך כזה זכות האחרים וכ"ש במוכר ישראל שהוא הפסד גם להמוכר ולכן אין לאסור את האחרים אף שמפסידין את המהפך את היפוכו וטרחתו. וא"כ בשליח שהוא עכ"פ אסור מצד מנהג רמאות הרי כבר אין לו זכות לקדשה לעצמו וממילא כשקידשה לעצמו עבר גם על איסור מהפך בחררה אף שעדין לא שמעו כלום מהאשה ואף שלא ידעה כלום מזה שהמשלח שלח לקדשה אם אך האשה היתה מתרצית גם למשלח. ולכו כתב הרמב"ם גם שנקרא רשע משום דמצד איסור רמאות שעליו נעשה גם איסור מהפך בחררה שיותר חמור שנקרא בשביל זה רשע.

אבל אם נימא כטעם ב' שהוא כקנין אין שייר איסור מהפד בחררה אף לגבי השליח כיון שהאשה עכ"פ לא נתרצית עדין ולכן אין עליו אלא איסור רמאות וזה יסבור המחבר בש"ע שלא כתב דנקרא רשע. ואף אם יסבור כסברא ראשונה אף במכר בזול כהרד"ד שפסק הרמ"א נמי בטעם שליכא איסור בלא נגמר ביניהם עדין אפשר שיסבור כטעם ב׳ משום דאפשר סובר שני הטעמים לקולא. ואף לסברא אחרונה דגם דהפקר ומתנה אסור מטעם שכתב הסמ"ע דכיון דכבר בא ליקחנו ולקבלה ה"ז השני כנוטל במה שכבר זכה הראשון. אין שייך זה בלא נגמר מצד האשה וכ״ש בלא ידעה כלל ולכן סובר שלא נקרא רשע אלא מעשה רמאות לבד. ובזה נחלקו הרמב"ם והש"ע. וכן יחלקו בשליח לקנות שדה כעובדא דרב שלהרמב"ם אף שלא ידע המוכר יש על השליח שנאסר לקנות לעצמו מצד מנהג רמאות, גם איסור מהפך בחררה ולהש"ע יש עליו רק איסור מנהג רמאות לבד.

ולמה שבארתי להרמב״ם נמצא שיש על השליח איסור על מה שקידשה לעצמו ממש מדין מהפך

בחררה שלכן בלא קידשה בעצמו אלא ע"י שליח יש מקום לומר שיתבטל השליחות מדין אין שליח לדבר עבירה דלא כהנו"ב שהביא הפ"ת ורק להש"ע לא מתבטל השליחות כסברת הנו"ב. וא"כ יהיה רק ספק קידושין.

עכ"פ מרמב"ם איכא ראיה למה שכתבתי דבשביל איסור החרם נעשה ממילא גם איסור מהפך בחררה והכא כו"ע יודו מטעם שבארתי לב' הטעמים.

יצא לן לדינא שכ"ז שלא הוסכם בין שניהם לגמור השידוכין ליכא שום איסור לאחרים להשחדך לה. ואחר שנגמר הענין במקום שהדרך לעשות קנין או כתיבת תנאים להחשיבם בשם חתז וכלה ועדיו לא עשו תלוי זה במחלוקת דהפקר ומתנה ומאחר שהרמ״א מסיק שסברא הראשונה עיקר ליכא האיסור לאלו הרוצים דוקא בנערה זו אבל מן הראוי לירא ה׳ להחמיר לחוש לסברא אחרונה שהיא שיטת רש״י. ואם כבר עשו קנין או כתיבת תנאים או אף לא עשו כלום במקומות שאין גוהגין בדוקא לעשות איזה דבר כמו במדינתנו בכאן (דמה שכותבין בשעת החופה אינו כלום) ואף במקומות שנוהגין אבל הם לא חשבו לעשות כבר חל החרם שלא לחזור ואסור לאחרים להשתדך לה מתרי איסורי חדא במה שגורם לה שתעבור על החרם ב׳ שממילא יש עליו גם איסור מהפך בחררה.

ומה שהביא מע"כ להתיר מהא דאמר שמאל במו"ק דף י"ח דמותר לארס אשה בחוש"מ שמא יקדמנו אחר ברחמים וכוונתו דאם אסור לאחרים להשתדך לה לא מסתבר שיקבל השי"ת תפלתו והוא ראיה אף לאחר שגמרו השידוכין דהא אסור לקדש בלא שידוכי וא"כ יקשה על רש"י דאוסר גם בהפקר שלא מצוי במק"א. אבל אין זה ראיה משם חדא דלפעמים זוכה אדם מאיזה טעם שהשי"ת יקבל תפלתו אף שמבק דנ" שלא היה ראוי לבקש ודרכי השי"ת נעלמו מארי ועוד דאולי יתפלל שתחזור בה מהסכמתה שאז ליכא איסור להאחרים להשתדך בה שהוא באופן המותר. ולכן לדינא הוא כדכתבתי לעיל.

ידידו,

משה פיינשטיין

אגרות משה - ג (אה"ע א) פיינשטיין, משה בן דוד עמוד מס 241**הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה**

פתחי תשובה באר הימב

סימן רלז סעיף א׳ א. ובא אחר וקנאו. עיין באר היטב [סק״א]. ועיין עוד סימן רלז סעיף א׳ א. וקנאו. עיין בחטונת מהרט״ל [סי׳ ל״ו] ונתטונת משחת בנימין [סי׳ כ״ז] באריכות מדינים אלו, ובתשובת רשד"ם [חו״מ] סי׳ רנ"ט (ושנ"ב) [ושנ"ד], וכחשוכת ר"ת אלשיך סי' ס"ז, ועיין כחשוכת מכי"ט ח"א סי' קל"ד באחד ששכר שום דבר מהמלך כגון העפר לעשות ממנו העופרת כו', ע"ש. ש"ך [סק"א-ב']: ב. המצוי. משא"כ כשבא לקנות דבר שיכול להשחדל לקנותו גם במקום אחר, אף שיהיה לו טרחא בזה. ויש חולקין ס"ל דאף במתנה והפקר נקרא רשע, דכיון שזה בא כבר ליקחנו ולקבלו ה"ז השני כנועל במה שכבר זכה בו הראשון. סמ"ע [סק"ב]: ג. במציאה. דניחא ליה לאדם להיות שדוחיו זה אלל זה וטוב הוא לכמה ענינים. שם [סמ"ע סק"ה]: ד. בזול. אצל הרמב"ן בחידושיו פרק חזקת גבי נכסי גוי הרי הן כמדבר כתב דאפילו לקח פחות מכדי דמיו הואיל ומכר הוא אין לחלק. ש"ך [סק"ג]:

מדינים אלו בתשובת חתם סופר חלק חו"מ סי׳ ס"א וסי׳ ע"ט וסי׳ קי״ח באריכות, ועיין מה שכתבתי לעיל סימן קנ"ו סעיף ה' סק"ג ובס"ק ז': ב. נקרא רשע. כתב בספר ארעא דרבנן אות תצ"ט ח"ל, נסתפקנו אי הוי [דוקא בעובר על] דבר תורה, או [בעובר על דבר] מדברי סופרים נמי רשע מיקרי. ומצאתי למור״ם בחו״מ סימן ל״ד [סעיף ד׳] כתב, המגביה ידו על חבירו להכותו פסול לעדות מדרבנן, משמע דס"ל דמדברי סופרים נמי רשע מיקרי ודוק, עכ״ל. ואיני יודע למה לא זכר דברי הסמ״ע שם סק״ז שכתב, אע"פ שהוא איסור דאורייתא מ"מ מאחר שאין בו מלקות כו', ע"ש וצ"ע. ועיין בתשובת מהרי"ט ח"א בחידושיו על הרי"ף פ"ג דקדושין מבואר דנקרא רשע מדברי קבלה, שכתב שם וז״ל, והא דאמרינן

[קרושין נ"ט ע"א] עני המהפך כו' דנקרא רשע, לא איתפרש היכא אשכחן דנקרא רשע, נהי דעבריינא מיקרי דכל דעבר אדרבנן שרי למיקרי עבריינא [שבת מ׳ ע״א], ואת אשת רעהו לא טמא [יחזקאל י״ח ר׳], שלא ירד שבת מ׳ ע״א], ואת אשת רעהו לא טמא (יחזקאל י״ח ר׳), שלא ירד לאומנות חבירו, וכתיב בתריה (שם שם כ׳) צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה, אלמא רשע מיקרי בחדא מהגך. ואע"ג דיורד לאומנות חמיר טפי משום דפסיק לחיותיה, מ"מ התם בשל הפקר מיירי, ומהפך בחררה של שכירות שוה הוא לנכנס לאומנות של הפקר כדמוכח מדברי התוספות [קדושין שם ד״ה עני], ותרווייהו רשע מיקרי, עכ״ל. ועיין בתשובת חתם סופר חלק חו״מ סי׳ ע״ט שהביאו וכתב עליו ודפח״ח, והאריך שם בביאור דבריו במ"ש כרמוכח מדברי התוספות ע"ש. - ועיין באר היטב סק"ו מ"ש והריטב"א הביא משם ר"ת דכל מקום שאמרו חכמים דנקרא רשע מחייבין אותו להחזיר המקח, והוא ז"ל חולק עליו כו׳. ועיין בנ"י פרק חזקת הבתים [ב"ב כ"ט ע"א מדפי הרי"ף] בסוגיא דגוי מכי מטא זוזי לידיה אסתליק ליה, שכתב ג״כ וו״ל, והעלו האחרונים ז״ל דבמקום שנקרא רשע מ״מ אין מחייבין אותו ב״ד להחזיר, מדאמרינן פרק האומר בקרושין דף נ"ט [ע"א] זבוני לא מזבנינא כר', שלא כדברי ר"ת שפירש שמחייבין, עכ"ל. גם בתשובת מהרי"ק סוף שורש קל"ב כתב כן בפשיטות ע״ש, וכן פסק בתשובת מהרש״ל סימן ל״ו וכתב שם בזה״ל, ותמה אני אם יצא דבר זה מפי ר״ת ז״ל, שאלמלי נשתכחה תורה מישראל החזירה בפלפולו וישגה בזה, וגם אני לא מצאתי רמז בכל הפוסקים שום צד הו"א לחזור המקח אלא לקרותו רשע כו', והאריך בזה ע"ש, וכן הסכים בתשובת משאת בנימין סימן כ"ז ע"ש [ועיין מה שכתבתי לקמן סימן רנ"ט סעיף ז' סק"ג]. ועיין בתשובת חמדת שלמה [חו"מ] סימן ד' שהזכיר דברי מהרש"ל ומשאת בנימין הנ"ל, והסכים עמהם דאין בו דין חזרה כלל, רק שמכריזין שעשה מעשה רשע כדי להכלימו שלא יעשה כזאת, וכתב דאפשר יש ביד ב״ד לענשו עונש אחר דרך קנס כדי שלא יעשה כזאת, אבל המקח קנה לגמרי כו׳. וכתב עוד דבשוגג דלא ידע פשוט דאין עליו

פתחי תשובה

ה. זו. פירוש, לסברא זו האחרונה דס"ל דאפילו במציאה והפקר וכיוצא בזה נקרא 📗 שום דין כלל, ומה שאמר ר' יצחק לר' אבא [בקדושין שם], השתא גמי רשע, מודים דאם זה הדא לזכות או לקנות חמילה הוא עשיר, ודא אחר ליטול מלפניו 🏿 ניתבה גיהליה מר, הוא רק למדת חסידות. וע"ש עוד שכתב וז"ל, ולענ״ד יש מקום ספק היכא דהיה מזיד, אף אם מחזיר המקח אם מתוקן בזה המעשה רשע שעשה, וכדאיתא כב"מ דף כ"ו (ע"ב) נטלה לפני יאוש ע"מ לגוזלה עובר בכולן ואע"ג דהחזירה לאחר יאוש מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה, ועיין בחו"מ סימן רנ"ט (סעיף א׳) דכל היכא דאין בו דין חזרה אין האיסור מתוקן בהחזרה, אם לא שעושה כן דרך תשובה וחרטה, אבל אם אינו עושה כן רק להנצל מן ההכלמה שיכריזו עליו ברבים אין בזה די השב כיון שלא ניתן להשבון ומתנה בעלמא הוא דיהיב, עכ"ל ע"ש: ג. אבל אם מחוסרין כו' מותר לאחר לקנותו. עיין בפרישה שכתב וז"ל, ועתה נוהגין לפסוק על כיוצא כזה שהיא הסגת גבול. ולכאורה נראה לחלק, דכשבא אחד לקנות דבר מהשני ומחולקים בפיסוק הדמים, זה אומר קחהו בששה וזה אומר תנהו דרך משל בארבעה, ומתעסקים בפיסוקו זה להוסיף וזה לגרוע, ולולא שבא השלישי היו משוים נפשם, זה מיקרי ג"כ הסגת גבול, והא דאמרו שאינו נקרא הסגת גבול עד שיהיו מושוים בפיסוק, היינו כשהלוקח הלך מהמוכר ואמר לא אתן יותר מזה, עכ״ל. ואיני יודע למה לא הזכיר מזה בסמ״ע:

הן דבר הפקר או שאר דברים הנקנין במחנה, אינו נקרא רשע בכך, כיון דעדיין לא זכה בה לגמרי ויכול להשחדל ענין כזה ממקום אחר אלא שלריך להוציא עליה דמים, אין בכך כלום כיון דעשיר הוא, אם לא שהוא דבר שאין העשיר יכול להשחדל אפילו בדמים, דבוה העשיר שוה לעני. וכאשר בארחי דברי הרמ"א כ"כ הר"ן בשם הרמב"ן בהדיא והביאו הב"י ע"ש, ודלא כהעיר שושן שכתב בענין אחר, ע"ש. סמ"ע [סק"ר]: ו. ישראל. פירוש, לא מבעיא אם המוכר ישראל שתקנת המוכר הוא בכך, דאל"כ יפסיד המוכר, דמיד שיבוא ישראל אחד לקנוחו ויפסוק עליו פחות משויו ילטרך המוכר ליתן לו דאין אחר רשאי לקנוחו, אלא אפילו החוכר גוי, כ"כ החרדכי. ד"ח, ע"ש. [סמ״ע סק״ז]. [עיין במהרי״ק שרש קל״ב, ולחם רב סי׳ קמ״ה, ופני משה ח״א סי׳ ל"ט, וח"ב סי' קכ"ב. והריטב"א בחידושיו מסכח קדושין [נ"ט ע"א ד"ה והא] בעובדא דרב גידל הביא משם ר"ת דכל מקום שאמרו חכמים דנקרא רשע מחייבין אותו להחזיר המקח, והוא ז"ל חולק עליו וכחב שאע"פ שנקרא רשע אין מחייבין אוחו להחזיר כלום, מפי רבי נר"ו, ע"כ. ועיין במהרשד"ם סי' רכ"ה וסי' (של"ד) [שג"ד]. המסור אחר חזקה לקנוחה ובא אחר ונטלה מידו אינו נקרא רשע. מהר"א ששון סי' קל"ז. ועיין בתשובת מהרי"ט ח"א סי" ל"ה. בני חיי [הגה"ט אות א'-ב']]:

סימן דלו. רמ"א סעיף א'. בין אם המוכר גרי או ישראל. נ"ב, יעוין כחרמות מהר"ם מרוטנכורג סי" תקנ"ה בדף חי"ג ע"ח (יפנינו בחוף שורת מהרים פרוטובורג דפום פראג):

חוָדושי חַתם סופר

שם בהג״ה. אם לא דאינו מצוי. כן ל״ל:

If one transgressed 'Ani Hamehapech' and already acquired the item, Bais din cannot force him to undo the sale. Moreover, if he did so by mistake, not knowing that someone else had been trying to get it, he is not considered a rasha and it would only be an act of piety to give it up.

פתחי תשובה חו"מ סימן רלז סק"ב אם עבר וקנה דבר שחבירו הי' מהפך בו, הסכימו האחרונים שאין ב"ד מחייבים אותו להחזיר את המקח. אך אם עשה כן בשוגג לא מקרי רשע, ורק ממדת חסידות יש להחזיר. וכ*"פ בערוה"ש.* וליתר עיון ע"ש בפ"ת אם איסור עני המהפך הוא איסור תורה.

סימן ם

כענין מהפך כתררה כלא ידע

י"ט סיוו תש"כ.

מע"כ ידידי הרה"ג מוקר"ר אפרים דיקשטיין שליט"א.

הנה כדבר מה שאחד היה אצלן בדבר לשכור אותך ללמוד איזה שעות עם תלמידים אחדים בימי הקיץ ואתה חשבת שהוא צריך ליתן לך תשובה בדבר גמר השכירות והוא חשב שאתה צריך ליתן לו תשובה ולכן הלך ושכר את חברך ואתה טוען שחברך אסור להשכיר עצמו מדין מהפך בחררה וחברך טוען שלא ידע שאתה רצית להשתכר אף שידע שדבר עמך בזה אבל חשב מכיון שבא אח"כ אצלו לשוכרו ודאי השבת לו שאינך רוצה. ושניכם רוצים לידע דעתי.

הנה בש"ע חו"מ סימן רל"ז לא החכר חלוק בין ידע השני שהראשון החזיר אחר הדבר לקנותה או להשכיר עצמו או לא ידע דסתמא נאמר הדין, משמע שאף בלא ידע יש עליו חיוב אם אינו רוצה להקרא רשע להחזיר ולמוכרו להראשון ולמסור השכירות להראשון, יכן מפורש בקידושין דף נ"ט שר' אבא לא הוה ידע דרב גידל הוה מהפיך בההיא ארעא ומ"מ א"ל ר' יצחק נפחא השתא נמי ניתבה ניהליה מר אלמא דאפילו בלא ידע אם לא יהבה לרב גידל היה נקרא רשע.

ואף שיש קצת להקשות אם היה אסור מדינא לר׳ אבא להחזיק הקרקע איך לא קבל המעות ונגרם ע"י זה שר׳ גידל לא נחית לה ולא נתקן כלום. דהא האיסור הוא כדי שתהיה השדה לרי גידל והרי כיון שר׳ גידל אינו רוצה במתנה ולא נחית לה היה לו לר' אבא בשביל זה ליקח המעות אף שלא מסמנא מלתא, אלא משמע קצת דמדינא כיון שלא ידע לא היה מחריב להחזירה לרב גידל אלא מצד מדת חסידות ולכן לא היה מחריב בשביל מדת חסידות לותר על מה שלא מסמנא מלתא דהא נחשב כהפסד, ומה שלא נחית לה כיון שאינו מחוייב להפסיד בשביל זה אולי חשש שאם נחית לה לא יאמינו לו שלא ידע ויחשדוהו שעשה איסור. נראה דאינו כלום דמדת חסידות לא היה תובע ר' יצחק נפחא מר' אבא ולומר לו השתא נמי ניתבה ניהליה מר אלא משמע דמדינא הוא שאף בלא ידע הוי האיסור אם ישאר בהקרקע שהפך בה ר' גידל. ול"ד למה שאיתא בב"מ דף פ"ג בהנהו שקולאי דתברו

Rav Moshe disagrees with the Pischai Teshuva and requires one who

unknowingly transgressed 'Ani Hamehapech' to give up the sale. Although

Bais Din cannot force him to do so, if he doesn't return it willingly he is

ואלו שלומדים מקרא עם הקטנים שרשאין ליקח שכר גמי כיון שיש עכ״ם מעלה שלא ליקח שכר דלכן היו מקומות שלא נטלו שכר גם על המקרא עיין בנדרים דף ל"ז בר"ן וכן ברמב"ם פ"א מת"ת ה"ו ובש"ע יו"ד סי׳ רמ"ה סעי׳ ו׳ איתא היה מנהג בעיר שלוקה שכר עייש לא מסתבר שיוכלו למנוע לאחרים מלעשות מצוה, דהוא כשימצאו מי שילמד כחנם רק ישלמו לו באופן שכר בטלה. וגם מסתבר כיון שבטול תינוקות של בית רבן הוא חטא גדול שאין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תשב"ר. אף שרשאי ליטול שכר ולא לקבל עליו ללמד בחנם אף אם אין אחר שם ללמד אותם הוא רק משום שלא רק עליו לבדו מוטל אלא על כל בני העיר אבל מאחר שכבר קבל עליו שעתה היה מוטל רק עליו וכשיבטל אותם נמצא שהוא המבטל, וחטא אסור לאדם לעשות בשביל הרוחת ממון ויאסר ממילא גם הוא לילך לבקש אף פרנסה אחרת עד שיעמיד אחר תחתינ.

וזהו מדינא אבל אם הוא באופן שאין להם כדי צורכן שלכן קשה לפניהם ללמד בטוב עם התלמידים והאומדנא חזקה וברורה שאם לא ילמדו יום או יומים יועיל שהמתעסקים ישלמו בזמן ויוטיפו להם כדי צורכן אז אולי יש מקום להתיר מהא דעת לעשות לה׳ הפרו תורתך כדי שזה יועיל שיוכלו ללמד אתם כהוגן כשלא יצטרכו לדאוג ולהטרד בחזרה אחרי עוד איזה פרנסה. אבל צריך ע"ז ישוב דעת גדול ולאמוד הדבר היטב בכל הפרטים ולכן צריך להתרחק מזה ככל האפשרי.

וממילא לפ״מ שבארתי אין חלוק במלמדים בין יש להם חווה או לא ואין חלוק בין התנו שיוכלו לבטל העת כשלא ישלמו להם בזמן ובין לא התנו. ולא בין לבטל לגמרי גם שלא להשגיח עלייהו ובין רק שלא ללמד אתם.

ולענין השכר לימים שלא למדו אם היה כדין מחמת שאמדו שיהיה תועלת והיה באופן שקשה לפניהם ללמד ודאי צריך ליתן להם השכר. ואם היה באופן שהיה אסור להם שלא ללמד מסתבר מדינא שאין חייבין ליתן להם אבל מצד וארחות צדיקים שבסוף פ' האומנין צריך ליתן להם כי לא מטובה בטלו מעבודתם ללמד אלא מרוב צער ועוני וחשבו שיהיה תועלית מזה.

ידידו בברכו.

משה פיינשטיין

אגרות משה - ד (חו"מ א, או"ח ב, אה"ע ב) פיינשטיין, משה בן דוד עמוד מס 111**הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה**

אגרות משה חו"מ חלק א' סימן ס' פליג על החמדת שלמה שהביא הפ

פליג על החמדת שלמה שהביא הפ"ת הנ"ל וס"ל שאפילו עשה בשוגג חייב להחזיר על פי דין, ואם אינו מחזיר מקרי רשע. וכ"ש אם היה יכול לידע ולא חקר אם חבירו מהפך, לכו"ע מקרי רשע.

indeed considered a rasha.

חושו משפמ

לרבב״ח חביתא דחמרא ואמר לו רב שיתן להו גלימיהו וגם אגרייהו מצד וארחות צדיקים תשמור. דשם נראה דהוא מדין כופין על הצדקה כיון שהיו עניים ולא היה להם מה לאכול שלכן כפהו באמירתו שמחוייב למחול להם תביעתו מה שחייבים לו השקולאי על הפשיעה שלא נזהרו בשמירתם וממילא מחוייב להם אגדייהו. ומטעם זה לא היה יכול רבב"ח לומר שמדין צדקה אין מוטלין עליו יותר מעל כל בני העיר, דהחיוב עליו היה למחול תביעתו שבני העיר אין מחויבין מדין צדקה ליתן להם מעות שישלמו לו וממילא היה מוטל זה רק עליו.

ומדויק לפ"ז מה שהביא קרא דלמען תלך בדרך טובים שלכאורה איזה משמעות יש בקרא זה שצריך לותר על ממונו. ובשלמא לרש"י והנ"י שמפרשי שהוא למוד שצריך לילך לפנים משורת הדין ניחא שטובים עושים לפנים משוה"ד כמפורש בנ"י עיי"ש. אבל התוס׳ ב״מ דף כ״ד כתבו שמצד לפנים משוה״ד אין לו להפסיד ממונו ולהכי לא מייתי הכרא דאשר יעשון עיי"ש א"כ איך למדין מדרך טובים שצריך להפסיד ממונו. אבל למה שבארתי ניחא דטובים אינם נושים בחבידיהם כשיודעין שאין להם שאסור זה מקרא דלא תהיה לו כנושה כמפורש בב"מ דף ע"ה, וכן אינם נוטלים משכון בעצמם אף לא באופן ניתוח כדאיתא שם בדף קי"ג שאסור, וההיתר בכאן צריך לומר דהיו גלימייהו מתחלה אצל רבב״ח שזה מותר לעכב לכן מצד דרך טובים יש להו להחמיר שאף שגלימיהו מונחין אצלם מתחלה יתנהגו כמונחין אצל החייב להם שלא ישקלו לגלימייהו להחזיקם ושלא יהיו נושים בו כיון שיודעין שאין לו חה אמר רב לרבב״ה שיתנהג בדרך טובים זה. והיה סבור רבב"ח שלא אמר לו שימחול אלא שיחזיר להם גלימיהו וישאר החוב בעצם עלייהו שישלמו כשיתעשרו וממילא אין צריך ליתן אגרייהו, ומצד צדקה אינם מוטלין עליו יותר מעל כל בני העיר. ואמר לו רב שמצד ארחות צדיקים תשמור יש לו למחול להם כיון שהם עניים ואין להם לשלם וברוב הפעמים לא מצוי שיתעשרו כמפורש בגיטין דף ל׳ דעני שיתעשר לא שכיחא אף לעשירות קצת כהסך שלא יוכל ליקח מעשר עני, ולכן בשביל חשש רחוק יש לצדיקים למחול שלא ישאר לוה ולא ישלם. וממילא מאחר שעליך למחול הרי מחריב אתה לשלם להם אגרייהו מדינא כיון שהם אין חייבין לך כלום.

עכ"פ ממה שא"ר יצחק נפחא דניתבה ניהליה הוא מדינא שלא יהיה רשע, וחזינן שהוא נקרא רשע אף בלא ידע אם לא יהבה ניהליה. האף

שלמעשה לא לקחה ר' גידל מים נסתלק האיסור מר׳ אבא כיון שהיה ר׳ גידל יכול לקכלה ורק בשביל מדת חסידות דשונא מתנות יחיה לא רצה לקבל לא היה יכול בשביל זה למנוע סלוק האיסור מר׳ אבא. ולכן סתמו הפוסקים שאסור מדין מהפך בחררה ולא חלקו בין ידע ללא ידע משום דאף בלא ידע הוא מדינא. לכן טענה זו דלא ידע אינה מענה. ועייו כפ"ת סק"ב הביא מתשובת חמרת שלמה דבשוגג דלא ידע אין עליו שום דין כלל ומה שאמר ר׳ יצחק נפחא לר׳ אבא ניתבה ניהליה מר הוא רק למדת חסידות והוא דבר תמוה אצלי ולא נכון כלל, וכ"ש שא"א לומר כן למשיכ שם דאינו מתקן כלל המעשה רשע שעשה אם לא שעושה כן דרך תשובה וחרטה. שלא היה שייך מדת חסידות להחזיר דתשובה לא שייך כיון שלא ידע וצ"ע בכוונתו. וגם מסתבר שיש להחשיב זה כידע. דכיון דידע שחברו היה מהפך היה לו לשאול ממנו אם האמת שאינו רוצה להשתכר ולא לסמוך אהשערות בעלמא ועל אמירת אחרים אלא היה לו בעצמו לשאול ומדלא שאל הוא כידע, ולכן ודאי יש בזה משום מהפך בחררה אד לבעל חמרת שלמה.

אך יש לדון בזה אם לא אפשר להשתכר אצל אחרים שאולי יש לדון כהפקר ומתנה שפליגי הראשונים והרמ"א כתב שם וסברא הראשונה נראה עיקר שאין בכזה דין מהפך בחררה כיון שאינו יכול למצא במקום אחר. אבל הוא רק כשמלאכה אחרת לא יעשה בשום אופן שייך לומר שאם בעיר זו ליכא מקום למצא להשתכר לתלמידים אחרים הוא כהפקר ומתנה. אבל אם גם מלאכה אחרת היה עושה הוא כסתם פעולה שיש בזה משום מהפר בחררה. ודבר זה לא ידוע לי ואתה ודירך ששניכם הם יראי ה' תבררו בין עצמכם איך לדון בזה.

גם יש לדת בהא שכתב הרמ"א דאם היו מהוסרין עדיין הפסיקה שהמוכר רוצה בכך והקונה רוצה יותר בזול מותר לאחר לקנותו, אבל כבר כתב הפרישה והובא בפ״ת סק״ג שהוא באופן שהלוקח הלך מהמוכר ואמר לא אתן יותר מזה שנתבטל המקח אבל כשמתעסקים בפיסוקו זה להוסיף חה לגרוע ולולא שבא השלישי היו משווים נפשם יש בזה דין השגת גבול ומהפך בחררה עייש וכמובן ענין זה הוא בכאן דודאי היו משווים נפשם ויש בזה משום מהפך כחררה.

ומה שיש לדון מהא דמודה ר״ה במקרי דרדקי דלא מצי מעכב בב"ב דף כ"א הוא רק שמלמד אחד יכול לקבוע מקומו במקום קרוב למלמד האחר. אבל לא לקבל החלמידים שכבר עסק המלמד האחר

אגרות משה - ד (חו"מ א, או"ח ב, אה"ע ב) פיינשטיין, משה בן דוד עמוד מס 112**הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה**

C()re Curriculum

(subject to change)

Business Halacha Fundamentals

Elul 5780

- Dina D'malchusa Dina- 2*
 - › Obligation to Adhere to Civil Law
 - How Civil Law Impacts Agreements Between Two Parties
- Common Business Practice & Minhag Mevatel Halacha - 2
 - What Constitutes a Minhag
 - How Minhag Impacts Employment, Tenancy,
 Partnerships and Real Estate Deals etc.

Tishrei 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

Business and Employment on Chol Hamoed

Setting Up A Kosher Business

Winter 5781

- Introduction to Choshen Mishpat & Business Halacha -1
- Gezel 3
- Gezel Akum, Ta'os and Mate' Akum -2

- Geneivas Da'as 1
- Acceptable Marketing 1
- Halachic Considerations of Corporate Gifting 1
- Halachos of Employment -4
 - › Backing Out
 - Where Backing Out Causes a Loss
 - Working Pro Bono and Hiring Jewish
 - › Obligations of Employer and Employee
- Halachic Deals and Documents 4
 - Understanding Asmachta
 - › Agreements and Kinyan Devarim
 - > The Halachic "Agreement Validation" Clause
 - > Non-Competes and Non-Circumvent Agreements
- Partnerships & Corporations 4
 - > Structuring
 - Legal Entities and Trusts
 - Management
 - Divisions of Profits and Losses

Nissan 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

- Corporate Chametz The Issues and the Solutions
- Isurei Hana'ah

Maintaining A Kosher Business

Summer 5781 - Commitments and Kinyanim

- Hasagas Gevul and Competition 4
- Kinyanim Expounded 2
- Situmta The Kinyanim of the Marketplace 1
- Mi Shepara, Mechusar Amana etc. 2
- Ona'ah 2
- Mekach Ta'os- 4

Summer Break 5781 (Special Edition)

- Tzedaka and Maaser
 - > As a Business and Individual

Elul 5781 - Maintaining a Kosher Work Environment

- Yichud in the Workplace 2
- Interaction With the Opposite Gender 2

Tishrei 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

• Websites and E-Commerce on Shabbos and Yom Tov

Winter 5782 (Leap Year) - 1st Semester

- Loans and Guarantees 2
- Ribbis 101/The Basics 4
- Insurance Issues 1
- Brokerage 2
- Lashon Hara in Business 2
- Legal Holidays and Chukos HaGoyim 1

Winter 5782 - 2nd Semester - When Things Don't Go As Expected:

- Bais Din 3
- Din and Lifnim Mishuras Hadin 2
- Arka'os 2
- Quitting, Firing, and Severance 2
- Partnership Dissolution 2
- Collections 2
- Bankruptcy 1

Nissan 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

Maintaining a Facility on Pesach

Summer 5782 - Final Testing and Review

PART IV

Industry-Specific & In-Depth Supplemental Tracks

Choshen Mishpat Supplemental Track

- More In-Depth and Intricate Learning of Previous Topics
- Nizkei Shcheinim
- · Mazik, Garmi, and Halachic Torts
- Hashavas Aveida
- Mitzva of Lending
- Yerusha and Trusts
- Trustees and Executors
- Shomrim and Fiduciaries
- · Shluchim and Agents
- Harsha'a and Power of Attorney
- The Shibuda D'Reb Nosson Law
- · Hefker, Pruzbul, and Other Choshen Mishpat Topics

Real Estate Track:

- · General Real Estate
- Bar Metzra
- Acquisitions and Ani Hamehapech
- Lo Sachmod
- Brokerage
- · Landlord/Tenant
- Zoning Laws
- · Rent Control and Evictions
- Fix and Flip
- Administrations and Boards

HealthCare Track:

- Shabbos and Yom Tov
- The Kosher Kitchen
- Employment Training
- Facility and HousekeepingCompliance and Fiduciary
- Partnership and Employment
- Medical Issues

Finance and Ribbis Track:

- Introduction: Understanding Ribbis
- Ribbis of Non Jews and Mumar
- Foreign Currencies & Commodities: Se'ah Bese'ah Applications
- Corporate Lending & Borrowing
- Credit Unions Ownership in Ribbis Entities
- Credit Unions: Paying Ribbis by Court Order
- Pesika:Deposits & Price Guarantees
- Tarsha- Paying for Credit & Early Bird Specials
- Arvus & Ribbis: Cosigning on a Non Jew's Loan
- Arvus & Ribbis: Cosigning on a Ribbis Loan
- Differentiating Between Expenses & Interest: Defining the Two
- Ribbis in Partnerships
- Ribbis in Contracts Capital Calls and Late Fees
- Deal Syndication & the Real Estate Process From Negotiation to Closing
- Ribbis as a Knas: Fines & Penalties
- Purchasing Tax Liens and Mortgage Bundles
- Using a Purchased Item When the Sale was Reversed
- Selling Conditional on Reversing the Sale
- Ribbis Responsibilities of Lawyers, Brokers, and Witnesses
- Review of Ribbis Fundamentals
- Hard Money Loans & Heter Iska Kulo Pikadon; Chatzi Milve
- Heter Iska- The Approach of Reb Moshe Feinstein
- Heter Iska Klali and Loans Specified to be Al Pi Heter Iska
- Ribbis Mukdemes Ribbis MeUcheres
- Ribbis Devarim
- · Defining Ribbis: Gifts, Favours and Charitable Donations

A TRANSCRIPTION OF THE YORUCHA CURRICULUM WEEKLY OVERVIEW VIDEO

Competition in Halacha

HaRav Chaim Weg

Part I:

WHY MUST WE WORK FOR OUR LIVELIHOODS?

In Sha'ar Habitachon, the Chovos Halevavos discusses a fundamental question: Why did Hashem create the world in such a way that man must work for his basic needs? In the animal kingdom, all creatures are provided with what they need to survive, and no animal must "work for a living". Only man was made lacking many things and, therefore, he needs to work and toil in order to earn money to sustain himself. Why is this so?

He answers that the need to work for one's livelihood is a test of our *bitachon*. The real truth is that the amount of money one will earn in a year is decreed on Rosh Hashana; however, there is an obligation of *hishtadlus*. One must work for a living to fulfill this obligation and Hashem is testing us to see how we undertake this challenge. If one does his *hishtadlus* within the parameters of halacha, he has passed the test. If he does his *hishtadlus* in a forbidden manner, he has failed.

When it comes to the laws of hasagas gevul, one has a prime opportunity to express his emunah and bitachon. There are many people who would never steal anything or sell defective merchandise, but when it comes to competing, they believe in the capitalistic concept of open and free markets and assume they can do whatever they feel to get ahead. They fail

to recognize that they are bound by halacha, which dictates how and when one may compete with others.

If a person would have true *bitachon*, he would realize that all of his profits are decreed on Rosh Hashana, and he would accept the fact that he gains nothing by engaging in acts of *hishtadlus* that are forbidden by the Torah. He would know that even if it seems that he is losing out by not competing more vigorously, he is, in fact, not losing a thing by sticking to the laws of the Torah.

The Chazon Ish writes that when one is halachically permitted to compete, competing can be part of his hishtadlus. However, where halacha dictates that it is forbidden for him to compete, anything he does to that end borders on the prohibition of stealing. This may be a difficult concept to accept, as a competitor is not openly stealing and may not feel like a thief, but if one has proper bitachon he will be able to recognize that this is the mandate of halacha and he will not lose by obeying it.

THREE CATEGORIES OF COMPETITION:

Competition can be divided into three categories: instances where it is 100% permitted to compete, instances where it is 100% forbidden to compete, and instances where it is halachically permitted to compete but righteous people are encouraged to be stringent and avoid competing. Regarding the third category, the Rambam says that a "talmid chochom" should not do business in such cases, and the Shulchan Aruch Harav says it is "midas chasidus" not to compete.

1. TACTICS THAT ANYONE CAN DO:

It is completely permitted for existing stores to engage in practices that all of their competitors could do as well should they so choose. This means that it is permitted to entice customers to one's store through sales, promotions, door prizes or any other tactic that one's competitors could technically do as well. Since this is 100% permitted, it is not even a *midas chasidus* to avoid such practices.

2. LOCALS AND NON-LOCALS:

From the Gemara in Bava Basra (21B), we learn that one is permitted to open a new business in the same town that a business of the same kind already exists, even if he will be causing that business a loss in profits. The Gemara adds that only one who lives in the same city may open a competing store that will cause a loss of profits to a local store. Someone who does not live in that town may not open a competing store if he will be causing any loss to an existing store. The Chazon Ish writes that doing so would be a transgression of the Biblical commandment against theft.

To illustrate, if someone is practicing law in a certain city and a lawyer who lives out-of-town wants to open a law practice in the same town; if there is a need for a second lawyer in that town so that he will not be infringing at all on the business of the existing lawyer and will not be causing him any loss, then it would be permitted for him to open. If he will be infringing upon the existing lawyer at all and causing him any loss, he would not be allowed to open. The same would apply to any other service, such as a painter, repairman or any kind of store.

While it is permitted for a local resident to open a competing store that will negatively affect existing businesses, there is a *midas chasidus* not to do so if it will negatively affect the existing stores income. If one wishes to be stringent like this *midas chasidus*, he will only open a store if he knows there is enough business to go around and the existing stores will not suffer a loss. Even if he forces them to work harder, advertise better, or offer better service in order to avoid losing some of their income, that is not considered infringing on their business at all, and there is no *midas chasidus* not to open in such a case.

THE EXCEPTION: TALMUD TORAH:

The teaching of Torah is an exception to the general rule that a non-local is not allowed to compete with local businesses if he is harming them in any way. The Gemara clearly says that when it comes to teaching Torah, competition is always permitted due to the dictum of "kinas sofrim tarbeh chochmah", competition increases the quality of everyone's learning. Hence, anyone is allowed to offer a service related to teaching Torah, even if he lives outside the city and even if he will be putting existing Torah teachers in the city out of business completely.

Regarding this rule, the Chazon Ish states his dictum that one must know the halacha before taking action against a competing business one views as a threat. While he acknowledges that if someone from out-oftown would open a store to compete with locals and harm their business, he would be in the wrong and it would be permitted to take action to shut him down, he notes however, that if someone from out-of-town would open a new school to teach Torah and the locals would shut him down, they would be the ones acting inappropriately and they would be considered thieves.

3. PUTTING YOUR COMPETITOR OUT OF BUSINESS:

Although as mentioned, it is permitted for a local resident to open a competing store that will cause a loss in profits to an existing store, there is a notable exception to this rule. If one would be completely putting the existing store out of businesses by opening a competition, it would be forbidden to open.

The Aviasaf gives an example of someone that opens a new business further up a one-way street from an established business. Anyone who walks on this street will encounter the new store first, and, therefore, there is no reason why anyone would make the effort to walk further to go to the existing store. This is his illustration of a case where an existing business will be completely ruined by the opening of a competing store, which is forbidden by halacha even for someone living in the same city.

Gedolei Acharonim, including the Chasam Sofer, accept this position. Rav Moshe Feinstein also accepts this position in two of his teshuvos. Therefore, before one

(continued on pg. 91)

opens a business, he must determine whether he will be putting an existing store out of business or whether there's enough business for both of them to survive. He will need to speak with competent experts who can determine if the new store will be ruining the existing business or will only be taking away some of its profits.

Rav Moshe discusses an instance where there is not enough business in one town to support two of the same genres of stores. For example, if a small town has one existing sefarim store and someone wants to open a competing store, it would only be permitted if there is enough business in town to support two stores and give them both enough profits to remain sustainable.

A similar situation to putting someone out of business would be to undercut his prices to the extent that he can no longer compete and remain viable. A teshuva was sent to the Rama regarding a new printing house that had unlimited resources and was willing to sell sefarim at a loss in order to close the competition down. The Rama wrote that it would be forbidden to buy from this person, as he would take away all the sales from the competition and be putting him out of business completely. That would be another example of completely destroying an existing business.

The same may apply if an existing business sells many products and the new competitor is only taking away all his sales in one area, it still is forbidden, even though the existing business will still be able to earn profits in other areas.

RECAP:

One who lives locally may open a competing business even if it will cause a loss to an existing business; however, there is a *midas chasidus* not to do so if the existing business will suffer a loss of profits. If one would be ruining the existing business and forcing him to close, it would be forbidden even for a local to open a competing business. It is forbidden for a non-local to open a competing business if he will be causing existing local businesses any loss in profits.

It is interesting to note that when one looks at the *haskamos* of older sefarim, they often contain

prohibitions for anyone to print the same sefer for a certain number of years. This was done in order to protect the investment of the original printer so that his business should be able to remain open. The aforementioned teshuva of the Rama went so far as to prohibit anyone from buying a sefer that was printed in transgression of this prohibition, which indicates that if a business is acting out of the realm of halacha, it is forbidden to support such a business.

Part II:

YOM HASHUK:

In Part 1 of this series, we explained that someone who does not live in a particular city is not allowed to open a store there if it will infringe on the livelihood of local merchants, even if he will not be putting them out of business completely. There are, however, some exceptions to this rule.

The Gemara in Bava Basra (22A) speaks about a city that had a "yom hashuk", a market day when many people gathered to buy and sell goods. On this day, merchants from surrounding cities would come as well to peddle their wares. The Gemara says that in such a case, it would be permitted for out-of-towners to sell their products and compete with the locals because many buyers also come from outside the city to make purchases, and the non-local sellers can sell to the non-local buyers, which will not have a negative impact on the local merchants.

The Poskim explain that it would be forbidden for a non-local vendor to peddle his wares door-to-door to the local residents, as this would be considered trying to attract the locals in a non-permissible manner; however, if the out-of-town vendor is selling in the marketplace to the general public, he is permitted to do so because we can assume that he is attracting non-local buyers. He does not have to ascertain the residency information of every purchaser to make sure they do not live locally, as he can assume that the majority of buyers on the *yom hashuk* are not local.>>

SUGYA COVERING THE HALACHOS OF INFRINGEMENT & COMPETITION

In contemporary times, we do not have a *yom hashuk* in this form; however, the world wide web, through which merchants target customers across the entire world, bears much similarity to the *yom hashuk* format. The internet is a central location where people from all over gather to make purchases and merchants from all over gather to make sales. This would seemingly be comparable to a *yom hashuk*, where every merchant is permitted to sell to whichever buyers are attracted to him; therefore, online sellers would be allowed to advertise their wares for the general public and accept whatever orders they get, and local merchants would not be allowed to stop them from selling to locals or to stop locals from buying from them.

If an online vendor would want to advertise in local publications and specifically target local residents as potential customers, however, that would not be allowed, as that would be similar to going from door-to-door to attract local customers. But as long as they are only advertising globally, local vendors cannot do anything to stop them.

NO LIMITS ON THE PURCHASERS:

From the halacha of *yom hashuk*, we see an important concept in the laws of competition. We see that there is no real limitation on where purchasers may buy from and no prohibition for them to deliberately take their business to non-local vendors.

If someone would open a store in a local area in a way that transgresses halacha, it would be forbidden for locals to purchase from him; but that is only because they would be facilitating his breach of halacha. If a local would decide on his own that he wishes to travel out-of-town to make purchases, however, local vendors cannot do anything to stop him from doing so and he is not transgressing any prohibition, even though this may be harmful to local commerce.

The Pischei Teshuva cites a *machlokes haposkim* regarding whether locals can prevent outsiders from coming to their town to shop and make purchases if they feel this will have a negative impact on the local economy by diminishing their supply of specific items. Since this is a matter of debate amongst the Poskim, one would not be permitted to take steps to block

non-locals from coming to town to shop.

Thus, practically speaking, we see that if a local resident wants to shop out-of-town, local vendors can do nothing to stop him, and if non-locals want to come to a city to shop there, the locals can't do anything to force them out.

NON-LOCAL WEDDINGS:

This halacha is very relevant today due to a situation that has come up as a result of the COVID pandemic.

In some communities, government regulations of public gatherings are still very strict, while in others the rules are somewhat more lenient. In Canada, for example, it is currently almost impossible to make a wedding, while in Lakewood it is much easier. Due to this circumstance, many people from Canada have been booking *chasuna* halls in Lakewood and making their weddings there. Locals may be upset by this, as the halls are all booked up and they cannot get a date for their children's wedding. While this may be a hardship for people, based on what we just stated they have no halachic recourse to stop Canadians from coming to Lakewood to make weddings.

Local bais dins do have a right to make *takanos* for their city, and if the batei din of Lakewood would choose to decree that only locals should be allowed to use local halls in order to mitigate the problem of couples being stuck in limbo for months before being able to get married, they would have a right to do so; however, simply from the laws of unfair competition, the locals cannot use halacha to keep out non-locals.

WHOLESALE VS. RETAIL:

Our entire discussion of competition until now has focused on retail selling. The Rosh and many other Poskim rule that there are no limitations when it comes to wholesale selling. Thus, even non-locals would be allowed to compete with locals and infringe on their business when it comes to wholesale. The Pilpulei Charifta explains that wholesale is always a global market and limiting wholesale sellers to one specific location would destroy the entire chain of

(continued on pg. 93)

commerce and be harmful to all buyers; therefore, it would be impossible to place such limitations on them.

This halacha, again, is based on the premise that the laws of unfair competition relate entirely to sellers, while buyers are not limited in what they may or may not do. Since wholesale selling is needed for the good of the purchasers, it cannot be limited and the market cannot be restricted in such a manner that will harm the buying public.

TOVAS HALEKUCHOS:

This brings us to the concept of "tovas halekuchos", which means that competition is permitted if there is a clear benefit for the buyers.

According to this rule, if local residents want a competing store in their town, it would be permitted to bring in a non-local to open such a store. The Rema (Choshen Mishpat 196:7) rules that a non-local merchant cannot be blocked from opening a competing store if he is offering better prices or higher quality merchandise. Since this is a "tovas halekuchos", the prohibition of competing with local stores does not apply.

There is a *machlokes* between the Poskim if the cheaper price the competing store is offering must be significantly less than what the existing store charges or even a bit less is sufficient; however, the Pischei Choshen points out that if the quality of goods is better, even a slightly superior quality would be enough to allow a non-local to compete with local stores.

This rule would also apply to a service provider. If a lawyer, plumber, painter or any service provider from out-of-town wants to offer services in a city and compete with the locals, he would be allowed to if he is offering better prices or better-quality work in any way.

The Pischei Choshen adds one caveat and indicates that it would still not be permitted for a non-local to put a local completely out of business, even if he is offering better quality. For example, if a town has one pizza shop, and the quality of their pizza leaves much to be desired. A local resident would be allowed to open a new pizza shop to compete with them, and he would even be allowed to put them out of business,

as they have the ability to shape up and remain in business by offering the same quality as the new shop. An out-of-towner, however, would only be allowed to open a second shop if he is merely causing a loss to the existing shop, but not if he will be putting them out of business completely.

LOBBYING TO KEEP THE COMPETITION OUT:

If someone wants to open a competing store in a permitted manner, it is obvious that the existing stores would not be allowed to lobby the local authorities to prevent him from opening; however, the Chazon Ish, based on a Maharik, understands that this can be done to prevent someone from attaining a status that would make it permitted for him to open a competing store.

To illustrate, if a local resident, who has the right to open a competing store, wishes to open for business, it would be forbidden to lobby the authorities to stop him. If a non-local resident wishes to open a competing business in a way that is forbidden by halacha, all steps can be taken to prevent him from doing so. If this non-local person wishes to move to town in order to make it permissible for him to open and then to open his competing business, it would also be permitted to use the authorities to prevent him from moving to town. Since he has not yet attained the status of one who is permitted to open a competing store, it would be permitted to do what is possible to stop him from gaining that status.

Similarly, the Chazon Ish discusses a case where an employer laid off workers in a permissible manner and then hires new workers. The fired workers are angered by this turn of events and want to form a picket line outside the business to keep the new workers and the customers from entering. The Chazon Ish rules that since the employer was acting within the framework of halacha, it would be forbidden to make such a picket line and it would also be forbidden to use the authorities to prevent the business from operating. He concludes that anyone who uses authorities to harm someone who is acting fully within the parameters of halacha is a thief; however, if one has not yet attained the status of being halachically allowed to do

>>

something, it would be permitted to prevent him from earning that status.

TOVAS HA'IR:

In this vein, it is important to note that when our batei din operated at their full authority and autonomy, they would often make *takanos l'tovas ha'ir*, decrees for the good of the city. Today, bais din does not have the power to operate that way, but the community can use their influence to lobby authorities to do the things that bais din would have done if they had the strength to do so. The Chasam Sofer says that such decrees were made to allow basic commerce to survive, and when bais din cannot make such *takanos*, the public has the right to use whatever means they have at their disposal to enact the same type of decrees.

The same would apply for safety issues. The Bais Shmuel speaks of a story where a man was producing and selling gunpowder in a building that was not properly fireproofed. He says it would be permitted to alert the authorities, as this represents a clear danger and if bais din would have the power, they would shut him down.

Obviously, before such steps are taken one would have to ensure that he is being intellectually honest and is not allowing his personal interests to cloud his judgment. When someone stands to personally gain or lose from a certain business action, he often cannot make impartial decisions; therefore, he would need to speak to others to get a clear perspective before tasking drastic steps like involving the authorities.

Part III:

ANI MEHAPECH BECHARARA:

The Gemara discusses a case of "ani mehapech becharara", which literally means that a poor man is exerting effort in an attempt to get hold of a cookie. The Gemara says that if a second person would jump in and grab the cookie before the first person can get it, he would be called a *rasha*, a wicked person.

Since the poor man has already made efforts to obtain this cookie, halacha requires others to desist from trying to get it and to let him have it. If someone does grab it before him, he is labeled a *rasha*.

The Gemara is obviously an analogy for any case where one person is trying to acquire a certain object and someone else grabs it first. If conditions are met to forbid him from doing so, he would be considered to be acting incorrectly and he would get the label of *rasha*.

PURCHASING OR TAKING FROM HEFKER?

The first question we need to discuss is how the poor man in the analogy was trying to obtain the cookie. Was he attempting to buy it, or was it an ownerless cookie that he was trying to pick up for free?

There are two cases in the Gemara in Bava Metziah that shed some light on this question. Both of these cases would seem to fall under the category of *ani mehapech becharara*, but the Gemara makes no mention of this prohibition.

The first case involves a person who sees an ownerless item in the street and lays down on top of it. Doing so is not a halachically valid method of acquiring ownership of the item. While he is lying there, another man comes along and takes the item for himself. The Gemara says that the second man gets to keep the item. It makes no mention of the prohibition of ani mehapech becharara and does not say that the second man on the scene is a rasha for grabbing the item.

The second case discussed in the Gemara involves poor people who were collecting *peah* from a field. One poor man took his garment and threw it on top of some *peah* in an attempt to gain possession of it. Again, such an action does not constitute a valid *kinyan* and the Gemara says that someone else may come along and take this *peah* for himself. Once again, it does not say that he is considered a *rasha* for taking the *peah* away from the first man.

The Rishonim offer various answers to the question (continued on pg. 95)

of why the Gemara does not mention *ani mehapech* becharara in these two cases.

Tosfos says that ani mehapech becharara only applies in the case of a purchase. If one person is exerting effort to try to buy an item, a second person is not allowed to interfere and usurp the deal. This is because he has the option of purchasing the same product elsewhere, so it is improper to obstruct someone else's purchase; however, if one person is trying to take control of an ownerless item, Tosfos says that a second person is not prohibited from grabbing the item away before he gets it. This is because there are no other opportunities to get this item for free, so the second person cannot be told to leave this specific item alone and get it from somewhere else.

Rashi argues and says that ani mehapech becharara applies even for ownerless items and says that it would be forbidden to grab away such an item from someone who has already exerted efforts to get ahold of it, and one who does so would be labeled a rasha. The Ramban agrees with Rashi and offers two separate answers to explain the two cases in the Gemara. He says that in the case of the lost object, the first man did not exert any real effort to get ahold of it, as lying down atop an object is not considered a genuine effort and does not require any real work. Since he did not truly exert any effort, when the second person grabs it is not considered to be taking it away from the first person and one who does so would not be called a rasha.

The Ramban explains the other case by explaining that all poor people have equal rights on the *peah* and everyone is equally trying to get it. Since the second man is also canvassing the field in search of *peah*, he is considered to be exerting as much effort as the first man, and has no less rights to any of the *peah* than him until one of them makes a valid *kinyan*; therefore, he is not considered a *rasha* for taking it.

What comes out from this *machlokes* is that if an item is ownerless, Tosfos would say there is no prohibition of *ani mehapech becharara* for someone to grab it away from a person who is trying to get it. Rashi and the Ramban say that *ani mehapech becharara* would apply, but only if the first person exerted a substantial effort and only if the second person was not exerting equal efforts to the first person.

The Shulchan Aruch cites both opinions. The Rama rules like Tosfos, that there is no prohibition of *ani mehapech becharara* when it comes to an ownerless item. Rav Moshe Feinstein writes that although this is the halacha, one who fears Heaven should be stringent and should not interfere when he sees someone else exerting effort to obtain an ownerless item.

WHAT ARE THE CONSEQUENCES OF BEING LABELED A RASHA?

As we said, one who transgresses this prohibition and grabs an item away from an *ani mehapech becharara* is called a *rasha*. What are the consequences of this label?

The Sm"a says that it can be announced publicly that he is wicked man. Most Acharonim learn that this is the entire consequence and bais din cannot force him to give the item to the other party. His only punishment is that he will be publicly shamed and called a *rasha*. If he does *teshuva* and returns the item, people will have to stop calling him a *rasha*. The Pischei Teshuva discusses whether returning the item is sufficient or if he also has to express remorse for what he did in order for him to lose the label of *rasha*.

GRABBING AWAY UNINTENTIONALLY:

What if the second person on the scene grabbed the item without realizing that someone else was trying to purchase it before he came along?

The Pischei Teshuva says that his act obviously cannot be labeled wicked, as he had no idea that he was doing something wrong. He says that, therefore, he has a right to keep the item and cannot be called a *rasha*. He does say that it would be a "*midas chasidas*" to give the item back to the other party. Rav Moshe Feinstein disagrees and says that even if someone took the item inadvertently from another person who was trying to buy it, he still will be called a *rasha* if he doesn't give it back.

A UNIQUE SALE:

We explained that the halacha is that there is no

>>

SUGYA COVERING THE HALACHOS OF INFRINGEMENT & COMPETITION

problem of ani mehapech becharara in the case of an ownerless item because the second party has no other opportunity to obtain this item other than to grab it. Would the same apply in an instance of a unique, special sale, when one would have no other opportunity to buy this item at this price other than here and now?

The Rama does, in fact, rule that a unique sale has the same status as an ownerless item, and the prohibition of *ani mehapech becharara* would not apply. The Shach disagrees and says in the name of the Ramban that the Rabbanim forbade one to grab away an item in any case of a purchase, and a unique sale is not an exception. The Avnei Nezer rules like the Rama, while the Aruch Hashulchan rules like the Shach.

HIRING WORKERS:

The rule of *ani mehapech becharara* also applies when hiring workers. If someone is trying to hire a worker, a second person would not be allowed to jump in and lure the worker away with a better offer.

What if the worker is uniquely skilled and someone with his quality work is not available elsewhere? For example, what if good cleaning help is hard to come by, and someone wants to hire away a quality maid from his friend?

It would seem that this would hinge on the abovementioned *machlokes* between the Rama and the Shach. Although hiring is considered a "purchase", the Rama would still say that *ani mehapech becharara* would apply whenever the same product is not available anywhere else. The Shach would still apply, as he applies this rule to all cases of sales, regardless of if the item is available elsewhere of not.

BUYERS AND SELLERS:

The rule of ani mehapech becharara only applies when one buyer tries to take away a deal from another buyer. A seller, however, may look for another buyer even if he already is in negotiations with one potential buyer who has already exerted efforts to

make the purchase. If he feels he can get a better deal elsewhere, he is allowed to try to find another customer. Similarly, a buyer is not beholden to the seller even after negotiations began, and if he wants to look for a cheaper deal, he may do so freely.

The prohibition only applies in cases where one buyer is trying to usurp a deal by offering more money or where one seller tries to usurp a deal from another seller by mixing in and offering the customer a cheaper price.

WHAT IS CONSIDERED "EFFORT"?

We said that one may not grab away a purchase once another person has exerted effort to purchase an item. But what exactly constitutes an "effort'?

The Rama rules that once a price has been agreed upon between buyer and seller and all that is missing is the *kinyan*, another buyer may not mix in and offer a higher price. If they are still haggling over the price, there is no prohibition for someone else to come along and break up the deal by offering a better price.

The Prisha disagrees and says that if two people are negotiating a deal and are still haggling over the price, but it is quite clear that they just have to iron out the details and will eventually reach an agreement, it is forbidden for someone else to interfere, even though a final price has no been agreed upon yet.

A common scenario where this would be relevant is when a contract is in the stage of attorney review. In the state of New Jersey, after a real estate contract has been signed, the attorneys for both sides have three days to work out the details and try to raise or lower the price slightly based on various factors. This would be similar to the Prisha's case where it is clear that an agreement will be reached soon and the two sides are simply haggling over the details. According to the Prisha, *ani mehapech becharara* would apply at this point.

(continued on pg. 97)

Part IV:

DUELING FISHERMEN:

The Gemara in Bava Basra (21B) discusses a case where someone has set up nets to catch fish and a second fisherman wants to lay his nets in the same area. The Gemara says that the second fisherman is not allowed to encroach on the first man's territory by putting down his own nets in the same area. Instead, he must go a bit further away so that he doesn't take away any of the fish that the first fisherman was going to catch in his nets. It seems from this Gemara that the first fisherman already has the rights to these fish, which is why the second fisherman may not infringe on his territory.

The Gemara is bothered by the fact that we know that a local resident is allowed to compete with an existing business. Accordingly, the Gemara asks why the second fisherman is not allowed to put down his nets in the same area and compete with the first fisherman.

The Gemara answers that, in this case, the first fisherman has already set his sights on these fish. Rashi explains that the fisherman has his eyes on these particular fish and has exerted effort to obtain them. Once he has done so, it is forbidden for someone else to grab them away from him.

As mentioned in the previous segment, Rashi's opinion is that the law of *ani mehapech becharara* applies even to ownerless items; therefore, although the fish are ownerless, since the first man exerted effort to try to acquire them, it would be forbidden for someone else to interfere. Rashi us thus very understandable. Tosfos, however, states that *ani mehapech becharara* does not apply to ownerless items. If so, why can't the second man compete to take possession of these fish?

Tosfos offers two answers to explain this halacha-

1. The reason *ani mehapech becharara* applies by a purchase and not by an ownerless item is because an item that is for sale can be acquired elsewhere, while an ownerless item cannot be obtained for free anywhere else; therefore, we can tell people

- not to interfere in a sale that someone else has exerted effort to obtain, as they should simply purchase the item elsewhere. However we can't tell someone not to try to obtain an ownerless item, as he cannot find a duplicate anywhere else. The case of the fish can be compared to a sale in this regard, as we can tell the second fisherman to fish elsewhere and leave the first man's territory alone; therefore, *ani mehapech becharara* would apply even according to Tosfos.
- 2. Tosfos then offers a second answer that has many practical applications. He says that a fisherman is different from someone trying to grab an ownerless item because "u'mnaso b'kach", this is his source of livelihood. If someone would try to take away the fish that he has set his sights on, he would be taking away his livelihood. Tosfos opines that this is forbidden to do, even though the fisherman has not yet acquired the fish in a halachically valid way and does not own them yet. Since he exerted efforts to gain control of these fish, we forbid anyone else from ruining his source of livelihood.

MARUFIAH:

The Rama describes a very practical application of Tosfos's second answer. He says that in some places they practiced a rule known as "marufia", which translates as "steady customer". In these places, it was ruled that if someone has a steady customer who always does business with him, a competitor would not be allowed to lure this customer away by undercutting him and offering the customer a better deal.

In olden times, many Jews made a living as money lenders. They would lend non-Jews money with interest, and often had steady customers who consistently used their service. In places where the law of *marufiah* was practiced, once someone has an ongoing relationship with a non-Jewish money borrower, a second money lender would not be allowed to offer a better rate in order to steal away this customer. This is because the first money lender has already "set his sights" on this customer, and this is comparable to the case of the fishermen in the Gemara.

SUGYA COVERING THE HALACHOS OF INFRINGEMENT & COMPETITION

As the Rama notes, this sort of *marufiah* was practiced in some areas, but not everywhere. Some places learned the Gemara differently than Tosfos's second answer, and did not consider such actions to be prohibited. Therefore, whether *marufiah* is practiced or not is dependent on the *minhag hamakom*, accepted local practice. The Shulchan Aruch Harav speaks very strongly in favor of following the rule of *marufiah* and says that anyone who fears Heaven should never steal a steady customer in such a way.

WHAT QUALIFIES AS A STEADY CUSTOMER?

The classic case of *marufiah* would be if a customer has a past business relationship with one man, and is expected to purchase from him in the future. Whether a second person may steal away this customer depends on whether or not the rule of *marufiah* is practiced in that particular location. Everyone agrees, however, that if a deal has already been agreed upon between two parties, that an interloper would be forbidden from trying to persuade the customer to back out and purchase from him instead.

To illustrate, the Shulchan Aruch speaks of a case where one money lender entered an agreement with a non-Jew to borrow money from him for 5 years at 5% interest, and the contract stipulates that the money must be paid over the 5-year period and cannot be paid upfront so that all the interest can be collected. In such a case, a second money lender would be prohibited from approaching the borrower and offering to lend him the entire amount so that he can pay back the loan upfront - ignoring the clause in the contract against this - and then pay him back over the next 5 years at 4% interest. Everyone agrees that one who interferes with a deal in this manner is called a rasha, with the Shulchan Aruch describing his action as being worse than ani mehapech becharara and typical marufiah.

We can thus break down cases of steady customers into three categories: If a customer patronized one money lender in the past and is expected to do so again, whether or not a second money lender can approach him and offer better terms is subject to

whether or not *marufiah* is practiced in that location. If money has already been lent with a contract that forbids the borrower from backing out of the deal, it would be forbidden in all places for a competitor to encourage the borrower to breach the contract and utilize his services instead.

If money was already lent but there was no clause in the contract that forbids the borrower from paying upfront and ending the relationship, the Poskim rule that it would be forbidden for a competitor to approach the non-Jew and suggest that he back out of the loan and borrow from him instead; however, if the non-Jew comes up with this idea and he is the one who initiates contact with the second money lender, since he has no contractual requirement to remain tied to the first money lender, the second man would be permitted to go along with his idea and lend him the money on better terms.

CUSTOMERS ALREADY IN A STORE:

If customers are already shopping inside a specific store, it would be forbidden for a proprietor of a competing store to approach them and try to lure them to him by offering a better deal to shop in his store. This is forbidden even in places where the rule of *marufiah* is not usually enforced. The halacha is that one is allowed to compete with another local business, even if he is adversely affecting his bottom line, but the Gemara says that the reason for this is because "zeh osek b'soch shelo v'zeh osek b'soch shelo." He will operate in his store and he will operate in his store. One is only permitted to compete with an existing business if he operates in his own store, but not if he operates inside the competing store.

In Israel, it is common for van drivers to canvass a neighborhood looking for customers. They may be tempted to stop by a bus stop and offer the people waiting for a bus to take them to their destination for a fee. According to what we just explained, this may be forbidden because the customers are already at the bus stop, which may be considered the property of the bus company, and it is forbidden to poach customers from inside someone else's business.

(continued on pg. 98)

PERMISSIBLE LURING OF CUSTOMERS:

It is always permitted to advertise one's wares or services, even if this may lure away someone else's steady customers. If one sells cars, for example, he may advertise in a newspaper. It is true that someone who always buys his cars from another dealer may see that the advertiser is offering a better deal, and this may lure him away from his steady supplier; however, since the advertiser is not approaching him directly and trying to woo him away from his competitor, this will not fall under the category of *marufiah*.

Furthermore, if a store has non-Jewish competitors who are actively trying to entice his steady customers to leave him, a Jewish competitor would be permitted to do the same. The reason why some places banned one from trying to lure away a steady customer is because the seller has already "set his sights" on this customer and is relying on his business. If he knows that non-Jews may entice the customer to leave him, he is not assured of the business and cannot be said to have this customer fully in his sights; therefore, *marufiah* would not apply.

GRABBING CHAMETZ AFTER PESACH:

There is a fascinating story discussed in a teshuva in Sefer Ma'asos Binyomin. An owner of a liquor store sold his chametz to a non-Jew before Pesach. When Pesach was over, a competitor hastened to the non-Jew and offered him more money to sell the liquor to him, rather than to the Jew who had sold it to him. By gaining possession of all of the first storeowner's liquor, he would effectively be putting him out of business.

The Ma'asos Binyomin says that this would be forbidden because of a *marufiah*. Since the first owner certainly had his sights on purchasing the chametz back from the non-Jew, he has the rights to this chametz and another buyer may not grab it away.

We see from this teshuva that the Ma'asos Binyomin held that *marufiah* does not only apply to a merchant trying to steal a customer; it also applies to a purchaser exerting effort to buy a specific item.

The Ma'asos Binyomin adds that if the second

store owner purchased the chametz from the non-Jew, bais din can take it away from him. This is very puzzling, as the Poskim say that while *marufiah* may be forbidden, bais din does not get involved and demand compensation when one transgresses. The Sharei Tzion suggests that he is saying that bais din may demand a penalty as such actions are a danger to the accepted rules of commerce, and if there would be no penalty it would be impossible to sustain the economic structure.

FRUITS KNOCKED OFF A TREE:

Another Gemara discusses a case where a poor man is knocking fruits of *peah* off a tree with a stick. He has already knocked the fruits to the ground, but has not yet picked them up to obtain ownership. The Gemara says that it is *gezel d'rabbanan*, Rabbinically decreed theft, for anyone else to pick up the fruit from the ground and take them for himself. Since the first man exerted efforts to knock down the fruits from the branches, they are already considered to be "in his sights", and anyone who grabs them away from him is considered a thief.

This becomes the basis for basic copyright and patent rights in halacha. If someone exerts much effort to create a product, he is akin to a fisherman who has already laid his nets or a poor man who has already knocked fruits off a tree. Once someone has put forth this level of effort, Chazal forbid someone else from coming along and taking his business away from him and one who does so is labeled a *rasha*.

PARNASSAH IS DECREED BY HASHEM:

The bottom line of all of these halachos is that the amount of money one will earn is decreed by Hashem on Rosh Hashanah. One has an obligation of hishtadlus, but he is only permitted to try to earn money in ways that are permitted by halacha. One who has strong emunah will recognize the fact that engaging in business tactics forbidden by halacha will not bring him any extra profits, and he will only do hishtadlus in a permitted manner.

CURRENT YORUCHA CHABUROS

BELLE HARBOR

Congregation Bais Yehuda R' Dovid Semel

BROOKLYN

Bais Aharon (Felder's) Rabbi Heshy Wolf

Yad Yosef Torah Center Rabbi Eddie Kassin

Flatbush Park Jewish Center Rabbi Eli Moskovitz Rabbi Yisroel Perelson

CHICAGO

Agudas Yisroel of West Rogers Park Rabbi Moshe Scheinberg

CLEVELAND

Beis Doniel Rabbi Dovid Aron Gross

DALLAS

Cogregation Toras Chaim Rabbi Yaakov Rich

DETROIT

Lakewood Kollel Rabbi Boruch Miller

FAR ROCKAWAY

Khal Zichron Moshe Dov Rabbi Ahron Stein

Sulitzer Bais Medrash Rabbi Avrohom Hartman

JACKSON

Khal East Veterans Rabbi Baruch Issac

LAKEWOOD

Bais HaVaad Ray Dovid Grossman

Bais Medrash of Lutzk Rabbi Yaakov Pascal

Bitbean

Rabbi Aryeh Caplan R' Ephraim Arnstein

Bernath And Rosenberg Rav Baruch Fried

R' Yossi Schuck R' Yehoshua Wolf

Madison Executive Offices Rabbi Doniel Dombroff

LAWRENCE

Heichal Dovid (W) Reb Yakov Lowinger Rabbi Mattisyahu Blumenthal

LOS ANGELES

Kollel of LA Rabbi Zalmen Frager

Bait Aaron Torah Outreach Center

Rabbi Moshe Nourollah R' Avraham Hirshberg

LIDO BEACH

Lido Beach Synagogue Reb Yakov Lowinger

MINNEAPOLIS

Minneapolis Kollel Rabbi Maeier Kutoff Rabbi Binyomin Stoll

MONSEY

Haverstraw Community Chabura Rabbi Tzvi Rubin

Zichron Yakov Rabbi Yehuda Russack R' Simcha Levi

Brisker Kollel Rabbi Michoel Illes

Cogregation Torah Utfila Rabbi Moshe Langer

PHILADELPHIA

Philadelphia Community Kollel Rabbi Yosef Prupas Rabbi Yaakov Baum

QUEENS

Cong. Ohr Bechor Halevi Rabbi Chaim Schwartz

STATEN ISLAND

Kehilas Niles Rabbi Dovid Waldman

TORONTO

Ateres Mordechai, Thornhill Kollel Rabbi Yosef Rothbart

WEST HEMPSTEAD

Young Israel of W. Hempstead Reb David Felt Reb Aaron Gershonowitz

Eitz Chayim of Dogwood Park Rabbi Dov Greer

WOODMERE

Kehillas Bnai Haveshivos Rabbi Shmuel Witkin

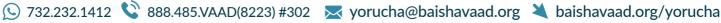
Aish Kodesh Rabbi Yoni Levin

Yeshiva Gedola Five Towns Rabbi Ami Glassberg

JOIN THE YORUCHA INITIATIVE!

888.485.VAAD(8223) #303

yorucha@baishavaad.org

baishavaad.org/yorucha

3 WAYS TO JOIN:

AS AN INDIVIDUAL

Join the national Yorucha chabura together!

Tap into the physical or digital resources via hard copies, web, email and/or whatsapp.

Connect with Bais HaVaad Dayanim and Poskim for any questions you may have, as well as arranging study sessions with a Dayan, setting up a chavrusa, and more.

AS A COMMUNITY

Set up or join a community or shul chabura

Reach out to organize a choshen mishpat chabura in your own shul.

AS A BUSINESS

Set up a Board Room Bais Medrash in your business

Mincha Learning In just 5 minutes a day, before or after Mincha, you can learn short, practical and insightful Business Halachos.

Weekly Lunch & Learn Join a deeper dive into the background of the halachos by understanding the sugya behind the halachos as well.